

วารสาร บัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2560) Vol. 2 No. 2 (July – December 2017)

ISSN: 2651-1266 (Print) ISSN: 2697-5998 (Online)

ปีที่ 2
ฉบับที่ 2

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

ISSN 2651-1266

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560)

Vol. 2 No. 2 (July-December 2017)

วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ ในมิติด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา ศาสนา ภาษา ศิลปวัฒนธรรม การศึกษา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคมและสหวิทยาการ 2) เพื่อเป็นเวที แลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจน การบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิต ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการ การเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของ คณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจาก ผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับ บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับ ของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการ พิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียน บทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือ บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการ อ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิต แสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ และไม่ถือเป็นทัศนะและความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ วารสาร บัณฑิตแสงโคมคำ

©เจ้าของ (Owner)

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ 2 ถนนพหลโยธิน ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา 56000

©ที่ปรึกษา (Advisors)

พระราชปรีดีศักดิ์, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระเทพเวที, รศ.ดร.	รองอธิการบดี
	ฝ่ายกิจการนิสิต
พระราชปรีดี, รศ.ดร.	รองอธิการบดี
	วิทยาเขตพะเยา
พระราชปรีดีคุณิ, รศ.ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย
	พุทธศาสตร์
พระมหาสมบุญ ณ หนองคาย, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระมหาพรหม ธรรมมหาโส, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัย
	พุทธศาสนานานาชาติ
พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์
	วิทยาเขตพะเยา
พระครูธรรมธรรณบุญเที่ยง พุทธสาวิโก	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร
	วิทยาเขตพะเยา
พระมหาสุติศักดิ์ อภินโนโท	ผู้อำนวยการส่วนงาน
	วางแผนและส่งเสริม
	การวิจัย
ศ. (พิเศษ) ดร. กาญจนา เกรียงชัย	อธิการบดีมหาวิทยาลัย
	นเรศวร
รศ.ดร. สุรพล สุธะพรหม	รองอธิการบดี
	ฝ่ายกิจการทั่วไป
รศ.ดร. ประพันธ์ ศุภสร	ผู้อำนวยการหลักสูตร
	พุทธศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิต

©บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระครูวรธรรมวิสุทธิ, ผศ.ดร. วิทยาเขตพะเยา

©หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

พระมหาสุรชัย ขยาภิวัตโน, ดร. วิทยาเขตพะเยา

©ผู้ช่วยหัวหน้ากองบรรณาธิการ (Assistant Chief Editors)

พระมหาศิวกร ปณฺณาวชิโร วิทยาเขตพะเยา

พระมหาภัทรวัฒน์ มหาคุณสี วิทยาเขตพะเยา

©กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

พระมหาสุรศักดิ์ ปจจนตเสโน, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย
พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทธินามเมธี, ผศ.ดร.	วิทยาเขตพะเยา
ผศ.ดร. สหทัยา วิเศษ	วิทยาเขตพะเยา
พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย
พระมหาบุญศรี ญาณวุฑโฒ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย
รศ.ดร. เอกฉันท จารุเมธีชน	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
รศ.ดร. ปฐม บัญศรีตัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร. ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผศ.ดร. กรชนก สนิทวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย
อ.ดร. สมศรี สังจะสกุลรัตน์	วิทยาลัยพยาบาลบรม ราชชนนี พะเยา
อ.ดร. ธฤตต์วัชร ไชยเหมวงศ์	มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์วิทยาเขต ปัตตานี
อ.ดร. กนกวรรณ เอี่ยมชัย	วิทยาลัยพยาบาลบรม ราชชนนีพะเยา
อ.ดร. ภรณ์ แก้วบวร	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
Prof. Lalji 'Shravak'	Banaras Hindu University, India
Dr. Lim Hui Ling	Religious Scholar, Singapore

©เลขานุการกองบรรณาธิการ (Secretary of Editorial Board)

ร.ต.ต. ดร. สมยศ ปัญญามาก	วิทยาเขตพะเยา
--------------------------	---------------

©ผู้ช่วยเลขานุการกองบรรณาธิการ (Assistant Secretaries of Editorial Board)

ผศ.ดร. ชูชาติ สุทธะ	วิทยาเขตพะเยา
อ. นภาพร หงษ์ทอง	วิทยาเขตพะเยา

©ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส
พระปลัดพงษ์ศิริ พุทธิวิโส
พระมหากิตติพงษ์ กิตติยาโน
นางสาววิรัชพัชร ปันสยาปาริฉัตร

©ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส
พระปลัดพงษ์ศิริ พุทธิวิโส
พระมหากิตติพงษ์ กิตติยาโน
นางสาววิรัชพัชร ปันสยาปาริฉัตร

©ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

พ.ต.อ. คณอง ไขทา
พ.ต.ท. ดร. ภัทรวุฒิ อัครภัทร
นายวัชร บัญพลอด

©ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม (Art and Content Designed)

พระครูพิศาลสรกิจ, ผศ.ดร.
พระสุกฤษฏ์ ปิยสีโล
นายคมจักร ศรีวิราช
นายนพดล อินปิง
นางสาวสิริกานดา คำแก้ว

©กำหนดออกเผยแพร่ (Publication)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม

©พิมพ์ (Printing)

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความประจำปี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2560)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระชยานันท์มณี, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครน่านฯ

พระมหาดวงเด่น ฐิตธนาโณ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดกันทวิ จานตุตโร, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

พระมหาสมพงษ์ สุนตจิตโต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สถาบันภาษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ สารบรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จักรแก้ว นามเมือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

อาจารย์ ดร. ส่งเสริม แสงทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์

มหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยงค์ จันทร์แดง

มหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน

มหาวิทยาลัยมหิดล

อาจารย์ ดร. สวัสดิ์ อโณทัย

มหาวิทยาลัยเซนต์จอร์จ

อาจารย์ ดร. สิงห์คำ รักป่า

มหาวิทยาลัยพะเยา

อาจารย์ ดร. วินิจ ฝางเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Dr. Lim Hui Ling

Religious Scholar, Singapore

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

ในเล่มนี้ได้ตีพิมพ์บทความทั้งหมด 8 บทความ ประกอบด้วยบทความวิจัย (Research Articles) 3 บทความ และบทความวิชาการ (Academic Articles) 5 บทความ ดังนี้

บทความวิจัย ได้แก่ 1) **บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา** โดย เสาวนีย์ ไชยกุล และจงจิตร แสงทอง อันเป็นการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ จากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งทำให้ทราบบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการศึกษา ทั้งในฐานะที่เป็นผู้บริหาร ผู้สอน และเจ้าอาวาสผู้ปกครองดูแล ส่งเสริมโรงเรียนที่ตั้งอยู่ภายในวัดของตน

2) **การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา** โดย พิศมัย วงศ์จำปา และสุดฤทัย จันทรวงษ์ เป็นการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์และการแสดงความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา อันเป็นการศึกษาในรูปแบบ CIPPA Model ซึ่งทำให้ทราบสภาพปัญหาและวิธีการแก้ไข เพื่อพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

3) **บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น** โดย มงคลกิตติ โวหารเสาวภาคย์ จักรแก้ว นามเมือง คนอง วังฝ้ายแก้ว และเสาวนีย์ ไชยกุล เป็นการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนพะเยาพิทยาคม อันเป็นพัฒนาสื่อการเรียนรู้อะเอียด

บทความวิชาการ ได้แก่ 1) **ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประชาชนปรารถนา** โดย วรยุทธ สถาปนาศุภกุล เป็นการกล่าวถึงหลักการสำคัญของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าไปเป็นตัวแทนในการนำเสนอแผนงาน นโยบายการพัฒนาต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถตามหลักวิชาการและมีศีลธรรม เพื่อเข้าไปทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ โดยอาจเป็นการเลือกเพราะความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือไม่ก็ตาม ก็ล้วนมีผลกระทบต่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้น

2) **วิธีการจัดการความขัดแย้งตามแนวพระพุทธศาสนา** โดย กฤษณา อุทัยกาญจน์ และพระปลัดกันทิ ฐานุตโร เป็นการกล่าวถึงความขัดแย้งของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ ซึ่งพระพุทธศาสนาบอกว่า มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายใน คือ อกุศลธรรมและปฏิจจธรรม ที่จะต้องใช้พุทธวิธีในการแก้ไข อันเป็นพุทธสันติที่สร้างความยั่งยืน เช่น การให้อภัย การจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนามีหลายวิธี ในบทความนี้ได้วิเคราะห์ไว้ 3 ประการ ที่สำคัญ คือ วิธีระงับความแตกสามัคคีที่ต้องใช้หลักสารณียธรรม 6 ที่เป็นการฝึกหัดคุณธรรมเรื่องเมตตา ขันติ สติ เป็นต้น ไปในตัว

3) **ปัญหาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการแห่งรัฐของคนไร้สัญชาติ** โดย นิยม ยากरण เป็นบทความที่ศึกษาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไร้สัญชาติที่อยู่ในประเทศ สิทธิขั้นพื้นฐานประกอบด้วยสิทธิการจัดตั้งที่อยู่อาศัย สิทธิในการประกอบอาชีพอย่างอิสระ สิทธิในการรับบริการ

รักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย และสิทธิในการเข้ารับการศึกษาล่าเรียนเพื่อพัฒนาตนเอง ในบทความนี้ได้กล่าวถึงภาคเหนือของไทยที่มีกลุ่มคนไร้สัญชาติจำนวนมาก ซึ่งอพยพหนีความยากจนและภัยสงครามกลางเมืองเข้ามา ตลอดทั้งคนไร้สัญชาติที่เกิดในประเทศไทยเอง กลุ่มคนเหล่านี้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพได้ ชีวิตจึงไม่มีความมั่นคง

4) การสร้างสรรค์ความสุขของครูผู้สอน โดย ธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา ในบทความได้อธิบายหน้าที่ของครูในการสอน การแนะแนว การดูแลเด็กและเยาวชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ครูจึงเป็นที่คาดหวังและยกย่องให้เป็นแม่พิมพ์ของชาติ อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ ครูต้องใช้ทักษะ ความรู้ ความสามารถและอาศัยปัจจัยหลายอย่าง ต้องรู้สึกสนุกและพึงพอใจในงานที่ทำ รวมถึงความร่วมมือจากผู้ร่วมงาน การทำงานจึงจะเป็นการสร้างสรรค์อย่างแท้จริง

5) Aggaṅga Sutta: The Essential Account of Evolution of Human Society and Kingship โดย Singkham Rakpa เป็นบทความภาคภาษาอังกฤษที่อธิบายถึงพระสูตรสำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่ว่าด้วยกำเนิดของโลกและระบบวรรณะของศาสนาพราหมณ์ฮินดู ในพระสูตรนี้ผู้เขียนได้อธิบายความสัมพันธ์กันทางสังคมใน 2 ด้าน คือ ด้านพัฒนาการทางเศรษฐกิจ หน้าที่ทางสังคม พฤติกรรมของมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงของสังคม และด้านความสัมพันธ์ดั้งเดิมของกษัตริย์ รวมถึงหน้าที่ คุณสมบัติและการสร้างระบบกษัตริย์

บทความเหล่านี้มีเนื้อหาทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ประกอบด้วยหลักการทางพระพุทธศาสนา การศึกษา การปกครองเชิงพุทธ การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็กและเยาวชน รวมถึงปัญหาพื้นฐานด้านรัฐศาสตร์ โดยแต่ละบทความได้ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ในนามกองบรรณาธิการ ขออนุโมทนาต่อผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอก รวมถึงผู้เขียนบทความทุกท่านที่ร่วมส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำเล่มนี้ หวังว่าทุกบทความจะอำนวยประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป

พระครูวรารณวิฑูรย์, ผศ.ดร.

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย (Research Articles)

- บทบาทพระสงฆ์ในการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์
จังหวัดพะเยา 107
The Role of Ecclesiastic Monk Administrators on Development of Religious
Education and Welfare Education in Phayao Province
เสาวนีย์ ไชยกุล, จงจิตร แสงทอง
Saowanee Chaikun, Jongchit Saengthong
- การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา 120
Student-centered Instruction of Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Phayao Campus
พิศมัย วงศ์จำปา, สุธฤทัย จันทรวงษ์
Phissamai Wongchampa, Sudruthai Chanthawong
- บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 129
Computer Assisted Instruction on Buddhist Studies Courses for
the Lower Secondary School Students
มงคลกิตติ์ โวหารเสาวภาคย์, จักรแก้ว นามเมือง, คนอง วังฝายแก้ว, เสาวนีย์ ไชยกุล
Mongkhonkit Wohansaovapak, Chakkaew Nammuang, Kanong Wangfaikaew,
Saowanee Chaikun

บทความวิชาการ (Academic Articles)

- ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประชาชนปรารถนา 141
The Desirable Administrators of Local Administrative Organization
วรยุทธ สถาปนาศุภกุล
Worayuth Sathapanasuphakul

สารบัญ (ต่อ)

- **วิธีการจัดการความขัดแย้งตามแนวพระพุทธศาสนา**

The Conflict Management in Buddhism

กฤษณา อุทัยกาญจน์, พระปลัดกันทวิ ฐานุตตโร

Kritsas Uthaikan, Prapalad Kantawee Tanooottaro

149
- **ปัญหาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการแห่งรัฐของคนไร้สัญชาติ**

Problems of Accessing the Fundamental Rights and State Welfare of Stateless People

นิยม ยากรณ์

Niyom Yakorn

171
- **การสร้างสรรคความสุขของครูผู้สอน**

Creating the Happiness of Teachers in Teaching

ธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา

Thammarat Potisuwannapanya

190
- **Aggañña Sutta: The Essential Account of Evolution of Human Society and Kingship**

Singkham Rakpa

203

ภาคผนวก

- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน (1)
- แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (11)
- ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (12)
- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (16)

บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนาศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา

The Role of Ecclesiastic Monk Administrators on Development of Religious Education and Welfare Education in Phayao Province

เสาวนีย์ ไชยกุล¹, จงจิตร์ แสงทอง²

Saowanee Chaikun¹, Jongchit Saengthong²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹

Corresponding Author, E-mail: saawaneec995@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนาศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างจากพระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา จำนวน 50 รูป ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส

ผลจากการศึกษา พบว่า 1) บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนาศึกษามีดังนี้ 1.1 พระสังฆาธิการมีบทบาทในฐานะเป็นผู้บริหาร เช่น เจ้าสำนักเรียน ผู้จัดการผู้อำนวยการ เป็นต้น บทบาทในด้านนี้มุ่งเน้นด้านการบริหารจัดการศึกษา เช่น การบริหารงานบุคคล บริหารงบประมาณ และบริหารด้านวิชาการ เป็นต้น 1.2 มีการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาศาสนาศึกษา เช่น การจัดตั้งกองทุนการศึกษา การมอบทุนหรือรางวัลสำหรับพระภิกษุสามเณรในกรณีที่สอบการจัดหางบประมาณ บุคลากร สื่อการเรียนการสอน และมีการจัดอบรมสัมมนา 1.3 ในฐานะเจ้าอาวาสจึงมีบทบาทในการจัดการศึกษา 2 สถานะ คือ บทบาทของผู้บริหารและบทบาทของผู้ปกครองคณะสงฆ์ภายในวัดที่ตั้งสำนักเรียนหรือสถานี่เรียน ดังนั้น จึงมีบทบาททั้งในด้านการบริหารจัดการศึกษา 1.4 ด้านการส่งเสริมและ

สนับสนุนต่อการพัฒนาศาสนศึกษา มีบทบาทที่สอดคล้องกับการส่งเสริมและสนับสนุน การศึกษาศาสนา และ 2) บทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ มีดังนี้ 2.1 ด้าน การบริหารการศึกษาสงเคราะห์ เช่น การจัดโครงการบวชภาคฤดูร้อน โรงเรียน พุทธศาสนาวินิจฉัย การศึกษาผู้ใหญ่ การสงเคราะห์ทุนการศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็ก เล็กในวัด และการเป็นพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา 2.2 ด้านการส่งเสริมและ สนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์เป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการได้ดำเนินการที่ไม่ แตกต่างจากการบริหารการศึกษาสงเคราะห์

คำสำคัญ: บทบาทพระสังฆาธิการ; ศาสนศึกษา; การศึกษาสงเคราะห์

Abstract

The objectives of this article are to study the role of the monk administrators on the development of religious and welfare education in Phayao province. The target group is 50 monks used by purposive sampling. All monks are from Section of Dhamma and Pali, General Education Section of PhraPariyattidhamma Schools, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, and ecclesiastical official monks in Phayao province.

Findings showed that 1) the role of religious education management consisting of: (1) the monk administrators play the role as the school administrators, such as heads of schools, principals, managers, and so on, emphasizing on educational management; (2) the role of promoting and supporting religious studies, such as fund of education, awards for the monks who passed examination, procurement budget, personnel placement, material equipment and seminar; (3) the role of education as abbot which has two states, that is the executive role and the governor of monks; (4) the role of promoting and supporting the development of religious studies which is related to the role of religious education management; 2) the role of welfare education consisting: (1) the role of the welfare educational administration, such as the novice ordination project in summer, Buddhist Sunday school, adult education, scholarship, child care center in temple, and Dhamma studies

teacher in institution; (2) the role of welfare promoting and supporting which is the same as the role of the welfare educational administration.

Keywords: Monk Administrators; Religious Education; Welfare Education

บทนำ

พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเมื่อครั้งพุทธกาล จนกระทั่งการนำพระพุทธศาสนาสู่ประเทศไทย ตั้งรกรากตราบจนปัจจุบัน เหล่านี้เป็นส่วนที่พระสงฆ์ได้เกี่ยวข้องมาโดยตลอด ความเกี่ยวข้องดังกล่าวพระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งกับชาวบ้านและชุมชน โดยเฉพาะการให้ความรู้และสงเคราะห์ชาวบ้านและชุมชน ทำให้เกิดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ปีพ.ศ. 2505 ได้กำหนดบทบาทการดำเนินงานของพระสงฆ์ไว้ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งถือว่าเป็นกิจการที่คณะสงฆ์ต้องถือหรือควรถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นบทบาทที่คณะสงฆ์ต้องดำเนินการ และบทบาทพระสงฆ์จะมีมากน้อยเพียงใดก็ตามย่อมรวมลงในบทบาทการดำเนินงานของพระสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน เป็นงานในหน้าที่ของคณะสงฆ์โดยแท้ ซึ่งเป็นไปตามบทบาทหลักของพระสงฆ์ในการ

พัฒนาตามกรอบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 (มาตรา 15 ตร.) ที่ได้กำหนดบทบาทการดำเนินงานของพระสงฆ์ไว้ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนและไม่ได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยว พระสงฆ์จึงต้องรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ และมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่าง ๆ

สอดคล้องกับพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดพะเยา เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาจึงนำไปสู่การสร้างกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน ด้วยการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาขึ้นในชุมชนท้องถิ่นด้วยรูปแบบต่าง ๆ เช่น โครงการปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาจิต ธนาคารข้าว การศึกษาสงเคราะห์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมประชาชนประจำตำบล โครงการคนนอนวัด การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนสัมพันธ์

การเข้าค่ายจริยธรรมแก่เยาวชน การเทศน์นอกธรรมาสน์ การบวช ภาคฤดูร้อน และการอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนและชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ปัจจุบันพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดพะเยา เป็นพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่มีผลงานการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ปรากฏผลเป็นรูปธรรมชัดเจน และได้รับการยอมรับท่ามกลางแนวคิดและบทบาทการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่นที่สำคัญเช่นนี้ จึงมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจ ที่จะศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนาศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ โดยได้ยกพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดพะเยา ขึ้นเป็นกรณีศึกษาว่า โดยมุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ 2 ด้าน คือ ด้านศาสนาศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์ อันจะช่วยให้ได้ภาพสรุปของบทบาทพระสังฆาธิการ ที่มีต่อการพัฒนาศาสนาศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยามีความชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อให้เป็นประโยชน์สำหรับการนำเสนอแบบอย่างการพัฒนาต่อพระสงฆ์และองค์กรที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนาศึกษาจังหวัดพะเยา

2. เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ด้านเนื้อหา ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยมุ่งศึกษาเนื้อหาในด้าน

1.1 ศาสนศึกษา เป็นการศึกษารoles บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการศึกษาแก่บุคลากรทางคณะสงฆ์ ได้แก่ พระปริยัติธรรม แผนกธรรม พระปริยัติธรรม แผนกบาลี พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ) และมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1.2 การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการศึกษารoles บทบาทของพระสงฆ์ในการสนับสนุนให้บุคลากรทางศาสนา และสังคม ให้เป็นผู้มีการศึกษา หรือ บทบาทที่พระสงฆ์จะต้องดำเนินการ และเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ การบวชเรียน การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.) การสงเคราะห์ด้านทุนการศึกษา การให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของวัด และการเป็นครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา วิชาจริยธรรม หรือวิชาศีลธรรมในสถานศึกษา

2. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา จำนวน 50 รูป ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่

2.1 พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม จำนวน 9 โรงเรียน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 9 รูป

2.2 พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำนวน 2 โรงเรียน จำนวน 2 รูป

2.3 พระสังฆาธิการที่เป็นผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนปริยัติสามัญแผนกสามัญ จำนวน 9 โรงเรียน จำนวน 9 รูป

2.4 พระสังฆาธิการที่เป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา จำนวน 3 รูป

2.5 พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าคณะต่าง ๆ ในเขตจังหวัดพะเยา จำนวน 17 รูป

2.6 พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าอาวาส ในเขตจังหวัดพะเยา จำนวน 10 รูป (โดยตัดตำแหน่งพระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าสำนักเรียนต่าง ๆ พระสังฆาธิการที่เป็นผู้รับใบอนุญาต ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต

พะเยา และพระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าคณะต่าง ๆ)

ผลการวิจัย

1. บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนาศึกษา

1.1 บทบาทในการจัดการศึกษา ด้าน ศาสน ศึกษา ประกอบด้วย

1) บทบาทด้านการบริหารจัดการศึกษาศาสนาศึกษา ประกอบด้วย บทบาทในฐานะเจ้าสำนักเรียน ในฐานะเป็นรองเจ้าสำนักเรียน จัดครูหรือบุคลากรการศึกษา จัดให้มีการเรียนการสอน จัดตั้งกองทุนให้การศึกษา เงินอุดหนุนการศึกษา บทบาทในฐานะเป็นผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติสามัญ ส่งเสริมสนับสนุนพระภิกษุ-สามเณร ที่มาบรรพชา-อุปสมบทที่เรียน จบ ม.6 แล้วให้ได้ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ต่อไป เป็นต้น

2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุน การจัดการศึกษาศาสนาศึกษา ประกอบด้วย ให้ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร ส่งเสริมและสนับสนุนโดยการหาเงินอุดหนุนทางด้านการศึกษา จัดหาเด็กและเยาวชนเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนเด็กผู้ด้อยโอกาสได้เข้ามา

บวชเรียน และส่งเสริมให้พระสังฆาธิการที่จบ ม.6 แล้ว ได้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการจัดการศึกษาศาสนศึกษา ประกอบด้วย บทบาทเป็นเจ้าสำนักเรียน และรองเจ้าสำนักเรียน ฝึกอบรมพระภิกษุ-สามเณรภายในวัด จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีทุกระดับชั้น บทบาทในฐานะเป็นผู้จัดการ และผู้อำนวยการจัดกิจกรรมการเรียน และมีบทบาทในฐานะเป็นอาจารย์ประจำ มจร.วิทยาเขตพะเยา

1.2 บทบาทในด้านการพัฒนาศาสนศึกษา ประกอบด้วย

1) บทบาทในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาศาสนศึกษา ประกอบด้วย มีการเปิดการเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของอาคารสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และทุนการศึกษา เป็นต้น

2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศาสนศึกษา ประกอบด้วย การบริหารงานบุคคล เพิ่มทักษะการสอนของครู โดยการเข้าฝึกอบรมทุนการศึกษา และวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองและมีการ

เข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน และเข้าร่วมโครงการ และสนับสนุนและส่งเสริมพระภิกษุ-สามเณรที่เรียนจบ ม.6 แล้ว ให้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) เป็นต้น

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาศาสนศึกษา ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมทางด้านครูผู้สอนและด้านเงินอุดหนุนงบประมาณ จัดการเรียนการสอน อุดหนุนงบประมาณในการจัดการเรียนการสอน และเป็นกรรมการคณะครูศาสตร์ สาขาหลักสูตรและการสอน มจร. วิทยาเขตพะเยา

2. บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา

2.1 บทบาทในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย

1) บทบาทด้านการบริหารการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย เป็นประธานโครงการบวชภาคฤดูร้อน เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อน เป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้พระพุทธานุภาพวันอาทิตย์ เป็นวิทยากรอบรมเยาวชนในศูนย์การศึกษาพระพุทธานุภาพวันอาทิตย์ เป็นกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล (กศ.น.) เป็นที่ปรึกษา

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนประจำ ตำบล จัดตั้งกองทุนการศึกษาสำหรับการศึกษาทั้งพระภิกษุ-สามเณร เด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส จัดหาแหล่งทุน และมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร เด็กและเยาวชน สงเคราะห์การให้อาหารกลางวันให้คน และให้สวัสดิการต่าง ๆ เป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพดี ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การให้ใช้ที่ดินของวัดเป็นที่สาธารณประโยชน์ เป็นสถานที่จัดอบรมโครงการค่ายพุทธบุตร และประชาชนทั่วไป จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเป็นที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน และเป็นครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา สงเคราะห์ ประกอบด้วย มีการประชาสัมพันธ์ และออกแนะแนวให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการบวชภาคฤดูร้อน จัดอบรมเกี่ยวกับโครงการบวชภาคฤดูร้อน จัดหางบประมาณเป็นวิทยากร ประชาสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชนเข้าศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้เข้าร่วมสอบธรรมศึกษา ให้สถานที่วัดจัดตั้งโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ และ

เป็นสถานที่ฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษา นอกโรงเรียน จัดตั้งทุนนิธิ จัดหาแหล่งทุน และให้ทุนการศึกษา เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรม เป็นสถานที่อบรม/สัมมนา เป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม สนับสนุนอาหารกลางวัน จัดหางบประมาณ หาทุนการศึกษา และอุปกรณ์การเรียนสำหรับเด็กเล็ก ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย เป็นประธานโครงการบวชภาคฤดูร้อน เข้าไปมีส่วนร่วมในการอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อน เป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนประจำตำบล จัดหาแหล่งทุนการศึกษา และมอบทุนการศึกษา ใช้ที่ดินของวัดเป็นสถานที่สาธารณะประโยชน์ ใช้สถานที่วัดจัดตั้งสถานีนอนायประจำหมู่บ้าน เป็นผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด เป็นครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา และส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

2.2 บทบาทในด้านการพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย

1) บทบาทในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย พัฒนาหลักสูตร ตลอดจนการจัดทำแผน และจัดทำงบประมาณ จัดให้มีการฝึกอบรมพัฒนาวิธีการเรียนการสอน จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านธรรมศึกษา เป็นที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน หาแหล่งทุนและมอบทุนการศึกษา เป็นศูนย์พัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์พัฒนาทางวัฒนธรรม เป็นศูนย์บำบัดผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ติดยาเสพติด เป็นสถานที่อบรมธรรมศึกษา และศูนย์พัฒนาฝีมือคนพิการ เป็นที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พัฒนาคูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาโดยให้ได้รับการฝึกอบรม และฝึกอบรมนักเรียนทางด้านดนตรีล้านนา การฟ้อนรำ และหัตถกรรม

2) บทบาทในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อน ประชาสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชนเข้าศึกษาในโรงเรียน และส่งเสริมและสนับสนุนโดยการเพิ่ม

หลักสูตรในการใช้สื่อไอทีในการสอน เพิ่มทักษะพัฒนาบุคลากรหรือวิทยากรทางวิชาการหรือนักวิชาการทางการศึกษา การให้ทุนการศึกษา เป็นสถานที่ฝึกอบรมของหน่วยงานต่าง ๆ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในตำบล จัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทย และจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ส่งบุคลากรให้ได้รับการอบรมศึกษาดูงานเกี่ยวกับงานด้านการพัฒนาเด็กเล็ก อบรมศีลธรรม และธรรมสัจจะ และส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านทักษะการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบวชภาคฤดูร้อน จัดหางบประมาณวางแผน และดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรประชาสัมพันธ์ให้เด็ก เยาวชนจากสถานศึกษาเข้ามาศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ บทบาทในฐานะเป็นกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดหาแหล่งทุนและให้ทุนการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกิจกรรมภายในวัด ใช้ที่ธรณีสงฆ์ของวัดเป็นสถานที่ฝึกอบรมอาชีพของหมู่บ้าน และกลุ่มแม่บ้าน เป็นผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ ให้ครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเข้ารับการฝึกอบรม และ

นำเด็กและเยาวชนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่

4) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย จัดหางบประมาณ สนับสนุนโครงการบวชภาคฤดูร้อน จัดหาเด็กและเยาวชนมาบวชภาคฤดูร้อน บทบาทในฐานะเป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ จัดหาแหล่งทุน ใช้ที่วัดเป็นที่สาธารณะประโยชน์ จัดหางบประมาณ สนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดหาครูพี่เลี้ยงในการดูแลเด็กเล็ก และเปิดเป็นศูนย์อบรมพัฒนาเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ในวัด ส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสอนศีลธรรม กิจกรรมเสริมการเรียนรู้

อภิปรายผล

1. บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา การจัดการศึกษาศาสนศึกษา เป็นบทบาทที่สำคัญของคณะสงฆ์ เพื่อเป็นแนวทางการทางพัฒนาพระภิกษุ-สามเณรให้มีความรู้ในด้านพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสืบทอดศาสนทายาทต่อไป ซึ่งบทบาทพระสังฆาธิการดังกล่าว เป็นไปตามกรอบแนวคิดในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ที่ว่า การจัดการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาแก่บุคลากรทางคณะสงฆ์ เป็นภารกิจด้าน

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกปริยัติสามัญ และระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัย 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ การจัดการศึกษาด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรม-บาลี สนามหลวง เป็นเลขานุการ สอบธรรม-บาลี สนามหลวง เป็นผู้อำนวยการหรือประธานจัดสอบธรรม-บาลีสนามหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียนในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น

2. บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทพระสังฆาธิการในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ เป็นบทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ที่ว่า การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน การศึกษาอื่นนอกจากศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของ

ประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติ และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทยได้ทำหน้าที่จัดการศึกษา และให้การศึกษาแก่คนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้ว เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น สภาพการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลง ก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้นการศึกษาสงเคราะห์คือการให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งมหาเถรสมาคมได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์ โดยประกาศ เรื่องการตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการตั้งทุนว่า การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา ให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดทำได้ มิให้มีการบังคับด้วยประการใด ๆ ห้ามมิให้นำเงินการกุศลหรือเงินผลประโยชน์หรือเงินอื่นใดของวัดมาจัดตั้งทุนเพื่อการนี้ ห้ามมิให้วัดกู้ยืมเงินมาจัดตั้งเป็นทุนไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งชั่วคราวหรือการจัดตั้งถาวร เป็นต้น

สรุป

1. ควรให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องศึกษาเกี่ยวกับเรื่องศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมให้ถ่องแท้ให้ถูกต้อง รวมทั้งศึกษาในเรื่องจารีต ประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องศาสนพิธี กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา หน่วยงานหลักควรให้การช่วยเหลือสนับสนุน ในด้านด้านการสอน หนังสือเรียน และเทคโนโลยี ควรจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ในด้านแนวคิด ในการพัฒนาทางด้านศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ดูแลในด้านงบประมาณให้มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งประสานให้สถานศึกษาหรือชุมชนให้หาเด็กและเยาวชนเข้ามาบวชให้มากขึ้น ควรให้มีการโอนย้ายศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจากองค์กรปกครองท้องถิ่นมาจัดตั้งในวัดเหมือนเดิม เพื่อเป็นการพัฒนาพื้นฐานทางด้านคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมตั้งแต่วัยเด็ก ควรให้ศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นสัดส่วน ควรจัดอบรมให้กับครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการสอนนักเรียน ให้มีความเข้าใจในการสอนมากกว่านี้ ควรให้มีการเปิดรับสมัครครูพระสอนศีลธรรมที่มีใจรักในการสอนศีลธรรมกับเด็กจริง ๆ ไม่ควรรับตามเส้นสาย

โดยการฝาก ทำงานเป็นทีม อุปกรณ์ การเผยแพร่ควรมีความพร้อมเพราะ ผู้บริหารในสถานศึกษาบางโรงเรียนไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าไร ควรให้ความรู้แนะนำพระภิกษุ-สามเณร ให้มีความเห็น ความรู้ ความเข้าใจธรรมะ ให้ลึกซึ้งกว่าที่เป็นอยู่ และให้เข้าใจเมื่อศึกษาธรรม แผนกธรรม-บาลี แล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร

2. การ จัด การ ศี ก ษ า โดยเฉพาะด้านศาสนศึกษา ได้เป็นระบบ ทั้งในด้านงบประมาณ สนับสนุนด้านการจัดการศึกษา ซึ่งจากการศึกษา พบว่า พระสังฆาธิการ

จะต้องเป็นผู้ดำเนินจัดหางบประมาณมาสนับสนุนให้เพียงพอ จัดหลักสูตร การศึกษาตามสภาพที่มีอยู่ เป็นต้น สอดคล้องกับสภาพปัญหา และ ข้อเสนอแนะที่เสนอจากผลการศึกษา เช่น ขาดงบประมาณ บุคลากร สื่อ วัสดุอุปกรณ์การศึกษา เป็นต้น

3. ควรศึกษาสาเหตุที่แท้จริง ของปัญหาที่เด็กและเยาวชนเข้ามา ขวเรียนน้อย เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้ในการแก้ปัญหา และหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาเพื่อ แก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2542). *คู่มือไวยาวัจกร*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ขบวน พลตรี. (2544). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2537). *สังคมและวัฒนธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชู ชนะแก้ว และคณะ. (2543). *บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- จิตยา สุวรรณขุ. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2541). *มนุษย์กับสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรี้นติ้ง เฮาส์.
- ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. (2542). *พฤติกรรมบุคคลในองค์การ*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2513). *บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สยามสมาคม.
- _____. (2536). *เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- _____. (2539). *การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- _____. (2549). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- _____. (2542). *การศึกษาทางเลือก: สู่วิวัฒนาการหรือวิบัติในยุคโลกไร้พรมแดน*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระธรรมราชานุวัตร เจ้าคณะภาค 6. (2552). *คู่มือการบริหารและจัดการวัด*. เชียงราย: เชียงรายไพศาลการพิมพ์.
- พระราชบัญญัติกฎกระทรวง. (ม.ป.ป.). *กฎหมายเถรสมาคม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม. จัดพิมพ์ในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2541 พระราชทานเป็นสมณศักดิ์พระเทพเวที (ประกอบ ธรรมเสฏฐ์ ป.ธ.9). (2541). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล. (2542). *มนุษย์กับสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.
- พัทยา สายหู. (2516). *ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์เนศ.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2543). *ประมวลบทความนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ-ธรรมทานมูลนิธิ. (2535). *พุทธประวัติจากพระโอษฐ์*. กรุงเทพมหานคร: พระนครการพิมพ์.
- ไพสิฐ สัตยารุช, พระ. (2541). *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทในเขตตำบลนายม อำเภอเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2547). *ประมวลสาระชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวยุคใหม่และครอบครัวศึกษา หน่วยที่ 1-4*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาธิราช.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). *ปฏิวัติการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- รุจา ภูไพบูลย์. (2537). *การพยาบาลครอบครัว:แนวคิดทฤษฎีและการนำมาใช้*. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.

- วรालี วิริยานันตะ. (2547). *การรับรู้บทบาทและบทบาทหน้าที่เป็นจริงของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน ภาคตะวันออก*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2525). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: ส่งเสริมวิชาการ.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2535). *วินัยมุข เล่ม 2 (หลักสูตรนักธรรมชั้นโท)*. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สังเวียน ปญญาธโร, พระมหา. (2550). *บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาพระครูสุภาจารวัฒน์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุเทพ สุนทรเกสัช. (2540). *ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและวัฒนธรรม*. เชียงใหม่: โกลบอลวิชั่น.
- สุพัตรา สุภาพ. (2540). *สังคมวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภา สกลเงิน. (2545). *ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันใหญ่บ้านหลังการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ในทัศนะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- โสภา ชูพิกุลชัย. (2522). *จิตวิทยาสังคมประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- Cohen & Orbach. (1990). *Introduction to Sociology*. Singapore: McGraw-hill.

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Student-centered Instruction of
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

พิศมัย วงศ์จำปา¹, สุธฤทัย จันทรวงษ์²
Phissamai Wongchampa¹, Sudruthai Chanthawong²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹
Corresponding Author, E-mail: phissaa28@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของอาจารย์ผู้สอนและความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนชั้นปีที่ 3 ทุกสาขาจำนวน 19 รูป/คน 23 รายวิชา และนิสิตชั้นปีที่ 3 ทุกสาขา ประจำปีการศึกษา 2554 จำนวน 113 รูป/คน การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมและการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา อยู่ในระดับปานกลาง 2) การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในรูปแบบ CIPPA Model ทั้งสภาพการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ และความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน พบว่า ความคิดเห็นของอาจารย์อยู่ในระดับมากในทุกด้านของกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนิสิตที่อยู่ในระดับมากเช่นกัน 3) ด้านการวัดผลประเมินผล ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่าอาจารย์มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติการวัดผลประเมินผลในระดับมาก ส่วนนิสิตมีความคิดเห็นต่อการวัดผลประเมินผล

ส่วนมากปานกลาง แต่โดยรวมก็จัดอยู่ในระดับมากเช่นกัน 4) ด้านบทบาทผู้สอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่าอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน; การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ; มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Abstract

The purpose of this research is to study the teachers' and the students' view of the learning and teaching method of Student-centered Learning Process at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao campus. This is quantitative research. The population in this study is 19 of the 3rd year teachers in 23 subjects and 113 of the 3rd year students in 2011. The methodology deals with non-participation observation and study of academic documents.

The results show that 1) the learning and teaching of student-centered Learning Process at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao campus is at the medium level; 2) the learning and teaching of CIPPA MODEL, both of teachers' and students' view of this teaching system is at a great level; 3) the measurement evaluation indicated that the teachers' view of this teaching system is at a great level and the students' view is at the medium level, and 4) the teachers' role on CIPPA MODEL is at a great level.

Keywords: Process of Learning; Student-centered Instruction;

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันเผชิญกับปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ วิกฤติทางสังคม ซึ่งมีผลมาจากการจัดการศึกษา การดำเนินการแก้ไขปัญหาของสังคมในปัจจุบันจึงมุ่งเน้นในการกำหนดคุณสมบัติของการจัดการศึกษา

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559) และมาตรา 6 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2553 ที่ระบุว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมี

จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545) จึงได้อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปณิธานทางการพัฒนาและบริหารประเทศโดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้น จากวิกฤติสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนา

จากการดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา เป็นระยะเวลา 20 ปี ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ในด้านการบริหารจัดการการเรียนการสอน ไม่มีการเก็บข้อมูลที่เป็นระบบอย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงเห็นปัญหาและคุณประโยชน์ ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นและสังคมในองค์กรรวมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของอาจารย์ที่สอน ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของนิสิต ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดเนื้อหา โดยกำหนดองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่สอนชั้นปีที่ 3 และนิสิตที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2554 ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ประกอบไปด้วย

สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของอาจารย์ ในด้านต่อไปนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) บทบาทของอาจารย์ผู้สอน 3) ด้านการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบซีปปา (CIPPA Model) 4) ด้านการวัดผลประเมินผล

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของนิสิต ในด้าน 1) ด้านการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบชิปปา (CIPPA Model) 2) ด้านการวัดผลประเมินผล

2. ด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย มี 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้สอน/อาจารย์ ทั้งอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษ จำนวน 19 รูป/คน รายวิชาในภาคเรียนนี้มี จำนวน 23 รายวิชา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ประจำปีการศึกษา 2554 2) กลุ่มนิสิตชั้นปีที่ 3 ทั้งนิสิตที่เป็นบรรพชิต, ศฤหันธ์ จำนวน 113 รูป/คน ทุกคณะทุกสาขา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ประจำปีการศึกษา 2554

ผลการวิจัย

ด้านบริหารจัดการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า โดยภาพรวมความคิดเห็นอาจารย์อยู่ในระดับปานกลาง โดยวิทยาเขตพะเยากำหนดเป้าหมาย พัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างชัดเจนเป็นอันดับแรก รองลงมา การดำเนินงานเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ด้านการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญรูปแบบชิปปา (CIPPA Model) พบว่า การสร้างองค์ความรู้ (Construct) อาจารย์จัดกิจกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นอันดับแรก รองลงมา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกในสิ่งที่เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย, ส่วนระดับความคิดเห็นของนิสิต ในด้านการจัดกิจกรรมที่เอื้อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

กิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) การปฏิบัติของอาจารย์ในด้านกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ โดยภาพรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในชั้นเรียน, ส่วนความคิดเห็นของนิสิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่ากิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในชั้นเรียน เป็นอันดับแรก รองลงมา กิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน, ให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกาย (Physical Participation) การปฏิบัติของอาจารย์ด้านกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

โดยอาจารย์จัดให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ เป็นอันดับแรก รองลงมา อาจารย์จัดกิจกรรมที่หลากหลาย ส่วนความคิดเห็นของนิสิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่าผู้สอนมีกิจกรรมให้ผู้เรียนควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ เป็นอันดับแรก รองลงมา ผู้สอนจัดกิจกรรมที่หลากหลาย สับเปลี่ยนหมุนเวียน ตามลำดับให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ (Process Learning) การปฏิบัติของอาจารย์ผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีการให้ผู้เรียนใช้กระบวนการกลุ่ม เป็นอันดับแรก รองลงมา ให้ผู้เรียนใช้กระบวนการกลุ่มนำเสนอผลงานได้อย่างอิสระ ส่วนความคิดเห็นของนิสิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยจัดกิจกรรมการโดยให้ผู้เรียน ใช้กระบวนการกลุ่มนำเสนอผลงานได้อย่างอิสระ เป็นอันดับแรก รองลงมา จัดกิจกรรม โดยให้ผู้เรียน ใช้กระบวนการกลุ่ม,

ด้านการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้ (Application) การปฏิบัติของอาจารย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีการจัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ จัดกิจกรรมโดยเน้นให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

ในชีวิตประจำวัน โดยภาพรวมความคิดเห็นของนิสิต ในด้านการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้ ของผู้สอน อยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่าการจัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นอันดับแรก รองลงมา จัดกิจกรรมการสอนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ

ด้านการวัดผลประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปฏิบัติของอาจารย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีการแจ้งให้ผู้เรียนได้ทราบและเข้าใจถึงเกณฑ์การประเมินโดยมีแผนการเรียนการสอนตั้งแต่เริ่มสอนเป็นอันดับแรก รองลงมา กำหนดเครื่องมือให้เป็นการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างหลากหลาย ตามสภาพจริง, การประเมินผลตามความคิดเห็นของนิสิต ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง แต่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากอีกเช่นเดียวกัน

ด้านบทบาทผู้สอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มีการเตรียมสื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาความรู้เป็นอันดับแรก รองลงมา มีการบูรณาการเนื้อหาที่สอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่น

อภิปรายผล

1. ด้านบริหารจัดการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ วิทยาเขตพะเยาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีแผนยุทธศาสตร์สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างชัดเจน และมีระบบการประกันคุณภาพภายใน ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (CIPPA Model) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า อาจารย์ผู้สอนได้จัดการศึกษาที่ยึดหลักว่าผู้เรียนเป็นสำคัญในทุกกระบวนการจัดการของกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนิสิตที่อยู่ในระดับมากเช่นกัน

3. ด้านการวัดผลประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวมความคิดเห็นของอาจารย์ด้านการวัดผลประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับมาก การประเมินผลเป็นกระบวนการสำคัญที่มีส่วนเสริมสร้างความสำเร็จให้กับผู้เรียน และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553 มุ่งให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ การวัดและประเมินผล ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนไปให้มีลักษณะเป็นการประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและ

ประเมินผลตามสภาพจริงด้วยการประเมินผลตามสภาพจริง ส่วนนิสิตมีความคิดเห็นต่อการวัดผลประเมินผลส่วนมากอยู่ในระดับปานกลาง แต่จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่านิสิตที่มีเกรดเฉลี่ยสูง ความคิดจะมากกว่านิสิตระดับเกรดปานกลาง-ต่ำ

4. ด้านบทบาทผู้สอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปฏิบัติของอาจารย์ด้านบทบาทผู้สอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากจากการศึกษา พบว่ากำหนดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้คิดและลงมือปฏิบัติ ชี้แนะให้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย รองลงมา มีการเตรียมสื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาความรู้ มีการบูรณาการเนื้อหาที่สอน สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น และมีการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียนในการจัดกลุ่มตามความรู้ความสามารถ มีการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เช่น การเลือกเรื่องที่จะเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนได้อย่างอิสระ

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ควรเน้นการพัฒนาประสิทธิภาพการสอน และเน้นการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม ทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการสื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยี

สารสนเทศตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ
ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552

2. ควรมีการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นประสิทธิภาพอาจารย์ผู้สอน และแนวทางใหม่ที่อาจารย์ต้องตระหนักในเรื่องการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ ให้มีการจัดกิจกรรมที่

ช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และค้นหาตัวเองพบได้ ในเวลาอันรวดเร็ว เพื่อช่วยเติมเต็มศักยภาพด้านนั้น ๆ แก่ผู้เรียน อันจะเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ให้แก่ประเทศชาติต่อไป

บรรณานุกรม

- กันยารัตน์ ดัดพันธ์. (2551). *การออกแบบสภาพแวดล้อมในห้องเรียนเสมือน สำหรับ การเรียนแบบโครงการในระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรัส สุวรรณเวลา. (2545). *อุดมศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงกมล สิ้นเพ็ง. (2553). *การพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้: การจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แหมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ 5 ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์. (2544). *การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในระดับอุดมศึกษา: กรณีศึกษาการเรียนการสอน สาขาวิชาสังคมศาสตร์*. รายงานการวิจัยคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์จำกัด.
- บรรพต สุวรรณประเสริฐ. (2544). *การพัฒนาหลักสูตร โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. เชียงใหม่: หจก.เชียงใหม่พิมพ์แสงศิลป์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). *การวิจัยเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). *การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). *ปฏิรูปการศึกษา การสร้างสรรค์ ภูมิปัญญา*. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ พรินท์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์และกิติมา แคมมณี. (2540). *พัฒนาการด้านการศึกษาไทยในสมัยรัชกาลที่ 9*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิสนุ พองศรี. (2551). *การประเมินทางการศึกษา: แนวคิดสู่การปฏิบัติ*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2547). *คู่มือระบบประกันคุณภาพ คณะกรรมการมหาวิทยาลัย*. ดำเนินการการประกันคุณภาพการศึกษา. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2553, จาก <http://lms.thaicyberu.go.th>
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา. (2552). *รายงานคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ประจำปีการศึกษา 2552*. พะเยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2554). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รุ่ง แก้วแดง. (2542). *ปฏิวัติการศึกษาไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- วรภัทร์ ภูเจริญ. (2544). *การบริหารการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- วรวิทย์ วศินสรากร. (2544). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2550). *เทคนิคและยุทธวิธีพัฒนาทักษะการคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*, อ้างใน Gagnon และ Collary. (2005). *คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์*.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2544). *ปรัชญาการศึกษาไทย 2411 – 2475*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมคิด บางโม. (2549). *กฎหมายการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2554). *รายงานการสังเคราะห์ผลการสำรวจ เรื่องคนไทยคิดอย่างไรต่อการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ไอเดียสแควร์.

- สุมาลี คุ่มชัยสกุล. (2546). *การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ* นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สาขาวิชาอนุบาลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. รายงานการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2550. (2550). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อมรรัตน์ วัฒนาร. (2551). *การจัดการเรียนการสอนแบบตกผลึกในระดับบัณฑิตศึกษา*. รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อินตา ศิริวรรณ. (2544). *พื้นฐานการศึกษา (Foundation of Education)*. กรุงเทพมหานคร: สุทรไพศาล.
- Office of the National Education Commission, et al. (2003). *EDUCATION IN THAILAND 2003/2003*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.

**บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น**
**Computer Assisted Instruction on Buddhist Studies Courses
for the Lower Secondary School Students**

มงคลกิตติ์ โวหารเสาวภาคย์¹, จักรแก้ว นามเมือง²,
คนอง วังฝายแก้ว³, เสาวนีย์ ไชยกุล⁴
Mongkhonkit Wohansaovapak¹, Chakkaew Nammuang²,
Kanong Wangfaikaew³, Saowanee Chaikun⁴
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹
Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Phayao Campus¹
Corresponding Author, E-mail: chakkaew.mcu@thaimail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนพะเยาพิทยาคม ระดับชั้นละ 25 คน รวม 75 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แบบทดสอบหลังเรียน และแบบสอบถามความคิดเห็น

ผลการวิจัย พบว่า 1) บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นระดับชั้นละ 7 หน่วย ที่ได้สร้างและพัฒนามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน; วิชาพระพุทธศาสนา; มัธยมศึกษาตอนต้น

Abstract

The objectives of this research are 1) to develop the Computer Assistant Instruction (CAI) on Buddhist Studies course for the lower secondary school students according to the efficiency criteria of 80/80; and 2) to study the students' opinion from the CAI on Buddhist Studies course for the lower secondary school. The population is the students from Phayaopittayakom School in 3 lower secondary levels; each level is 25, including 75 students. The methodology is the CAI on Buddhist Studies course for the lower secondary school, post-test forms, and questionnaire forms.

The results are follows: 1) the CAI on Buddhist Studies course which is developed for the lower secondary school in 7 levels is effective according to the efficiency criteria of 80/80; 2) the students' opinion from CAI on this Buddhist Studies course is at a great level.

Keywords: Computer Assistant Instruction; Buddhist Studies;
Lower Secondary Education

บทนำ

วิชาพระพุทธศาสนาจึงมีจุดเน้นในการสร้างคุณภาพของผู้เรียนให้สามารถนำหลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้าไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม ฉะนั้น การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเอง จากความรู้ที่ได้เรียนให้มีประสิทธิภาพ

โดย (1) จัดการเรียนรู้การสอนที่มีความหมาย โดยเน้นความคิดที่สำคัญ ๆ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ทั้งในและนอกโรงเรียนได้ (2) จัดการเรียนรู้การสอนที่บูรณาการความรู้ทักษะ ค่านิยม และจริยธรรมลงสู่การปฏิบัติจริงด้วยการใช้แหล่งความรู้ สื่อและเทคโนโลยีให้สัมพันธ์กับวิชาต่าง ๆ (3) จัดการเรียนรู้การสอนที่เน้นการพัฒนา ค่านิยม ศีลธรรม จรรยา การนำไปปฏิบัติจริง ช่วยผู้เรียนให้ได้รู้ฝึกคิดอย่างมีวิจารณญาณ เข้าถึงหลักพุทธธรรม ตามธรรมชาติความเหมาะสมของแต่ละวัย และ

(4) จัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิด ตัดสินใจสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองมี วินัยในตนเองทั้งด้านการเรียนและการ ดำเนินชีวิต เน้นการจัดกิจกรรมที่เป็น จริ่ง เพื่อให้ผู้เรียน นำ ความรู้ ความสามารถไปใช้ในชีวิตจริง ข(วคิน กาญจนวนิชย์กุล, 2545: 45-49)

กรมวิชาการ (2545: 199-208) ได้กล่าวถึงสื่อการเรียนรู้ ประกอบการเรียนการสอน พระพุทธศาสนาว่า ในการจัด กระบวนการเรียนรู้พระพุทธศาสนา สื่อการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการที่ จะกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ใน 3 องค์ประกอบสำคัญ คือ (1) เนื้อหา สาร (2) ทักษะกระบวนการฝึกปฏิบัติ ทั้งทางกาย วาจา ใจ และ (3) คุณลักษณะ ที่คนคิด ค่านิยมที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งได้จำแนกประเภทของสื่อการเรียนรู้อีก 4 ประเภท ได้แก่

1. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง สื่อที่ ทำหน้าที่เก็บความรู้ในลักษณะของ ภาพและตัวอักษร เช่นหนังสือเรียน หนังสือค้นคว้า คู่มือ พจนานุกรม สารานุกรม ตำรา ภาพพลิก รูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ ป้ายนิเทศ แผ่นพับ โปสเตอร์

2. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับ เครื่องมือสื่อดัดแปลงวัสดุ หรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ ๆ สื่อประเภทนี้ ได้แก่ โทรทัศน์ เครื่องฉายภาพข้าม ศีรษะ เครื่องบันทึกเสียง วีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซีดี-รอม อินเทอร์เน็ต

3. สื่อประเภทวิธีการ หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้น ทั้งในและนอก ห้องเรียน เช่น การสาธิต การแสดง บทบาทสมมติ การแสดงละครและหุ่น การจัดนิทรรศการ กิจกรรมเข้าค่าย คุณธรรม

4. สื่ออื่น ๆ ได้แก่ คน/บุคคล ที่มีความรู้ความชำนาญในสาขาวิชา พระพุทธศาสนาหรือจริยศึกษา วัสดุ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ เช่น วัด พิพิธภัณฑ์หรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

สื่อเทคโนโลยีจึงเป็นกระบวนการ จัดการศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางประการหนึ่ง ซึ่งเป็นการ ประยุกต์ผลิตรกรรมของวิธีการทาง วิทยาศาสตร์ เพื่อให้เกิดวัสดุอุปกรณ์ ทางการศึกษาที่สอดคล้องกับงานด้าน การบริหาร ด้านวิชาการและด้านการ บริการอย่างมีประสิทธิภาพ สื่อ เทคโนโลยีที่นำมาประยุกต์ใช้ทางด้าน การศึกษา ประกอบด้วยการใช้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer

Assisted Instruction) ระบบสื่อ
ป ระ ส ม (Multimedia) ระบบ
สารสนเทศ (Information System)
ระบบฐานข้อมูล (Database System)
และ ระบบอินเทอร์เน็ต (Internet
System) สำหรับคอมพิวเตอร์ช่วย
สอนเป็นการนำคอมพิวเตอร์มาใช้
นำเสนอบทเรียนให้แก่ผู้เรียนแทนสื่อ
อื่น ๆ ที่เคยใช้มา โดยเน้นที่ตัวผู้เรียน
เป็นการให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาวิชา
ต่าง ๆ ผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ หรือ
ที่เรียกว่า โปรแกรมบทเรียนที่ผู้เรียน
อาศัยเครื่องคอมพิวเตอร์ที่สามารถจัด
สภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ กล่าวคือ
ผู้เรียนมีส่วนร่วมได้ทำกิจกรรมสามารถ
รับทราบผลการทำกิจกรรมทันที ได้รับ
ความภาคภูมิใจในความสำเร็จเป็นการ
เสริมแรงแก่ผู้เรียนและได้เรียนทีละ
น้อยตามลำดับ

บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วย
สอน จึงเป็นสื่อการเรียนรู้ประกอบการ
เรียนการสอนพระพุทธศาสนาอีก
รูปแบบหนึ่ง เนื่องจากบทเรียน
คอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นบทเรียนที่ได้
มีการนำเอาคอม พิวเตอร์ ซึ่งมีขีด
ความสามารถสูง ทั้งในด้านการใช้งาน
ในลักษณะสื่อหลายมิติ (Multimedia)
ด้านความเร็วในการทำงานหรือขนาด
ของความจำ มาเป็นสื่อในการนำเสนอ
บทเรียน ทำให้เป็นบทเรียนที่ส่งผลให้
ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

และเป็นบทเรียนที่ได้รับการออกแบบ
และพัฒนาตามหลักจิตวิทยาการ
เรียนรู้อย่างถูกต้องและเป็นระบบ โดย
อาศัยศักยภาพ และข้อเด่น ของ
คอมพิวเตอร์ที่มีเหนือสื่ออื่น ๆ หรือที่
สื่ออื่น ๆ ทำไม่ได้ มาใช้เพื่อช่วยให้
สามารถนำเสนอบทเรียนได้อย่าง
น่าสนใจ มีความเป็นรูปธรรมสูง
สมจริงสมจังในสถานการณ์ที่ใกล้เคียง
กับของจริงมากที่สุดทั้งยังช่วยให้
ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบทเรียนอย่าง
ต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ
การเรียนการสอนแบบรายบุคคล
(Individualized Instruction) อันเป็น
การเรียนการสอนที่เน้นการสนองตอบ
ต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล และ
ช่วยแก้ไขปัญหาของการจัดการเรียน
การสอนเป็นกลุ่มใหญ่ ซึ่งไม่สามารถ
ตอบสนองต่อผู้เรียนแต่ละคนที่มีความ
แตกต่างกันได้ (พรเทพ เมืองแมน,
2544: 3)

จากเหตุผลดังกล่าวมา
คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการพัฒนาบทเรียน
คอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชา
พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นแนวทาง
หนึ่งในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี
ทางการศึกษาในการส่งเสริมระบบการ
เรียนการสอน ที่เน้นการฝึกผู้เรียนเป็น
ศูนย์กลางมีการใช้การศึกษาเชิง
ปฏิบัติการ โดยผ่านการวิเคราะห์และ

การใช้เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ รวมทั้งเทคนิคการสอนโดยใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ สื่อการสอนต่าง ๆ ในลักษณะของสื่อประสมและการศึกษาด้วยตนเองซึ่งจะทำให้การเรียนรู้การสอนวิชาพระพุทธศาสนาเกิดสัมฤทธิ์ผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ระเบียบวิธีวิจัย

กำหนดเนื้อหาตามหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา พระพุทธศาสนา ของศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 1 โดยการสุ่มตัวอย่าง ระดับละ 25 คน รวม 75 คน สุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีค่า E_1/E_2 ของหน่วยที่ 1-7 เท่ากับ 80.4/80.4, 80.3/ 80.3, 80.8/80.8, 81.6/81.6, 81.2/81.2, 83.2/83.2, และ 81.6/81.6 ตามลำดับ แสดงถึงประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

2. การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่า E_1/E_2 ของหน่วยที่ 1-7 เท่ากับ 83.8/83.8, 81.1/81.1, 80.4/80.4, 85.3/85.3, 81.2/81.2, 81.6/81.6 และ 82.4/82.4 ตามลำดับ แสดงถึงประสิทธิภาพ

ของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

3. การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่า E_1/E_2 ของหน่วยที่ 1-7 เท่ากับ 83.7/83.7, 82.4/82.4, 80.3/80.3, 80.8/80.8, 80.3/80.3, 81.3/81.3 และ 83.2/83.2 ตามลำดับ แสดงถึงประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

4. ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีความคิดเห็นในด้านกายภาพ ด้านเทคนิค ด้านภาพเคลื่อนไหว/บทเรียน/ข้อสอบ และด้านความเหมาะสมขององค์ประกอบอื่น ๆ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$)

5. ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีความคิดเห็นในด้านกายภาพ ด้านเทคนิค ด้านภาพเคลื่อนไหว/บทเรียน/ข้อสอบ และด้านความ

เหมาะสมขององค์ประกอบอื่น ๆ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.30$)

6. ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีความคิดเห็นในด้านกายภาพ ด้านเทคนิค ด้านภาพเคลื่อนไหว/บทเรียน/ข้อสอบ และด้านความเหมาะสมขององค์ประกอบอื่น ๆ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.79$)

อภิปรายผล

1. ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งเป็น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังนี้

1) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ทั้งนี้เป็นเพราะบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่สร้างขึ้น สามารถนำมาใช้กับบุคคลได้ทุกคน ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ผู้เรียนสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองหรือเป็นกลุ่ม โดยเฉพาะ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้ความสนใจในบทเรียนนี้มาก จะเห็นได้จากแบบ

ประเมินความพึงพอใจในทุกด้านอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบูรณ์ บุรศิริรักษ์ (2539) ที่กล่าวว่า คอมพิวเตอร์ช่วยสอนสามารถนำไปใช้กับบุคคล ทั้งรายบุคคลและกลุ่มย่อย บทเรียนยังช่วยให้นักเรียนที่เรียนช้า สามารถทำให้ผู้เรียนทำคะแนนสูงขึ้นและใช้เวลาเรียนน้อยกว่าการเรียนปกติในชั้นเรียน

2) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจมากที่สุดในด้านเทคนิคเกี่ยวกับการเข้าสู่บทเรียนครั้งแรกมีความสะดวก และด้านความเหมาะสมขององค์ประกอบอื่น ๆ เกี่ยวกับเนื้อหาสาระในส่วนที่น่าสนใจที่นักเรียนคลุกคลีนั้นมีความเหมาะสมกับบทเรียน นั้นหมายถึงความสะดวกในการเข้าสู่บทเรียนครั้งแรก และสามารถเข้าไปดูเว็บไซต์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับเนื้อหาสาระวิชาพระพุทธศาสนาได้ด้วย จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจที่จะเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รีแลนและ จิลลานี ที่ว่าการเรียนการสอนผ่านเว็บส่งเสริมแนววิถีเพื่อการสื่อสารในสังคม เพื่อให้มีการศึกษาค้นคว้าที่กว้างขวาง

มากยิ่งขึ้น โดยผู้ใช้สามารถติดต่อสื่อสาร เสาะแสวงหา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อหาคำตอบในสิ่งที่ค้นหา

3) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ทั้งนี้เป็นเพราะโดยทั่วไปบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่ถูกสร้างหรือพัฒนาขึ้น เป็นวิธีการใหม่ โดยเฉพาะวิชาพระพุทธศาสนา ตามสาระการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนตั้งใจเรียน เพราะมีข้อมูลย้อนกลับ มีการเร้าใจ และสวยงาม

เมื่อมองโดยภาพรวม ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ด้วยเหตุผลที่ว่า คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ตั้งแต่การวิเคราะห์ผู้เรียน การวิเคราะห์เนื้อหา การกำหนดมโนมติของแต่ละข้อ การกำหนดกรอบและแผนผังการสอน โดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น ในส่วนของขั้นตอนการวิเคราะห์ผู้เรียน คณะผู้วิจัยมองภาพรวมถึงลักษณะของผู้เรียนที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้วิชา

พระพุทธศาสนา โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็น 4 ลักษณะใหญ่ คือ ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางอารมณ์ ลักษณะทางสังคม และลักษณะทางสติปัญญา โดยได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการรับรู้เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา จึงกำหนดเนื้อหาออกเป็นหน่วย เพื่อง่ายต่อการเรียนรู้

ในขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา จะต้องคำนึงถึงผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น คำนึงถึงภาษาที่ใช้ให้เหมาะสมและสามารถเข้าใจได้ง่าย เพราะศัพท์ทางพระพุทธศาสนาเป็นศัพท์เฉพาะและเป็นศัพท์ทางภาษาบาลีเป็นส่วนใหญ่ คณะผู้วิจัยจึงได้อาศัยพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (2543) และพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (2543) ของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นหลักในการตีความเพื่อความถูกต้องชัดเจน และเข้าใจง่าย นอกจากนั้น การวิเคราะห์เนื้อหาจะช่วยให้ได้ภาพกว้างของบทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนว่า ควรประกอบไปด้วยเนื้อหาใดบ้างและเหมาะสมกับระดับความรู้พื้นฐานของผู้เรียน จากนั้นจึงกำหนดมโนทัศน์และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะช่วยให้คณะผู้วิจัยได้กรอบแนวคิดในเนื้อหาที่เลือกมาพัฒนา

บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กิจกรรมในบทเรียน และการประเมินผลตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่เรียนนั้น

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดการออกแบบหน้าเว็บ (Screen Design) โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบหน้าเว็บ ประกอบด้วย ขนาดของหน้าเว็บ การจัดหน้า พื้นหลัง ศิลปะการใช้ตัวพิมพ์ การเลือกสีในการออกแบบจอคอมพิวเตอร์ และโปรแกรมที่ใช้ในการออกแบบ ซึ่งได้ประยุกต์ใช้ของกิดานันท์ มลิทอง (2542 :23-26) เช่น ขนาดของหน้าเว็บ ได้เลือกกราฟฟิคที่มีขนาดเล็กเพื่อให้หน้าหนักในแต่ละหน้าไม่มากเกินไป ส่วนการจัดหน้านั้น ได้กำหนดข้อความแต่ละหน้าอยู่ในระหว่าง 200-500 คำ การกำหนดพื้นหลังกำหนดโทนสีเย็น เพื่อให้อ่านง่าย สบายตา มีการทดสอบการอ่านด้วยตนเองและให้ผู้เรียนได้ทดลองอ่านก่อน การใช้ตัวพิมพ์จะใช้อักษรที่อ่านง่ายและใช้เพียง 2-3 แบบต่อเว็บเท่านั้น การเลือกสีที่เป็นตัวอักษรบนจอคอมพิวเตอร์ไม่มากกว่า 3 สี เพื่อลดการสับสนของผู้เรียน สำหรับโปรแกรมที่ใช้ในการออกแบบ มีการใช้โปรแกรม Macromedia Dreamweaver Mx และ Macromedia Flash Mx ในการเขียนและออกแบบ

เว็บ เพราะเป็นโปรแกรมที่ใช้งานง่าย และสามารถสั่งให้อ่านข้อมูลแสดงผลในลักษณะสื่อประสมได้ รวมทั้งยังสามารถสร้างโปรแกรมให้ผู้เรียนมีการโต้ตอบในเชิงปฏิสัมพันธ์ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้มากขึ้น

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ก็คือ วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่เน้นความจำ มีลักษณะเป็นนามธรรมเป็นส่วนใหญ่ เมื่อนำมาพัฒนาเป็นบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน จึงช่วยกระตุ้นและสนับสนุนการเรียนรู้ภายในของผู้เรียน มีความแปลกใหม่ไปกว่าการเรียนรู้จากครูผู้สอน จึงเป็นสิ่งเร้า (Stimulus) ที่ก่อให้เกิดให้ผู้เรียนมีการตอบสนอง (Response) ผู้เรียนจึงเกิดกระบวนการเรียนรู้ ตามทฤษฎีการเรียนรู้และยังทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองในลักษณะของการลงมือกระทำด้วยตนเอง ทั้งจากการอ่าน การทำแบบฝึกหัด การโต้ตอบกับเครื่องคอมพิวเตอร์ เช่น มีการเสริมแรงด้วยการให้คะแนนที่สามารถบันทึกได้ และทั้งผู้เรียนและผู้สอนสามารถทราบคะแนนทันที ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของสกินเนอร์ เกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขด้วยการลงมือกระทำ

(Operant Conditioning) และ การเสริมแรง (Reinforcement) และ ทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองของธอร์นไดค์ โดยเฉพาะกฎแห่งผล นอกจากนั้น คณะผู้วิจัยยังมีการแนะนำแหล่งความรู้เพิ่มเติมในรูปแบบของการเชื่อมโยง (Links) ไปยังเว็บไซต์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับเนื้อหาให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพื่อเป็นการเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิมของผู้เรียนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รีแลน และ จิลลานี ที่กล่าวว่า ผู้ที่เรียนผ่านเว็บ สามารถศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลที่ใหญ่ที่สุดในโลกได้ด้วยความสะดวกรวดเร็ว นอกจากนี้แล้วข้อมูลที่นำเสนอบนอินเทอร์เน็ตยังมีความทันสมัย เมื่อเปรียบเทียบกับการเรียนการสอนแบบเดิมที่นิยมใช้หนังสือหรือตำราเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับศึกษาค้นคว้า หนังสือและตำราเหล่านี้อาจไม่มีความทันสมัยและไม่หลากหลายเท่ากับข้อมูลที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ต

2. การศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมแล้วทุกรายวิชามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชา

พระพุทธศาสนาที่สร้างขึ้น เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกสนุกสนาน เกิดความอยากรู้อยากเห็น และท้าทายผู้เรียน เช่น ในด้านกายภาพ คณะผู้วิจัยได้ออกแบบที่เป็นการประยุกต์จากทฤษฎีการออกแบบเว็บให้มีลักษณะที่น่าสนใจ น่าเรียน มีรูปภาพประกอบ มีสีสัน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของเลบเปอร์ (Lebper) นั่นคือ ทำให้ผู้เรียนสนุกสนาน ใช้เทคนิคในการเสนอภาพ ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนในการควบคุมการเรียนการสอนด้วยตนเอง มีกิจกรรมท้าทายผู้เรียน เป็นต้น ส่วนในด้านเทคนิคมุ่งเน้นความสะดวก รวดเร็วในการโหลดข้อมูล รวมทั้งยังสามารถ Link ไปที่ Web Site ต่าง ๆ ได้ เมื่อศึกษาความคิดเห็นเป็นรายวิชาและรายด้านพบว่า ผู้เรียนทุกระดับชั้นมีความคิดเห็น ทั้งด้านกายภาพ ด้านเทคนิค ด้านภาพเคลื่อนไหว/บทเรียน/ข้อสอบ และด้าน ความเหมาะสม ขององค์ประกอบอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เป็น เพราะ ว่า โป ร แ ก ร ม คอมพิวเตอร์ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างบทเรียนมีความหลากหลาย และเมื่อพิจารณาความคิดเห็นของผู้เรียนแต่ละระดับชั้นแล้ว ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน เช่น ด้านเทคนิคมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าสู่

บทเรียนครั้งแรก มีความสะดวก อยู่ในระดับมากเป็นอันดับหนึ่งเหมือนกัน แสดงให้เห็นว่า ระบบการติดตั้ง และความเร็วในการโหลดข้อมูล ของสถานศึกษาที่เก็บข้อมูล เป็นระบบที่ดี และสามารถใช้งานได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

ส่วนในด้านภาพเคลื่อนไหว/บทเรียน/ข้อสอบ ก็มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเป็นอันดับหนึ่ง เกี่ยวกับบทเรียน เนื้อหาในบทเรียน มีความน่าสนใจ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การนำเสนอบทเรียน มีกระบวนการและขั้นตอนที่ชัดเจน เช่น มีการวิเคราะห์ผู้เรียน มีการวิเคราะห์เนื้อหา มีการกำหนดมโนทัศน์ เป็นต้น นอกจากนั้น คณะผู้วิจัยได้ยึดแนวการวิเคราะห์เนื้อหาตามแบบผังมโนทัศน์ ในสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นเนื้อหาหลัก ซึ่งง่ายต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

นอกจากนั้น ผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และปีที่ 3 มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเป็นอันดับหนึ่งเกี่ยวกับการเรียนในระบบคอมพิวเตอร์ ช่วยสอนและนำไปใช้อินเทอร์เน็ต มีความเหมาะสมกับโลกยุคข้อมูลข่าวสาร แสดงให้เห็นว่า การสร้าง

บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในครั้งนี้
เป็นรูปแบบที่ใหม่ในเนื้อหาวิชา
พระพุทธศาสนา และมีการออกแบบ
หน้าเว็บได้อย่างน่าสนใจและทันสมัย

ซึ่งเป็นการสร้างที่เป็นไปตามขั้นตอน
และตามทฤษฎีดังที่ได้กล่าวมาใน
เบื้องต้น

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2545). *การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2542). *สรรค์สร้างเว็บไซต์และกราฟิกบนเว็บ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2539). *คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต มัลติมีเดีย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2532). *เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- พรเทพ เมืองแมน. (2544). *การออกแบบและพัฒนา CAI ด้วย MULTIMEDIA Authorware*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). *สอนนาค-สอนทิต ชีวิตพระ-ชีวิตชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.
- _____. (2543). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*, พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- _____. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- _____. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- _____. (2543). *พุทธธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- _____. (2536). *เพื่อนาคตการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- _____. (2539). *การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- _____. (2541). *ธรรมนุญชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: Religious Affairs Printing Press.

- _____. (2540). *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วสิน กาญจนวณิชกุล. (2545). การสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน. *วารสารพุทธจักร*. 9 (กันยายน), 45-49.
- สมบูรณ์ บุรศิริรักษ์. (2539). *การสังเคราะห์งานวิจัยคอมพิวเตอร์ช่วยสอนด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและเทคนิคการวิเคราะห์เมตาดา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประชาชนปรารถนา

The Desirable Administrators of Local Administrative Organization

วรยุทธ สถาปนาศุภกุล

Worayuth Sathapanasuphakul

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus

Corresponding Author, E-mail: worayuth118@hotmail.com

บทคัดย่อ

การบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพตามความมุ่งหวังของทุกฝ่าย ต้องมีหลักการที่สำคัญ กล่าวคือ การเลือกตัวบุคคลที่เข้าไปเป็นตัวแทน เพื่อทำหน้าที่บริหารงานทางฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สมาชิกสภาท้องถิ่น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่เลือกเข้าเป็นตัวแทน เพื่อไปทำหน้าที่ในการนำเสนอแผนงานในด้านการพัฒนาทุก ๆ ด้าน และพิจารณาแผนงานที่เป็นนโยบายของคณะผู้บริหาร การตัดสินใจเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านความรู้ ความสามารถ ความซื่อสัตย์ สุจริต จะมีผลต่อการพัฒนาองค์การตามหลักวิชาการและหลักสากลได้อย่างยิ่ง

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ความสามารถ 2) ด้านภาวะผู้นำ และ 3) ด้านมีศีลธรรม ปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนตัว เช่น อายุ รายได้ และอาชีพ ส่วนเพศ ระดับการศึกษา และสถานภาพ ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำสำคัญ: ผู้บริหารองค์กร; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; องค์กรที่ประชาชนปรารถนา

Abstract

The administration of the local administrative organization will be successful and efficient in accordance with the expectation of all parties with the important principles, such as choosing the representatives to perform duties in the legislative assembly as the Local Council Members and the Sub-district Administrative Organization Council members. They are responsible to present the project to develop and consider the policy of administrators. The decision to choose those who have the qualifications of knowledge, ability, and honesty will greatly affect the development of the organization effectively.

The factors of elective decision of the administrators in local government organizations consist of 1) knowledge; 2) leadership; 3) morality. These have relationship with personal factors, such as age, income, and career to elective decisions of the people. But gender, educational level, and social status are not related to the elective decision.

Keywords: Administrators; Local Government Organizations; Desirable Organization

บทนำ

ประเทศไทยมีการปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หัวใจสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือการมีส่วนร่วมของประชาชน การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมหนึ่งของทางการเมือง การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่ประชาชนได้แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมด้วยการไปใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งตัวแทนของตน และการ

ปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานในการเลือกตั้งของประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งใน การพัฒนา ระบอบประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น การปกครองท้องถิ่น ถือเป็นหลักการที่รัฐกระจายอำนาจด้วยการกำหนดให้ผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งจากราษฎรโดยตรง การปกครองท้องถิ่นของไทยได้มีพัฒนาการมาตามตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา และ

เมื่อ พ.ศ. 2499 จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ดำเนินการจัดตั้งสภาตำบลขึ้นเพื่อจะเป็นหนทางที่ทำให้ประชาชนก้าวไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันสมบูรณ์ และความตั้งใจที่จะส่งเสริมความเจริญของท้องถิ่นก็จะทำสำเร็จเร็วขึ้น

เป้าหมายของการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากสภาตำบลตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 222/2499 มีจุดอ่อนที่ราษฎรในท้องถิ่นยังไม่มี การปกครองตนเองอย่างแท้จริง กล่าวคือ บุคคลที่ทำงานของสภาตำบลยังมิได้รับการแต่งตั้งเข้ามาร่วมเป็นจำนวนมากและขาดความเป็นอิสระในการบริหารจัดการงานด้วยตนเอง การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลน่าจะประสบความสำเร็จในการใช้เป็นองค์การพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น เพราะสามารถจัดตั้งงบประมาณของตนเอง จัดหารายได้ของตนเอง มีสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรงเป็นฝ่ายกำหนดนโยบายและออกข้อบัญญัติต่าง ๆ ของตำบล จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2537 ได้มีพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา

เล่มที่ 111 ตอนที่ 53 ก วันที่ 2 ธันวาคม 2537 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2538 ทำให้เกิดองค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติดังกล่าวขึ้นในปี พ.ศ. 2538 ซึ่งมีสภาตำบลที่สมควรได้รับการจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 617 แห่งและต่อมาได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยเหตุที่เข้าตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด จนถึงปัจจุบันมี จำนวน 6,500 แห่ง ก่อนที่จะมีการนำพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 มาบังคับใช้โดยรัฐบาลมีความคาดหวังให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นกลไกสำคัญในการกระจายอำนาจการพัฒนาตามความต้องการของประชาชน

จากปัญหาดังกล่าว การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจะประสบความสำเร็จได้ดีมีประสิทธิภาพตามความมุ่งหวังของทุกฝ่ายนั้น มีหลักการที่สำคัญกล่าวคือ การเลือกตัวบุคคลที่จะเข้าไปเป็นตัวแทน เพื่อทำหน้าที่บริหารงานทางฝ่ายนิติบัญญัติ คือสมาชิกสภาท้องถิ่น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่เลือกเข้าเป็นตัวแทน เพื่อไปทำหน้าที่ในการนำเสนอแผนงานในด้านการพัฒนาทุก ๆ ด้านและพิจารณาแผนงานที่เป็นนโยบายของคณะ

ผู้บริหารภารกิจเป้าหมายการพัฒนา
ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบล,
พิจารณาให้ความเห็นชอบร่าง
ข้อบัญญัติตำบล, พิจารณาให้
ความเห็นร่างข้อบัญญัติงบประมาณ
ต่าง ๆ ของตำบล, ควบคุมการ
ปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหาร
ส่วนตำบล ให้เป็นไปตามกฎหมาย
นโยบาย แผนพัฒนาตำบลและ
ข้อบัญญัติ ระเบียบ ข้อบังคับของทาง
ราชการ” และตรวจสอบการ
บริหารงานต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างมี
ประสิทธิภาพบังเกิดประโยชน์อันสูงสุด
เพื่อตอบสนองความต้องการของ
ประชาชน และการตัดสินใจเลือกผู้ที่มี
คุณสมบัติของผู้แทนที่ดีในด้านความรู้
ความสามารถ ความซื่อสัตย์ สุจริต จะ
มีผลต่อการพัฒนาองค์การตามหลัก
วิชาการและหลักสากลได้อย่างยิ่ง แต่
เมื่อตัวแทนที่ได้รับการคัดเลือกไปเป็น
ตัวแทนไม่มีความรู้ความเข้าใจใน
บทบาทหน้าที่ของตนเองแล้วก็ยากที่
องค์การจะพัฒนาไปดีตามความ
คาดหวังที่ให้องค์การบริหาร
ส่วนตำบลเป็นหน่วยงานพัฒนาใน
ท้องถิ่นได้

เนื้อเรื่อง

**ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ
ของประชาชนในการเลือกตั้ง
ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**

1) ด้านความรู้ความสามารถ
ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถมีผลต่อ
การตัดสินใจของประชาชนสูงสุดคือ
ด้านความรู้ความสามารถ คือ เป็นผู้ที่มี
ความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของ
คนในหมู่บ้าน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็น
เพราะว่า ประชาชนในปัจจุบันได้รับ
ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มากทั้งทางสื่อ
ต่าง ๆ ทั้งทางประสบการณ์จริงจาก
การดำรงชีพอยู่ทุกวัน ได้จากการ
พบปะพูดคุยตามวิถีชาวบ้าน จึงพอรู้ได้
ว่าบุคคลที่จะเข้ามาเป็นตัวแทนจะต้อง
เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่ง
สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา
บุญธรรมช่วย (2546) ที่ว่าประชาชน
ตัดสินใจเลือกผู้สมัครดำรงตำแหน่ง
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ว่า
การเป็นผู้มีความสามารถในการ
บริหารงานมีความสำคัญ และ
สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราภา ชิน
สรนันท์ (2546) ที่ว่า ประชาชนในเขต
เทศบาลเมืองลำพูนส่วนใหญ่ต้องการ
นายกเทศมนตรีที่ซื่อสัตย์ มีความรู้
ความสามารถ

2) ด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำมีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนสูงสุด คือ เป็นผู้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในกิจการส่วนรวมของหมู่บ้านหรือชุมชนหมู่บ้าน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันหน่วยงานของรัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทเข้าถึงประชาชนมากขึ้น เช่น จัดทำแผนงานประจำปีและ แผนงานสามปี ของหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล ได้กำหนดไว้ในระเบียบการบริหารงานที่ดี การจัดทำแผนงานประจำปีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แผนงานโครงการนั้นจะต้องมาจากความต้องการของประชาชน จึงกำหนดให้มีการประชุมประชาคมตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนถึงระดับของตำบล จะเห็นได้จากแนวคิดพื้นฐานของภาวะผู้นำ ซึ่ง น.พ.กิตติ ตยัคคานนท์ (2535) ได้กล่าวว่า ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leader) เป็นแบบดีที่สุดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยึดถือความคิดเห็นของกลุ่มเหนือความคิดเห็นของตน โดยข้อมีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนต่ำสุด อันดับสุดท้ายคือ เป็นอดีต กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านมาก่อน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคคลที่เคยเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านนั้นเปรียบเสมือนเป็นผู้นำตามธรรมชาติคือเป็น

บุคคลที่กว้างขวางหรือเรียกได้อีกอย่างหนึ่งคือเป็นผู้มีบารมี บุคคลเหล่านี้มักจะไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นคนอื่นเท่าใดนักถือว่าตนเองคิดถูกเนื่องจากพี่น้องชาวบ้านให้ความเชื่อถือ จึงอะไรก็จะทำตามใจตนเองไม่ฟังเสียงส่วนรวมและอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ยาวนานบางคนเป็นได้หลายสมัยด้วย จึงเกิดบารมีเป็นที่น่าเกรงขาม

3) ด้านมีศีลธรรม และคุณธรรม ปัจจัยด้านด้านมีศีลธรรมและคุณธรรม มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนสูงสุด คือ เป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีศีลธรรม ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ในบ้านเมืองมีตัวอย่างให้เห็นคือรัฐบาลปัจจุบันถูกฝ่ายตรงข้ามประท้วงต่อต้านกล่าวหาว่า ว่าขาดความชอบธรรม ไม่มีคุณธรรมไม่สมควรอยู่ต่อไป ซึ่งนำเสนอข่าวสารทางสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์อยู่ทุกวัน ประชาชนติดตามข่าวสารทางบ้านเมืองอยู่ทุกวันเห็นด้วยบ้างไม่เห็นด้วยบ้าง จนซึมซับคำเหล่านี้เป็นประจำ ทำให้มองเห็นภาพว่าบุคคลที่จะมาเป็นผู้นำนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีศีลธรรมและคุณธรรมด้วย จะเห็นได้จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ คุณธรรม ของ อริสโตเติล (Aristotle) นักรัฐศาสตร์ชาวกรีก กล่าวว่า จริยธรรม คุณธรรมจึงเป็นเสมือนรากฐานสำคัญต่อความ

เข้าใจเรื่องการเมืองที่แท้จริง สำคัญของจริยธรรมประกอบด้วย คุณธรรมทาง “ปัญญาและทาง ศีลธรรม” สอดคล้องกับแนวคิดของ สมบัติ อารังธยวงศ์ (๒๕๔๔) ที่ว่า คุณธรรมทางศีลธรรม เกิดจาก กระบวนการอบรมบ่มนิสัย และ ลักษณะนิสัยเกิดจากการกระทำ คนเราอาจมีปัญญาแต่ไม่มีศีลธรรม กล่าวคือ รู้ว่าความดีคืออะไรแต่ไม่ กระทำความดี ตรงกันข้ามสิ่งที่กระทำ กลับเป็นความชั่ว ดังนั้น เรียกว่า มี ปัญญาแต่ไม่มีศีลธรรม ดังนั้น คุณธรรมทางศีลธรรมจึงขึ้นอยู่กับ การอบรมบ่มนิสัยให้มีการยึดมั่นในการ กระทำความดี กล่าวคือ มีความรู้ความ ดีคืออะไรยังไม่พอ ยังจะต้องกระทำ ความดีตามที่รู้ด้วยจึงจะเรียกว่ามี ศีลธรรม ศีลธรรม คือ วิธีการกระทำ หรือปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลของการ กระทำนั้น ๆ ถ้ามีการกระทำดี ย่อมจะ ก่อให้เกิดผลดีได้ดีผลที่ดีดังกล่าว คือ ความสุขนั่นเอง วิธีการกระทำที่ดีจึง เป็นการกระทำตามหลักศีลธรรม เพราะมนุษย์มิได้เกิดมาเพื่อแสวงหา ความสุขอย่างเดียว แต่เกิดมาเพื่อจะ เป็นคนมีศีลธรรม คุณธรรมด้วยเพราะ เหตุนี้ ถ้ามีหลักการดีโดยกระทำตาม หลักศีลธรรม และก่อให้เกิดความสุข ด้วยย่อมเป็นยอดปรารถนาของทุกคน โดยข้อนี้มีผลต่อการตัดสินใจของ

ประชาชนต่ำสุด คือ เป็นผู้ที่มีความ อดทนอดกลั้น และสามารถประสาน การแตกแยกในหมู่บ้านหรือชุมชน ที่ เป็นเช่นนี้เพราะว่าในสังคมชนบทยังไม่ ค่อยเห็นความสำคัญค่าว่าอดทนอด กลั้นและความแตกแยกของคนใน หมู่บ้านหรือชุมชนมีไม่มากนักอย่างดึก ก็เพียงโกรธกัน ไม่พูดจากันเท่านั้น อีก ทั้งเป็นสังคมและวัฒนธรรมอ่อนน้อม เกื้อกูลกันฉันพี่น้องมากกว่าความ ขัดแย้งในชั้นรุนแรงนั้นในหมู่บ้านหรือ ชุมชนนั้นไม่ค่อยมี

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ส่วนบุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจของ ประชาชนในการเลือกสมาชิกสภา องค์การบริหารส่วน ตำบล ประกอบด้วยอายุ รายได้ และอาชีพ มี ความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของ ประชาชนในการเลือกสมาชิกสภา องค์การบริหารส่วนตำบล ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนที่มีอายุ ต่างกัน ความมีวุฒิภาวะอาจมีความ ต่างกัน ประชาชนที่มีรายได้ที่มากกว่า อาจมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่า ประชาชนที่ ประกอบอาชีพที่ดีกว่าอาจมีความ พร้อมในด้านการครองชีพมากกว่า จึง มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ต่างกันมีความสนใจในทางการเมือง มากกว่ากัน ให้ความสำคัญกับเลือก เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน ตำบลที่ต่างกัน ดังนั้นจึงทำให้ อายุ

รายได้ และอาชีพ มีผลต่อการตัดสินใจ
ของประชาชน

ส่วนเพศ ระดับการศึกษา
และสถานภาพ ไม่มีความสัมพันธ์กับ
การตัดสินใจของประชาชนในการเลือก
สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า
ประชาชนไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศ
หญิง มีระดับการศึกษาและสถานภาพ
ที่ต่างกันแต่ก็สนใจให้ความสำคัญ
ในทางการเมืองที่เหมือนกัน จึงทำให้
การเลือกเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหาร
ส่วนตำบลไปในทำนองเดียวกัน
ดังนั้นจึงทำให้ เพศ ระดับการศึกษา
และสถานภาพ ไม่มีผลต่อการตัดสินใจ
ของประชาชนใน

สรุป

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี
บทบาทและความสำคัญมากขึ้นใน
ปัจจุบัน ทั้งในด้านการพัฒนาพื้นที่
การจัดบริการสาธารณะให้แก่
ประชาชน นอกจากนี้ ยังเป็นกลไก
สำคัญของการพัฒนา ประชาธิปไตยที่
รากฐาน แต่อย่างไรก็ตามการทำงานของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยัง
เผชิญปัญหา และอุปสรรคหลากหลาย
ประการ อาทิ ข้อยกจำกัดด้านงบ

ประมาณ ปัญหาในพื้นที่ที่ยังแก้ไข
ไม่ได้เพียงลำพัง ประกอบกับบริบท
ใหม่ของการเมืองในประเทศ และ
สถานการณ์โลกที่ท้องถิ่นเผชิญอยู่ ไม่
ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพ
ภูมิอากาศ ภัยพิบัติ ประชาคม
เศรษฐกิจอาเซียน เทคโนโลยี
สารสนเทศการปฏิรูปทางการเมืองการ
ปกครอง ฯลฯ ล้วนแต่ถือได้ว่าเป็น
ความท้าทายใหม่ขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีผลกระทบต่อ
ประชาชนทั้งโดยตรงและอ้อม จึงเป็น
หน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นในการรู้เท่าทัน
สถานการณ์ ดำเนินงานเชิงรุก
เตรียมการรองรับเพื่อให้ประชาชนและ
ชุมชนได้รับผลกระทบเชิงลบให้น้อย
ที่สุด ขณะเดียวกันสามารถสร้างโอกาส
แก่ท้องถิ่นและประชาชนในอนาคต
ด้วย นอกจากนี้ เมื่อมองไปยังการหนุน
เสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
สร้างสรรค์และพัฒนาการบริหาร
จัดการตามอำนาจหน้าที่ของตนเองให้
มีประสิทธิภาพในขณะเดียวกันก็ให้
ความสำคัญกับการบริหารงานที่มี
คุณธรรมควบคู่ไปด้วย

บรรณานุกรม

- กิติ ตัยัคคานนท์. (2535). *เทคนิคสร้างภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร: บัตเตอร์ฟลาย.
- จิราภา ชินสรนันท์. (2546). *ความพร้อมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลำพูนต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรง*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชนะศักดิ์ ยูบุรณ์. (2543). *กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี การปกครองที่ดี (Good Governance)*. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- นันทพล พงศธรวิสุทธิ. (2548). *บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. (2550). *ระเบียบวิธีการวิจัย: แนวทางปฏิบัติสู่ความสำเร็จ*. กรุงเทพมหานคร: ยูแอนด์ไออินเตอร์มีเดีย.
- ประสาน มฤคพิทักษ์. (2541). *แท้ที่จริงธรรมรัฐ คือการสร้างคามดีงามร่วมกัน*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- พิศสุภางค์ สุขสัน. (2558). *การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน*. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วาสนา บุญธรรมขวย. (2546). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกสมาชิก อบต. ยุหว่า อ. สันป่าตอง จ.เชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. *นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ*, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานทะเบียนราษฎร. (2559). *ฝ่ายทะเบียนราษฎรอำเภอแมริม เชียงใหม่*. (อัดสำเนา).
- องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว. *งานนโยบายแผน ปี 2560*. 6 มิถุนายน 2559. (อัดสำเนา).
- อุบล ยะไวทย์ณะวิชัย. (2553). *การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัด เชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

วิธีการจัดการความขัดแย้งตามแนวพระพุทธศาสนา

The Conflict Management in Buddhism

กฤษณา อุทัยกาญจน์¹, พระปลัดกันทิ ฐานุตโร²

Kritsas Uthaikan¹, Prapalad Kantawee Tanootaro²

โรงเรียนพะเยา เอ็ด แสควร์¹, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา²

Phayao Et Square School¹,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus²

Corresponding Author, E-mail: krissana_2800@hotmail.com

บทคัดย่อ

ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันแล้ว มักเกิดความไม่ลงรอยในการดำเนินชีวิตหรือในการทำกิจกรรมทางสังคม ซึ่งความขัดแย้งเกิดขึ้นหลายสาเหตุในทางพระพุทธศาสนา มองว่า รากเหง้าที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งที่ คือ ปัจจัยภายใน อันได้แก่ อกุศลธรรมและปญฺญจธรรม เมื่อมีความขัดแย้งจึงต้องใช้พุทธวิธีในการจัดการความขัดแย้ง นั่นคือการเจรจาไกล่เกลี่ยที่ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน การเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธนี้ นอกจากเป็นหนึ่งในพุทธสันติวิธีจัดการความขัดแย้งแล้ว ยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ยั่งยืน เช่น การให้อภัย อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม การจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนา สามารถวิเคราะห์ได้จากหลักปฏิบัติ 3 ประการ คือ 1. วิธีระงับด้วยการอธิบายธรรม 2. วิธีกล่าวหาผู้ต้องอาบัติ ใน 2 กรณีนี้ เป็นการโจษกันด้วยความเห็นต่างในเรื่องธรรมและวินัย ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น จึงควรหาภิกษุที่มีความเป็นกลางทำหน้าที่ระงับหรือกล่าวหาผู้กระทำความผิด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการตัดสิน 3. วิธีระงับความแตกสามัคคี ข้อนี้ควรใช้หลักสารณียธรรม 6 ทั้งสามหลักปฏิบัตินี้เป็นแนวทางจัด 3 องค์ประกอบของความขัดแย้ง กล่าวคือ 1. ประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องของความขัดแย้ง 2. บุคคลหรือคู่ขัดแย้ง และ 3. กระบวนการหรือปฏิสัมพันธ์ของคู่ขัดแย้งที่มีต่อกัน

หากสามารถจัดองค์ประกอบเหล่านี้ได้แล้ว ก็เป็นการฝึกหัดคุณธรรมเรื่องเมตตา
ขันติ สติ เป็นต้น ไปในตัว

คำสำคัญ: พุทธวิธีการจัดการความขัดแย้ง; การจัดการความขัดแย้ง; ความขัดแย้ง
ตามแนวพระพุทธศาสนา

Abstract

The conflict is the nature of human beings who live together. It has occurred from incompatibility with survival or their work. The conflict has many causes. In Buddhism, the basis of the conflict is internal factors which are Unwholesome Roots (Akusala Dhamma) and Mental Diffusions (Papanca Dhamma). If a conflict occurs, Buddhism has a way to solve it which is conciliation consisting of nine steps. This conciliation is for conflict management in peace and to make a relationship sustainable, such as forgiveness, which is the goal of conflict management in Buddhism.

However, the Buddhist conflict management is analyzed into three aspects as following practices: 1) suspension method by explaining the Dhamma; 2) accusation method of Dhamma offenders; both of these methods are rumored by having the different views of disciplines; and 3) suspension method of disintegration; this aspect is solved by the six states of conciliation (Salaniya Dhamma). These ways of practice are the eradication of three components of conflict as follows: 1) the issue or requirement of conflict; 2) people in conflict; 3) the interaction of people in conflict. If these components are eradicated, loving-kindness, patience, and mindfulness will arise in the mind too.

Keywords: Buddhist Way to Manage Conflict; Conflict Management;
Conflict Management in Buddhism

บทนำ

มนุษย์และสังคมที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมต่างก็มีความคิดต่างก็มีเหตุผลเป็นของตนเอง ในความคิดหรือความเป็นเหตุผลจึงก่อให้เกิดความขัดแย้งกัน หรือว่าบนฐานของความขัดแย้ง แท้ที่จริงแล้ว เหตุผลที่ต้องขัดแย้งก็เพราะความขัดแย้งเป็นสิ่งที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคม (Necessary) หรือเป็นธรรมชาติ (Nature) ของมนุษย์ในสังคม ฉะนั้นมนุษย์และสังคมจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งดังที่ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539: 36) ให้ความเห็นว่า “ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติไม่เคยว่างเว้นจากความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล มนุษย์มิได้ถือกำเนิดมาเหมือนกันแต่เป็นความแตกต่างอันเป็นผลมาแต่พันธุกรรมหรือสภาพแวดล้อมทางสังคม” จากสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นดังกล่าว ทำให้เกิดการตั้งคำถามว่า สุดท้ายแล้ว ความขัดแย้งเป็นบุญที่ก่อให้เกิดการรังสรรค์สิ่งดีงามให้แก่สังคม หรือว่าเป็นบาปที่สาปมนุษย์และสังคมให้จมอยู่กับปัญหาและความวุ่นวายระหว่างมนุษย์และสังคม ความขัดแย้งเป็นกระบวนการที่เกิดจากความพยายามของฝ่ายหนึ่ง ที่ไปขัดขวางความพยายามของอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามบรรลุเป้าหมาย

ได้รับความก้าวหน้าหรือผลประโยชน์ตามที่ต้องการ ด้วยวิธีการใดวิธีหนึ่ง

ในขณะที่นักทฤษฎีของความขัดแย้งวิทยา จัดอยู่ในกลุ่มของนักสังคมวิทยา (Social Theorists) ได้กล่าวและให้มุมมองว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” (Social Animals) ที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตจากการคบหาสมาคมซึ่งกันและกันของบุคคลในสังคม ซึ่งการที่มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอยู่รอดในสังคมได้นั้น ก็จำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยทางชีวภาพ และปัจจัยด้านอื่น ๆ เพื่อสนอง “ความต้องการ” ของตนเอง คำถามมีว่า “ความอยาก หรือความต้องการ” ได้เข้าไปสัมพันธ์กับความขัดแย้งอย่างไร เพราะการที่มนุษย์และสังคมไม่เข้าใจธรรมชาติของความอยากหรือความต้องการอย่างแท้จริงใช้หรือไม่ จึงทำให้ “ติดกับดัก” ของความขัดแย้งในขณะที่นักทฤษฎีของความขัดแย้งวิทยา (Conflict Theorists) ที่จัดอยู่ในกลุ่มของนักสังคมวิทยา (Social Theorists) ได้กล่าวและให้มุมมองว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” (Social Animals) ที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตจากการคบหาสมาคมซึ่งกันและกันของบุคคลในสังคม ซึ่งการที่มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอยู่รอดในสังคมได้นั้น ก็จำเป็นที่จะต้องอาศัย

ปัจจัยทางชีวภาพ และปัจจัยด้านอื่น ๆ เพื่อสนอง “ความต้องการ” ของตนเอง คำถามมีว่า “ความอยากหรือความต้องการ” ได้เข้าไปสัมพันธ์กับความขัดแย้งอย่างไร เพราะการที่มนุษย์และสังคมไม่เข้าใจธรรมชาติของความอยากหรือความต้องการอย่างแท้จริงใช้หรือไม่ จึงทำให้ “ติดกับดัก” ของความขัดแย้ง

การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางโดยใช้หลักแบบพุทธวิธี หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ทฤษฎีความขัดแย้ง 2) ทฤษฎีและการจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนา และ 3) หลักการและวิธีการทางพระพุทธศาสนา

การนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ของรูปแบบการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ เป็นหนึ่งในสันติวิธีของการจัดการความขัดแย้ง การศึกษาครั้งนี้เป็นการค้นคว้าเอกสารวิชาการและศึกษาเชิงปฏิบัติการ ผลของการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งยากที่จะหลีกเลี่ยงได้สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งสามารถแบ่งตามปัจจัยภายนอกออกได้เป็น 5 ประเภทด้วยกัน คือ 1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล 2) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ 3) ความขัดแย้งด้าน

ความสัมพันธ์ 4) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง และ 5) ความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ถือได้ว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการจัดการความขัดแย้ง โดยมีบุคคลที่สามหรือคนกลางเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา บทบาทหน้าที่ของคนกลางจะเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำ และพร้อมทั้งเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการปัญหา ความขัดแย้ง เพื่อที่จะให้คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงได้โดยความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้คนกลางจะไม่มีอำนาจบังคับให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามคำแนะนำแต่อย่างใด

2. ในทัศนะของพระพุทธศาสนา รากเหง้าที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากเหตุปัจจัยภายใน คือ อกุศลธรรมและปัญญจธรรม โดยทิฏฐิซึ่งเป็นหนึ่งในปัญจธรรมนั้นถือว่าเป็นแกนกลางที่อยู่ลึกที่สุด เพราะเป็นการยึดมั่น ถือมั่นในอุดมการณ์ของแต่ละคน ยิ่งถ้าทิฏฐินั้นประกอบไปด้วยอกุศลมูล อันได้แก่ โลภะ โทสะและโมหะ ทิฏฐินั้นก็จะกลายเป็นมิจฉาทิฏฐิ เหตุปัจจัยภายในรวมทั้งเหตุปัจจัยภายนอก จะกลายเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดสถานะของความขัดแย้งขึ้น จนนำไปสู่ความรุนแรงในที่สุด ในการปฏิบัติการจัดการความขัดแย้งทาง

พระพุทธศาสนา นั้นแบ่ง ออกได้ เป็น 3 วิธี คือ (1) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (2) อภัยทาน และ (3) ทางเลือกอื่นตามแนวทางแห่งพระวินัย ซึ่งได้แก่ การไต่สวน การประนีประนอม การใช้เสียงข้างมาก และ การพิจารณาตัดสินโดยสังฆสภา

3. พุทธวิธีการจัดการความขัดแย้ง คือ การเจรจาไกล่เกลี่ยประกอบไปด้วย 9 ขั้นตอน ได้แก่ (1) คุมสติ (Mindfulness Control) (2) ทำหน้าที่กัลยาณมิตร (Education Process) (3) สื่อสารอย่างลึกซึ้ง (Deep Communication) (4) วิเคราะห์เรื่องราว (Issues Analysis) (5) เข้าถึงวิธีการ (Approaching to Strategies) (6) คิดอย่างแยบคาย (Thinking Wisely) (7) หาจุดสนใจ (Interest Finding) (8) เสนอทางเลือก (Option Creating) (9) ส ร ้าง สัม พันธ์ ภาพ าน ติ (New Relationship Building)

ทั้ง 9 ข้อที่กล่าวมานี้ สามารถสรุปได้เป็นรูปแบบของพุทธวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ 1) ขั้นตอนกัลยาณมิตร 2) ขั้นตอนโยนิโสมนสิการ และ 3) ขั้นตอนการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ในขั้นตอนกัลยาณมิตรนั้น คนกลางจะต้องรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่โดยตรง แต่ในขั้น ตอนที่

2 และ 3 ทั้งผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลาง และคู่กรณีทั้งสองฝ่าย จะต้องมีการบทบาทหน้าที่ร่วมมือกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เกิดสัมมาทิฐิ ในการหาจุดสนใจอย่างแท้จริงของคู่กรณี และส่งเสริมความเข้าใจอันดีของทั้งสองฝ่าย

กล่าวโดยสรุป การเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ เป็นหนึ่งในพุทธสันติวิธีที่ใช้นำมาเป็นรูปแบบสำหรับการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งไม่เพียงแต่สามารถใช้ได้ในรูปแบบการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งแล้ว ยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ยั่งยืนดังเช่น การให้อภัยทาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนา

เนื้อเรื่อง

แนวคิด และทฤษฎี การจัดการความขัดแย้ง

1) ความหมายของความขัดแย้ง

Thompson (as cited in Robbins, 1996: 143) ให้ความหมายของความขัดแย้งว่าเป็นพฤติกรรมที่สมาชิกในองค์การแสดงออกมาตรงข้าม หรือเป็นปฏิปักษ์กับสมาชิกอื่น ๆ ในองค์การ

Johan (as cited in Tjosvold, 1991: 379) พยายามที่จะ

ชี้ให้เห็นว่า “ความขัดแย้ง เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรม (การกระทำ) ของบุคคล” หมายถึงว่า “การที่บุคคล หรือกลุ่ม บุคคลมีทัศนคติที่เป็นอริต่อกัน เช่น เมื่อคน ๆ หนึ่งเห็นว่าคนอีกคนหนึ่ง กำลังขัดขวางเขาในอันที่จะได้มาซึ่งสิ่ง ที่เขาต้องการ”อาการอย่างหนึ่งของ ความขัดแย้ง อาจจะ นำมาซึ่ง พฤติกรรมในรูปแบบที่ทำร้าย ทำร้าย หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อกุศล หรือแม้แต่ตนเอง Johan ได้สรุปไว้ว่า “ ความ ขัด แ ย้ง ” (Conflict) มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของคน (Attitude) และส่งผลต่อพฤติกรรม ของมนุษย์ (behavior)

วันชัย วัฒนศัพท์ (2547: 68) กล่าวถึง ความขัดแย้งว่า หมายถึง ความไม่ลงรอยกัน หรือสภาวะที่ไม่เห็น พ้องต้องกัน หรือความเป็นปฏิปักษ์กัน ระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ไต่แย้งกันในประเด็นของค่า นิยม หรือ เกิดการแข่งขันกัน ในเรื่องของอำนาจ สถานภาพ เป้าหมาย และการแย่งชิง ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

ยูรี (2547: 45) ได้แยกแยะ ความหมายของความขัดแย้งไว้ 3 ความหมาย ดังนี้ความหมายแรก ความขัดแย้ง หมายถึง ความขัดแย้งที่มี รากฐานเกี่ยวกับผลประโยชน์ อันมาจากความต้องการ และความปรารถนา ของมนุษย์ ความหมายที่สองหมายถึง

การที่มีจุดยืนไม่ตรงกัน ขัดกันโดยมี เรื่องของผลประโยชน์ที่แฝงอยู่ในจุด ยืนนั้น เกิดจากการที่ต่างคนต่าง ต้องการสิ่งเดียวกัน ส่วนความหมายที่ สาม คือ การแก่งแย่งชิง “อำนาจ” ยูรีให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าการสร้าง ความร่วมมือกันนั้นเป็นวิธีการสำคัญที่ จะจัดการกับความขัดแย้ง

2) ความขัดแย้งตามแนวคิด ของพุทธศาสนา

มูลเหตุแห่งความขัดแย้ง คือ อกุศลมูล อันประกอบด้วยโลภะ (ความโลภ) หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้ภาพตัวเองเป็นจริงขึ้นมา โดยการครอบครองสิ่งที่จะเสริมภาพนั้น ทำให้เกิดการแย่งชิงสิ่งที่ตนต้องการ ทำให้คนเราขัดแย้งกันเพราะต่างถือ ความต้องการของตนเป็นใหญ่ มูลเหตุ ประการต่อมา คือ โมหะ (ความหลง) จะเกิดขึ้นเมื่อความคิด (อุปาทาน) ติดยึด เป็นการปรุงแต่งภาพตัวเอง ขึ้นมา ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เป็น เหตุให้ปกป้องตัวเองอยู่ตลอดเวลา พยายามทำให้คนอื่นด้อยกว่า เมื่อเวลา ตนเองทำผิดจึงมักผลักไปโทษคนอื่น แทน หรือเป็นพวกที่ไม่ยอมรับ เมื่อคน อื่นแสดงความคิดเห็นต่างจากตน ก็จะ แสดงอารมณ์หงุดหงิดออกมา เป็นต้น มูลเหตุประการสุดท้าย คือ โทสะ (ความโกรธ) เป็นอาการแสดงออกจาก ความไม่พอใจ มีความขุ่นเคือง ซิงซิง

เป็นเหตุต่อความขัดแย้งเพราะเกิดความระแวงต่อกัน เก็บกด ขาดสติตรึกตรองมีพฤติกรรมที่ไม่ดีแสดงออกมาเกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจ มีอารมณ์ตึงเครียดตลอดเวลา ทั้งความโลภ ความโกรธ และ ความหลง จะเป็นสิ่งปรุ้งแต่งให้เกิดความทุกข์ นำไปสู่ความขัดแย้ง เนื่องจากคนที่คิดถึงแต่ความต้องการของตนเองเป็นใหญ่ ในปัจจุบันการสื่อสาร วาจา การพูดติเตียน เป็นเหตุทำให้เกิดความขัดแย้งเล็ก ๆ น้อย ๆ ในองค์กรได้ง่ายขึ้น (แมคคอลลแนล, 2538: 53)

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว “เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง” ของศาสนาพุทธมีตัวแปรใน 2 มิติหลัก ๆ ด้วยกัน กล่าวคือ ตัวแปรภายใน และ ตัวแปรภายนอก ซึ่งตัวแปร ภายในนั้น มุ่งเน้นไปที่ “กิเลส” และพฤติกรรมอันเป็นดั้งเดิม หรือเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์และตัวแปรภายนอกที่มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยภายนอกอันได้แก่สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม อำนาจ และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้แสดงออกมา ในการบริหารองค์การนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมีการรับรู้ (Perception) ที่สัมผัสได้ถึงระดับของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะนั่นหมายถึง การมีปรอทที่สามารถรับรู้ และมีสัญญาณเตือนภัยในใจ เพื่อที่จะบอกให้ทราบ ว่า เมื่อใดควรจะจัดการ

อย่างไรกับความขัดแย้ง อันจะนำไปสู่ประโยชน์ในการบริหารงาน (สุวิทย์อุดมพาณิชย์, 2548: 153)

บทบาทของพระพุทธศาสนา ต่อการจัดการความขัดแย้ง

1) การจัดการความขัดแย้ง ทางพระพุทธศาสนา

พุทธศาสนามองว่า ทุกข์เป็นสภาวะพื้นฐานของธรรมชาติ ครอบคลุมสรรพสิ่ง ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งรูปธรรมและนามธรรม สภาวะที่เรียกว่าทุกข์นี้ ได้แก่ ภาวะที่ไม่คงตัว คงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ เพราะมีความกดดัน บีบคั้น ขัดแย้งอยู่ในตัวเองและกับสิ่งรอบตัวอยู่ตลอดเวลา

ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้งจึงเป็นธรรมดาของสรรพสิ่งเช่นเดียวกับทุกข์ หมายความว่า ในชีวิตของบุคคล และในความเป็นไปของสังคม เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ ไม่ว่าความขัดแย้งกับตนเอง และความขัดแย้งกับผู้อื่น ความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา แต่เมื่อพูดว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดา นั้นมิได้หมายความว่าเราไม่สามารถทำอะไรกับมันได้ ทุกข์นั้นมีหลายระดับหลายประเภท บางประเภทเราไม่สามารถขจัดไปได้ เช่น ความแก่และความตาย ทำได้อย่างมากแค่ชะลอ แต่บาง

ประเภท เราสามารถระงับได้ เช่น ความหิว ความเจ็บปวด ฉันทิก็ฉันทัน มีความขัดแย้งบางอย่างที่เราสามารถจัดการได้ เราไม่สามารถห้ามความขัดแย้งทางความคิดได้ แม้กระทั่งพระอรหันต์ที่รู้แจ้งในสัจธรรมและปลอดพ้นจากกิเลส ก็ยังมีความเห็นแตกต่างกัน ดังมีตัวอย่างมากมายในพระไตรปิฎก แต่เราสามารถเปลี่ยนความขัดแย้งที่เป็นความวิวาทบาดหมางให้เป็นความกลมเกลียวสามัคคีกันได้

2) *ท่าทีของพระพุทธศาสนาต่อการจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง*
ในเรื่องความขัดแย้งทางสังคมหรือความขัดแย้งในความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน พุทธศาสนาไม่ได้มีท่าทีนิ่งดูตาย หรือวางเฉยปล่อยให้เขากระทบกันไปเอง หากควรเข้าไปจัดการแก้ไขให้กลับคืนดี การช่วยเหลือและส่งเสริมให้ผู้คนคืนดีกัน เป็นการกระทำที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ ดังมีพุทธพจน์ว่า

“ผู้ใดเมื่อชนเหล่าอื่นล่วงเกินกัน เขาสามารถประสานชนเหล่านั้นได้ด้วยตัวเอง ผู้นั้นแหละเป็นผู้ยอดเยี่ยม เป็นผู้นำภาระไป เป็นผู้ทรงธุระไว้ได้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 27 ข้อ 48: 166)

“ท่านทั้งหลายจงเห็นความวิวาทโดยความเป็นภัย และเห็นความ

ไม่วิวาทโดยเป็นทางเกษม แล้วจงกล่าววาจาอ่อนหวานอันสมควรกันเถิด นี่เป็นคำสั่งของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 33 ข้อ 122: 775)

การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญมาก เห็นได้จากวินัยของพระสงฆ์ ซึ่งมีข้อกำหนดหรือสิกขาบทมากมายเกี่ยวกับการระงับความขัดแย้ง (อธิกรณ์) ในหมู่สงฆ์ ที่เรียกว่า “อธิกรณ์ สมณะ” รวมทั้งกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยไว้ด้วย

นอกจากนั้นพระจริยาของพระพุทธเจ้ายังเป็นแบบอย่างอันดีในเรื่องท่าทีของชาวพุทธต่อความขัดแย้ง เมื่อยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ พระองค์ได้ทรงมีบทบาทเป็นผู้แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งหลายครั้ง อาทิ ปัญหาคความขัดแย้งถึงขั้นจะทำสงครามกันระหว่างแคว้นโกลิยะและแคว้นศากยะในกรณีพิพาทเกี่ยวกับแม่น้ำโรหิณี และปัญหาคความขัดแย้งระหว่างพระเจ้าวิฑูทกะกับแคว้นศากยะในกรณีดูหมิ่นชาติตระกูล

ตรงกันข้ามกับชาวพุทธเป็นอันมากที่เห็นว่าควรปล่อยวางเมื่อผู้อื่นมีความขัดแย้งหรือกระทบกระทั่งกัน พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าเป็นหน้าที่ของชาวพุทธในการเข้าไปแทรกแซงเมื่อมีความขัดแย้งกันในชุมชน ดังคราวหนึ่ง

ได้ทรงตำหนิพระอานนท์และหมู่คณะ ที่วางเฉยเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่าง พระสารีบุตรกับพระอุทายี ครั้นนั้นพระ อุทายีได้คัดค้านคำสอนของพระสารี บุตรถึงขั้นจ้วงจาบจนพระสารีบุตรนั่ง เจียบ พระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระ อานนท์ว่า

“อานนท์ เป็นไปได้หรือที่เธอ ทั้งหลายเพิกเฉยต่อภิกษุเถระผู้กำลัง ถูกเบียดเบียนอยู่ เธอทั้งหลายคงจะไม่ มีความกรุณาในภิกษุเถระผู้ฉลาดซึ่ง กำลังถูกเบียดเบียนอยู่” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 166: 275)

พระพุทธองค์ทรงรับรองว่า เป็นความคิดเห็นที่ชอบ จากนั้นทรงยก ประเด็นปัญหาความ คิดเห็นขัดแย้งกัน ในหมู่สงฆ์มาให้ภิกษุเหล่านั้นคิดหา วิธีแก้ไขรวม 3 ประเด็น คือ วิธีระงับ ความเห็นขัดแย้งในการอธิบายธรรม วิธีกล่าวหาผู้ต้องอาบัติ (ผู้ล่วงละเมิด พระวินัย) และวิธีระงับความแตก สามัคคี

1. วิธีระงับความเห็นขัดแย้ง ในการอธิบายธรรม

พระพุทธองค์ตรัสว่า ธรรมที่ ควรรู้ยิ่งที่พระองค์ทรงแสดงแก่ภิกษุ ทั้งหลายมี 37 ประการ ได้แก่ สติปัฏ ฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และ อริยมรรค มีองค์ 8 ให้ภิกษุทั้งหมด สามัคคิกัน ร่วมใจกัน ตั้งใจศึกษา อย่า

วิวาทกัน ทรงตั้งประเด็นขึ้นว่า ถ้าภิกษุ 2 พวก มีความเห็นต่างกัน มีวาทะ ต่างกันในการอธิบาย ธรรมเหล่านั้น ควรปฏิบัติอย่างไร ทรงแนะนำให้ มี ภิกษุผู้เป็นกลางทำหน้าที่ระงับความ ขัดแย้ง ดังต่อไปนี้

(1) ถ้าเห็นว่า ภิกษุ 2 พวก มีความเห็นขัดแย้งกันทั้งโดยอรรถ (อธิบายความหมาย ต่างกัน) และโดย พยานุชนะ (ใช้คำศัพท์ต่างกัน) พึงจำข้อ ขัดแย้งนั้นว่า ภิกษุเหล่านั้นยึดถือผิด โดยอรรถอย่างไรและยึดถือผิดโดย พยานุชนะอย่างไร จากนั้นพึงเข้าไปหา ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็น ว่าพอจะแนะนำ ทำความเข้าใจกันได้ โดยง่ายแล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตาม หลัก ธรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง 2 พวกเห็น ผิดทั้งโดยอรรถและโดยพยานุชนะ ขออย่าได้วิวาทกัน

(2) ถ้าเห็นว่า ภิกษุ 2 พวก มีความเห็นขัดแย้งกันโดยอรรถ เห็น ตรงกันโดยพยานุชนะ พึงจำข้อขัดแย้ง นั้นว่า ภิกษุเหล่านั้นยึดถือผิดกันโดย อรรถอย่างไร ยึดถือถูกต้องโดย พยานุชนะอย่าง ไร จากนั้นพึงเข้าไปหา ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็น ว่าพอจะแนะนำทำความเข้าใจกันได้ โดยง่าย แล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตาม หลักธรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง 2 พวกเห็น ผิดกันโดยอรรถ เห็นตรงกันโดย พยานุชนะ ขออย่าได้วิวาทกัน

(3) ถ้าเห็นว่า ภิกษุ 2 พวกมีความเห็นตรงกันโดยอรรถ เห็นขัดแย้งกันโดยพยัญชนะ พึงจำข้อขัดแย้งนั้นว่า ภิกษุเหล่านั้นยึดถือถูกต้องโดยอรรถอย่างไร ยึดถือผิดโดยพยัญชนะอย่างไร จากนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็นว่าพอจะแนะนำทำความเข้าใจ กันได้โดยง่าย แล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตามหลักธรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง 2 พวกเห็นตรงกันโดยอรรถ เห็นผิดกันโดยพยัญชนะซึ่งเป็นเรื่องเล็กน้อย ขออย่าได้วิวาทกัน

(4) ถ้าเห็นว่า (จริง ๆ แล้ว) ภิกษุ 2 พวก มีความเห็นตรงกันทั้งโดยอรรถ และโดย พยัญชนะ พึงจำข้อที่ภิกษุเหล่านั้นยึดถือถูกต้องตรงกัน จากนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งใน แต่ละพวกที่เห็นว่าพอจะแนะนำทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย แล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตามหลัก ธรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง 2 พวก เห็นตรงกันทั้งโดยอรรถ และโดยพยัญชนะ ขออย่าได้วิวาทกันเลย

2. วิธีกล่าวหาผู้ต้องอาบัติ

พระพุทธเจ้าตรัสว่า เมื่อภิกษุทั้งหลายสามัคคีกัน ร่วมมือกัน ไม่วิวาทกัน ตั้งใจศึกษา ธรรมเหล่านั้นอยู่ ถ้ามีภิกษุรูปใดรูปหนึ่งต้องอาบัติ (ล่วงละเมิดพระวินัย) ภิกษุทั้งหลายควรปฏิบัติอย่างไร ทรงแนะนำให้มีภิกษุผู้

เป็นกลางทำหน้าที่กล่าวหาผู้ต้องอาบัตินี้ดังต่อไปนี้

(1) ไม่ควรกล่าวหาภิกษุรูปนั้นด้วยข้อกล่าวหาในเรื่องนั้นทันที ควรพิจารณาบุคคล ก่อนว่า “ความไม่ลำบากจักมีแก่เรา และความไม่ขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่น (ผู้ต้องอาบัติ) เพราะบุคคล นั้นเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธ ไม่ดี้อริ้น สละคืน (ยอมรับและทำตาม) ได้ง่าย และเราสามารถ จะให้เขาออกจากอกุศล (อาบัติ) แล้วให้ดำรงอยู่ในกุศล (ความไม่มีอาบัติ) ได้ ด้วยอาการอย่างนี้” ถ้า มีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

(2) มีความเห็นว่า “ความไม่ลำบากจักมีแก่เรา แต่ความขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่น เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ ดี้อริ้น แต่สละคืนได้ง่าย และเราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้ เรื่องความขัดใจของบุคคลอื่นนี้ เป็นเรื่องเล็กน้อย ส่วนเรื่อง ที่เราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้นั้นเป็นเรื่องใหญ่กว่า” ถ้ามีความเห็น อย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

(3) มีความเห็นว่า “ความไม่ลำบากจักมีแก่เรา แต่ความไม่ขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่น เพราะ บุคคลนั้นเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธ แต่ดี้อริ้น สละคืนได้ยาก ถึงอย่างนั้นเราก็คงสามารถให้เขา ออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ใน

กุศลได้ เรื่องความลำบากของเราเป็น เรื่องเล็กน้อย ส่วนเรื่องที่ เราสามารถ จะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้นั้นเป็นเรื่องใหญ่กว่า” ถ้ามีความเห็น อย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

(4) มีความเห็นว่า “ความลำบากจักมีแก่เราด้วย ความขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่นด้วย เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ ตี้อริ้น สละคืนได้ยาก แต่เราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศล แล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้ เรื่องความลำบากของเรา และความขัดใจของบุคคลอื่นเป็นเรื่องเล็กน้อย ส่วนเรื่องที่ เราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้นั้นเป็นเรื่องใหญ่กว่า” ถ้า มีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

(5) มีความเห็นว่า “ความลำบากจักมีแก่เราด้วย ความขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่นด้วย เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ ตี้อริ้น สละคืนได้ยาก และเราก็ไม่สามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้” ในกรณีอย่างนี้ ควรมีอุเบกขา

3. วิธีระงับความแตกสามัคคี

พระพุทธเจ้าตรัสว่า เมื่อภิกษุทั้งหลายสามัคคีกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน ตั้งใจศึกษา ธรรมเหล่านั้นอยู่ ถ้ามีการพุดคุยเหยียดกัน มีความเห็นแตกแยกกัน ผูกใจเจ็บ ไม่เชื่อถือกัน ไม่ยินดีต่อกัน ควรปฏิบัติอย่างไร ทรงแนะนำให้มี

ภิกษุผู้เป็นกลาง ทำหน้าที่ระงับความแตกสามัคคี ดัง ต่อไปนี้ (1) ควรเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในพวกที่แตกแยกกันฝ่ายหนึ่ง ที่เห็นว่าเป็นผู้ตักเตือนได้ง่ายกว่า แล้วพุดนำให้คิดว่า ถ้าพระพุทธรองค์ทรงทราบเรื่องนี้ จะทรงตำหนิได้หรือไม่ และ ถ้าไม่เลิกทะเลาะกันจะบรรลุนิพพานได้หรือไม่ (2) ควรเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในอีกฝ่ายหนึ่งที่เห็นว่าเป็นผู้ตักเตือนได้ง่ายกว่า แล้วพุดแนะนำโดยนัยเดียวกัน ทรงสรุปว่า ถ้าภิกษุเหล่านั้นถามภิกษุผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นว่า “ท่านผู้มีอายุ ท่าน ทำให้ภิกษุเหล่านั้นออกจากอกุศล ให้ดำรงอยู่ในกุศลแล้วหรือ” ภิกษุนั้นควรตอบว่า “ท่านทั้งหลาย ในเรื่องนี้ กระผมได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ณ ที่ประทับ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงสาราณียธรรมแก่กระผม กระผมฟังธรรมของพระองค์แล้ว ได้บอกแก่ภิกษุเหล่านั้น ภิกษุเหล่านั้นฟังธรรมนั้นแล้ว ออกจากอกุศล ดำรงอยู่ในกุศลได้แล้ว” เมื่อชี้แจงอย่างนี้ ชื่อว่าไม่ยกตน ไม่ข่มบุคคลอื่น และชื่อว่าชี้แจงอย่างสมเหตุสมผล ไม่เป็นเหตุให้ถูกตำหนิได้

สาราณียธรรม คือ ธรรมที่ทำให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็น

อันหนึ่งอันเดียวกัน มี 6 ประการ ได้แก่ 1. เมตตากายกรรม ตั้งกายกรรม ประกอบไปด้วยเมตตาในเพื่อน พรหมจรรย์ (ภิกษุ สามเณร) ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2. เมตตาวจีกรรม ตั้งวจีกรรมประกอบไปด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3. เมตตามโนกรรม ตั้งมโนกรรมประกอบไปด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้า และลับหลัง 4. สาธารณโภคิตา แบ่งปันลาภที่ได้มา โดยธรรมแก่เพื่อนพรหมจรรย์ 5. สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 6. ทัศนีสามัญญตา มีความเห็นถูกต้องดีงาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้า และลับหลัง

สาราณียธรรม 6 ประการนี้ นอกจากเป็นธรรมสำหรับผู้ประสาณสามัคคีแล้วยังป้องกัน มิให้เกิดอริกรรม (คติความ) ขึ้นในสงฆ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในสามคามสูตร ในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ คือเป็นพระสูตรที่ 4 ต่อจากกีนติสูตร ที่กล่าวถึงข้างต้นในพระสูตรนี้ พระพุทธองค์ตรัสหลักธรรมไว้ 4 หมวด คือ มูลเหตุวิวาท 2 ประการ อริกรรม 4 ประการ วิธีระงับอริกรรม 7 ประการ และธรรมสำหรับป้องกันมิให้เกิดอริกรรม คือ สาราณียธรรม 6 ประการ

วิเคราะห์พุทธวิธีการจัดการความขัดแย้งตามทัศนคติของพระพุทธเจ้า

ปัญหาความขัดแย้ง ถือว่าเป็นทุกข์อย่างหนึ่ง ในการจัดการกับความทุกข์ พุทธศาสนาเห็นว่า ต้องมองให้ถึงสมุทัยคือสาเหตุของทุกข์ ด้วยเหตุนี้เมื่อจะระงับความขัดแย้ง เราจำเป็นต้องมองให้เห็นถึงสาเหตุของความขัดแย้ง และจัดการกับสาเหตุดังกล่าว กรณีปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ กล่าวโดยทั่วไปมีองค์ประกอบหลัก ๆ 3 ประการ คือ 1. ประเด็นปัญหา 2. บุคคลหรือคู่ขัดแย้ง 3. กระบวนการหรือปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

1. ประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้อง ส่วนใหญ่มีอยู่ 3 ประการ คือ 1. ผลประโยชน์ทางวัตถุ 2. อำนาจ ศักดิ์ศรี 3. ความเชื่อลัทธิอุดมการณ์ กรณีปัญหาขัดแย้งส่วนใหญ่จะไม่ได้จำกัดว่าเป็นเรื่องผลประโยชน์ทางวัตถุ อำนาจ และความเชื่อ เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น หากเกี่ยวข้องกับทั้ง 3 อย่าง มากบ้างน้อยบ้าง เช่น ความขัดแย้งเกี่ยวกับโครงการสร้างเขื่อน โครงการสร้างทางรถไฟ จะเกี่ยวข้องกับการได้หรือเสียผลประโยชน์ทางวัตถุ มีผลทำให้บางฝ่ายมีอำนาจมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นผลจากความแตกต่างทางความคิด

2. บุคคลหรือคู่ขัดแย้ง

ประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องเหล่านี้ นำไปสู่ความขัดแย้งและลุกลามไปเป็น ความรุนแรงได้ก็เพราะผู้คนที่เกี่ยวข้อง ต่างยืนกรานในจุดยืนของตนด้วยความ ยึดมั่นอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประการ นี่คือ 1. ตัณหา คือความยึดมั่นใน ผลประโยชน์ ไม่อยากสูญเสีย ผลประโยชน์ เช่น ต้องการงบประมาณ เพิ่มขึ้น ต้องการค่าชดเชยมากขึ้น ไม่ ต้องการสูญเสียผลตอบแทนจาก โครงการ 2. มานะ คือความถือตน ยึดถือในศักดิ์ศรี และอยากมีอำนาจ เช่น ต้องการให้หน่วยงานของตนมี อำนาจและเจ้าหน้าที่เหมือนเดิม รวมไปถึง ไม่ยินยอมเพราะกลัวเสียหน้า 3. ทิฐิ คือความยึดมั่นในความเชื่อของ ตน เชื่อมั่นว่าความคิดของตนถูกต้อง เช่น เห็นว่าวิธีการของตนเท่านั้นถึงจะ แก้ปัญหาได้ มองว่าความคิดของคนอื่น ผิดหมด ตัณหา มานะ ทิฐิ ในทาง พุทธศาสนาเรียกว่าปญจะ 3 คือ กิเลส 3 ประการที่ทำให้เนิ่นช้า เป็น ตัวการทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทั้งยังทำ ให้ปัญหาค้างคาเนิ่นนานออกไป เนื่องจากเป็นตัวการขัดขวางไม่ให้ เข้าถึงความจริง หรือทำให้ไม่อาจ แก้ปัญหาอย่างถูกต้องได้ โดยเหตุที่ ประเด็นปัญหาและข้อเรียกร้องส่วน ใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ ทางวัตถุอำนาจหรือศักดิ์ศรี และความ

เชื่อ ทั้ง 3 ประการ ในสัดส่วนที่มาก บ้างน้อยบ้างดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ดังนั้นความติดขัดของบุคคลหรือคู่กรณี ในความขัดแย้งจึงมิได้มีแค่ ตัณหา มานะ ทิฐิ อย่างใดอย่างหนึ่ง หากมี กิเลสทั้ง 3 ประการ ผสมผสานกันมาก บ้างน้อยบ้างตามลักษณะของประเด็น ปัญหาหรือข้อเรียกร้อง

นอกจากนี้ สิ่งที่ต้องคำนึงใน การทำความเข้าใจกับกรณีขัดแย้ง ได้แก่ อคติที่มีต่อกัน คือ 1. โทสะคติ อคติเนื่องจากความเกลียดชัง 2. ภยากติ อคติเนื่องจากความกลัว 3. โมหาคติ อคติเนื่องจากความหลง หรือความไม่รู้ อคติ 2 ประการแรกจะ มีอยู่มากในความขัดแย้งทั่วไป ทั้งนี้ โดยมีความหลงหรือความไม่รู้เป็นตัว ปรงแต่งหนุนเสริมให้อคติ 2 ประการ ดำรงอยู่หรือเพิ่มพูนมากขึ้น เช่น การ ไม่รู้จักกัน หรือการได้ยินคำร่ำลืออย่าง ผิด ๆ ก็ทำให้ต่างฝ่ายต่างวาดภาพอีก ฝ่ายว่าเป็นคนเลวร้าย ชี้อื้อ ไม่รักชาติ รับเงินเขามาประท้วง ฯลฯ นอกจากนี้ อคติ 3 ประการดังกล่าวแล้ว อคติ ประการที่ 4 ได้แก่ ฉันทาคติ คือความ ลำเอียงเพราะชอบ ก็มีอิทธิพลต่อ ความขัดแย้งด้วยเช่นกัน แม้จะไม่ได้มี ผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี โดยตรง แต่ก็มีผลต่อผู้คนที่สนับสนุน คู่กรณีแต่ละฝ่าย บ่อยครั้งการให้ความ สนับสนุนคู่กรณีแต่ละฝ่ายมิได้เกิดจาก

ความเข้าใจในปัญหาหรือเกิดจาก
 วิจารณ์ญาณ แต่เกิดจากความชอบ
 พอกันเป็นส่วนตัว หรือชอบที่มีความ
 เชื้อคล้ายกัน มีอาชีพเหมือนกัน พูด
 ง่าย ๆ คือเป็น “พวก” เดียวกัน ทั้ง
 อคติ 4 ประการ และความติดยึด 3
 ประการนี้ หากจะสรุปรวมสั้น ๆ ก็คือ
 สิ่งที่พุทธศาสนาเรียกว่าอกุศลมูล
 นั้นเอง ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่ง
 เป็นอารมณ์พื้นฐานในความขัดแย้งทุก
 ชนิด จะเห็นได้ว่ากรณีขัดแย้งนั้นไม่ใช่
 เป็นเรื่องของเหตุผลล้วน ๆ หรือเป็น
 เรื่องถูกเรื่องผิดเท่านั้น หากยังมีเรื่อง
 ของอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ใน
 การวิเคราะห์หรือทำความเข้าใจกับ
 ความขัดแย้งต่าง ๆ เราจึงไม่อาจละ
 เว้นการทำความเข้าใจและจัดการกับ
 อารมณ์ดังกล่าวในตัวคู่ขัดแย้งได้

**3. ปฏิสัมพันธ์หรือ
 กระบวนการ** ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
 คู่กรณีตลอดจนกระบวนการที่ใช้ใน
 การจัดการกับความขัดแย้งมีผลอย่าง
 มากในการเพิ่มหรือลดความขัดแย้ง
 ความขัดแย้งจะลุกลามมากขึ้น ถ้าอีก
 ฝ่ายหรือต่างฝ่ายใช้วิธีการต่อไปนี้ 3.1
 เจรจาด้วยอารมณ์โกรธ เกลียด
 อุนเฉียว หงุดหงิด 3.2 ใช้ท่าที่ไม่สุภาพ
 3.3 วิธีการที่ไม่โปร่งใส 3.4 ไม่รับฟัง
 ความคิดเห็น 3.5 เอาแต่ได้ คิดแต่
 เอาชนะ 3.6 กล่าวร้าย ใส่ความ
 ปลอ่ยข่าวลือ 3.7 ใช้ความรุนแรง

วิธีการเหล่านี้ทำให้ความขัดแย้งลุกลาม
 ขึ้น เพราะทำให้อคติเพิ่มพูน และทำให้อีกฝ่ายติดยึดในจุดยืนของตนเองหนัก
 แน่นขึ้น โดยที่บ่อยครั้งก็ทำให้ประเด็น
 ความขัดแย้งเปลี่ยนไป เช่น ความ
 ขัดแย้งกรณีแม่น้ำโรหิณี เดิมเป็นความ
 ขัดแย้งเกี่ยวกับการแย่งน้ำ แต่พอมีการ
 ทะเลาะวิวาทกัน มีการดำโคตรวงศ์
 ตระกูลกัน ประเด็นก็เปลี่ยนจากการ
 แย่งน้ำ (ต้นเหตุ) มาเป็นเรื่องการรักษา
 ศักดิ์ศรีหน้าตา (มานะ) จนถึงขั้นจะทำ
 สงครามกัน

หลักการของการจัดการ ความขัดแย้ง

ระบบการบริหารบ้านเมืองที่ดี
 หรือ หลักธรรมาภิบาล (Good
 Governance) หลักธรรมาภิบาล
 หมายถึง แนวทางในการจัดระเบียบ
 เพื่อให้สังคมของประเทศทั้งภาครัฐ
 ภาคธุรกิจ เอกชนและภาคประชาชน
 สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และ
 ตั้งอยู่ใน ถูกต้องเป็นธรรม ตามหลัก
 พื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี
 ตามแผนภาพ ดังนี้ 1. หลักนิติธรรม
 (The Rule of Law) หมายถึง การ
 ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ
 ข้อบังคับต่าง ๆ โดยถือว่าเป็นการ
 ปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตาม
 อำนาจใจ หรืออำนาจของ ตัวบุคคล
 จะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรม และ

ความยุติธรรม รวมทั้งมีความรักคุณ และรวดเร็วด้วย 2. หลักคุณธรรม (Morality) หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม การส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเอง ไปพร้อมกัน เพื่อให้บุคลากรมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบ วินัย ประกอบอาชีพสุจริต เป็นนิสัย ประจำชาติ 3. หลักความโปร่งใส (Accountability) หมายถึง ความโปร่งใส พอเทียบได้ว่ามีความหมาย ตรงข้าม หรือเกือบตรงข้าม กับการทุจริต คอร์รัปชัน โดยที่เรื่องทุจริต คอร์รัปชัน ให้ความหมายในเชิงลบ และความน่าสะพรึงกลัวแฝงอยู่ ความโปร่งใสเป็นคำศัพท์ที่ให้แง่บวกในเชิงบวก และให้ความสนใจในเชิงสงบสุข ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ได้สะดวกและเข้าใจง่าย และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องอย่างชัดเจนในการนี้ เพื่อเป็น สริมงคลแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานให้มีความโปร่งใส ขออัญเชิญพระราชกระแสรับสั่งในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่ได้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่ง ได้แก่ ผู้ที่มีความสุจริต และบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ

4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation)

หมายถึง การให้โอกาสให้บุคลากรหรือผู้มี ส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการ บริหารจัดการเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น เป็นคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการให้ข้อมูล ความคิดเห็น แนะนำ ปรีกษาร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติ 5. หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง การตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบ ต่อสังคม การใส่ใจปัญหาการบริหารจัดการ การกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา และเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง รวมทั้งความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากกระทำของตนเอง 6. หลักความคุ้มค่า (Cost-effectiveness or Economy) หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้บุคลากรมีความประหยัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

ในกรณีที่คูกรณีไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งด้วยตนเองได้ ผู้ไกล่เกลี่ยมีความสำคัญมากในการระงับความขัดแย้ง หรือเปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นการคืนดีกัน การไกล่เกลี่ยแบบพุทธมีหลักการ ดังต่อไปนี้

1. ให้ความสำคัญกับ “คน” หรือมิติทางด้านอารมณ์ แม้ว่าประเด็น

ปัญหาหรือข้อเรียกร้องจะเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้ง แต่เมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว อุปสรรคที่ทำให้ความขัดแย้งแก้ได้ยาก ก็คืออารมณ์ของคู่ขัดแย้ง ซึ่งบ่อยครั้งกลับมีความสำคัญยิ่งกว่าประเด็นปัญหา และมักทำให้คู่ขัดแย้งยากที่จะทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหาได้ตรงตามความจริงหรือคำนึงถึงความถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องจากทั้ง 2 ฝ่ายถูกอารมณ์เข้ามาบดบัง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเริ่มต้นด้วยการให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกของคู่กรณี ต่อเมื่ออารมณ์ความรู้สึกของคู่ขัดแย้งเริ่มคลี่คลายแล้ว การเจรจาเพื่อพิจารณาประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องจึงจะเกิดขึ้นได้

2. ช่วยขจัดอกุศลมูลในใจคู่ขัดแย้ง ความขัดแย้งแม้จะลงเอยด้วยการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบรรลุข้อเรียกร้อง แต่หากว่าอคติหรืออกุศลมูลยังดำรงอยู่ โดยเฉพาะในจิตใจของอีกฝ่ายที่ต้องยอมตามข้อเรียกร้องจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ความขัดแย้งนั้นก็ยากที่จะยุติไปได้อย่างแท้จริง หากพร้อมจะประทุขึ้นมาได้อีกเรื่อย ๆ ดังกรณีการสร้างเขื่อนหลายแห่งในประเทศไทย แม้เขื่อนจะสร้างได้เสร็จ แต่ผ่านมาหลายปีแล้ว ก็ยังมีความขัดแย้งในรูปลักษณะอื่น ๆ สืบเนื่องตามมากระทั่งทุกวันนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะความระแวงและความ

ไม่พอใจยังไม่หมดไปจากใจของคู่กรณี ในการแก้ไขความขัดแย้ง ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่สำคัญประการแรกคือขจัดอกุศลมูลในคู่ขัดแย้งให้หมดไป ไม่ว่า โลภะ โทสะ โมหะ ทั้งนี้โดยให้กุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ และอโมหะ เข้ามาแทนที่ มีหลักกรรมหลายข้อที่สามารถขจัดอกุศลมูล หรือเปลี่ยนให้เป็นอกุศลมูลได้ อาทิพุทธพจน์ต่อไปนี้ “บุคคลพึงชนะคนโกรธด้วยความไม่โกรธ พึงชนะคนไม่ดีด้วยความดี พึงชนะคนตระหนี่ด้วยการให้ พึงชนะคนพูดเหลวหะเหลวด้วยคำสัตย์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 223: 102)

3. กระตุ้นให้คู่ขัดแย้งถุกคิด ได้สติและหันมาพิจารณาตนเอง ในการลดอกุศลมูลในใจของคู่ขัดแย้ง บ่อยครั้งเป็นการยากที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะทำได้ด้วยการเทศนาสั่งสอน สิ่งที่สามารถทำได้และน่าทำเป็นอย่างยิ่งคือการช่วยให้คู่ขัดแย้งเกิดถุกคิดและเห็นปัญหาด้วยตนเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้ไกล่เกลี่ยควรช่วยให้ทุกฝ่ายได้สติ ทั้งนี้โดยอาจพูดให้สะดุดใจหรือตั้งคำถามให้คิด ตัวอย่างได้แก่ ความขัดแย้งกรณีแม่น้ำโรหิณี เมื่อกษัตริย์แคว้นโกลิยะและแคว้นศากยะยกทัพมาเผชิญหน้าเพื่อจะรบพุ่งกัน พระพุทธองค์ได้เสด็จไปห้ามไม่ให้ทั้ง 2 ฝ่ายทำสงครามกัน พระองค์เริ่มต้นด้วยการถามกษัตริย์

ของทั้ง 2 ฝ่ายว่าจะรบพุ่งด้วยเรื่องอะไร ปรากฏว่ากษัตริย์ทั้ง 2 พระองค์ตอบไม่ได้ เมื่อไล่เสียงเสนาบดีตามลำดับไปจนถึงชาวบ้าน ก็ได้คำตอบว่า ทะเลาะกันเพราะเรื่องน้ำ เมื่อได้คำตอบเช่นนั้น พระองค์จึงถามกษัตริย์ทั้ง 2 ฝ่ายว่า น้ำและกษัตริย์อะไรมีค่ามากกว่ากัน เมื่อกษัตริย์ตอบว่า กษัตริย์มีค่าหาประมาณมิได้ พระองค์จึงถามผู้คนทั้ง 2 ฝ่ายว่า “การที่ท่านทั้งหลายจะทำให้กษัตริย์ซึ่งหาค่ามิได้ต้องฉิบหายเพียงเพราะเรื่องน้ำซึ่งมีราคาน้อย ควรแล้วหรือ?” ทันทีที่พระองค์ตรัสจบ ทั้ง 2 ฝ่ายก็นิ่งเงียบ และในที่สุดก็ถอนทัพกลับเมือง เลิกราต่อกัน ในกรณีพระเจ้าวิทูทกะที่จะยกทัพไปทำลายแคว้นสาเกยะซึ่งเป็นเครือญาติ พระพุทธองค์ก็ใช้วิธีการคล้ายกันนี้ โดยเสด็จประทับได้ร่มเงาไม้ไปรงต้นหนึ่งกลางทาง เมื่อพระเจ้าวิทูทกะเห็นจึงถามพระพุทธองค์ว่า ทำไมไม่ประทับได้ร่มไม้ที่ทิบ แดดจะได้ไม่ส่องคำตอบของพระองค์คือ “มหาบพิตร ร่มเงาของญาติย่อมร่มเย็นกว่า” คำตรัสของพระพุทธองค์ทำให้วิทูทกะได้คิด และยกทัพกลับไป

4. ช่วยให้ผู้ขัดแย้งหาคำตอบด้วยตนเอง ผู้ไกลเกลี่ยไม่ควรเป็นผู้ออกทางออกให้แก่ผู้ขัดแย้ง แต่ควรช่วยให้ผู้ขัดแย้งหาคำตอบและบรรลुข้อตกลงด้วยตนเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้

ไกลเกลี่ยมิใช่ผู้พิพากษาหรืออนุญาตตุลาการที่มีหน้าที่คิดค้นคำตอบให้ผู้ขัดแย้งปฏิบัติตาม ทั้งนี้ก็เพราะผู้ไกลเกลี่ยไม่มีอำนาจที่จะบังคับผู้ขัดแย้งได้ ความขัดแย้งจะเปลี่ยนเป็นความคืนดีได้ก็ต่อเมื่อผู้ขัดแย้งพอใจข้อตกลง และผู้ขัดแย้งจะพอใจข้อตกลงได้ต่อเมื่อเกิดจากความยินยอมพร้อมใจของตนเอง จากตัวอย่างการไกลเกลี่ยของพระพุทธเจ้า 2 กรณี จะเห็นว่าพระพุทธองค์มิได้เป็นผู้ชี้ถูกชี้ผิด แต่ให้ทั้ง 2 ฝ่ายพิจารณาด้วยตนเองว่าควรจะทำอย่างไรต่อไป ตัวอย่างกรณีแม่น้ำโรหิณียังชี้อีกว่าการตั้งคำถามให้คิดนั้นมี ความสำคัญไม่น้อยในการกระตุ้นให้ผู้ขัดแย้งค้นพบคำตอบด้วยตัวเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งในการแก้ไขความขัดแย้ง บ่อยครั้งคำถามมีความสำคัญยิ่งกว่าคำตอบ หน้าที่ประการหนึ่งของผู้ไกลเกลี่ยจึงได้แก่การตั้งคำถามแก่ผู้ขัดแย้ง และควรเป็นคำถามเปิด (คำถามที่มีได้ลงท้ายว่า ใช่หรือไม่) เพื่อมิให้เป็นการจำกัดคำตอบ เช่น กรณีขัดแย้งเรื่องเขื่อน ขณะที่ผู้คนในสังคมโต้เถียงกันแค่ว่า จะเอาเขื่อนหรือไม่ ผู้ไกลเกลี่ยควรตั้งคำถามว่า จะแก้น้ำท่วมอย่างไร แทนที่จะถามว่าจะเอาป่าหรือเอาไฟฟ้า ควรถามว่า จะได้ทั้งป่าและไฟฟ้าได้อย่างไร

5. สร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับคู่ขัดแย้ง ความไว้วางใจอย่างแรกที่ต้องสร้างขึ้นก็คือความไว้วางใจในตัวผู้ไกล่เกลี่ย หากคู่ขัดแย้งเห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยไม่เป็นกลาง ลำเอียงเข้าข้างอีกฝ่ายหนึ่ง การไกล่เกลี่ยย่อมล้มเหลวตั้งแต่แรก เมื่อคู่ขัดแย้งไว้วางใจในตัวผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว สิ่งที่ต้องทำต่อไปคือการทำให้คู่ขัดแย้งไว้วางใจซึ่งกันและกัน คือไว้วางใจว่าทั้ง 2 ฝ่ายจะสามารถหาทางออกร่วมกันได้ด้วยการเจรจา ไม่มีการซื้อเวลาโดยใช้การเจรจาหรือการไกล่เกลี่ยเป็นข้ออ้าง ผู้ไกล่เกลี่ยพึงตระหนักว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งถึงขั้นทะเลาะวิวาทกัน ไม่มีอะไรที่สำคัญและหายากเท่ากับความไว้วางใจกัน

6. พุดด้วยสัจจะ เมตตา ขันติ และสติ คุณธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นสิ่งสำคัญมากในการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งการสร้างคามเชื่อมั่นในการจัดการแก้ไขความขัดแย้งแบบสันติวิธีพุทธพจน์ข้างล่างนี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ไกล่เกลี่ย

“ราชกุมาร ตถาคตก็อย่างนั้นเหมือนกัน รู้วาจาที่ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาจานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ตถาคตไม่กล่าววาจานั้น อนึ่ง ตถาคตรู้วาจาที่จริง ที่แท้ แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาจานั้น ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ตถาคตไม่

กล่าววาจานั้น ตถาคตรู้วาจาที่จริง ที่แท้ และประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาจานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ในข้อนั้น ตถาคตรู้กาลที่จะกล่าววาจานั้น ตถาคตรู้วาจาที่ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาจานั้นเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ตถาคตไม่กล่าววาจานั้น ตถาคตรู้วาจาที่จริง ที่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาจานั้นเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของคนอื่น ตถาคตไม่กล่าววาจานั้น อนึ่ง ตถาคตรู้วาจาที่จริง ที่แท้ ที่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาจานั้นเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ในข้อนั้น ตถาคตรู้กาลที่จะกล่าววาจานั้น ข้อนั้น เพราะเหตุไร เพราะตถาคตมีความเอ็นดูในหมู่สัตว์ทั้งหลาย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 13 ข้อ 86: 88)

พุทธพจน์ข้างต้นเน้นสัจจะ เมตตา และปัญญาของผู้ไกล่เกลี่ย แต่จะทำเช่นนั้นได้ต้องมีขันติและสติมาประกอบด้วย หากปราศจากขันติ ผู้ไกล่เกลี่ยย่อมเกิดโทสะได้ง่ายเมื่อเจอกับความโกรธ ความตึงเครียด หรือความหวาดระแวงของคู่ขัดแย้ง ในขณะเดียวกันก็ต้องมีสติ เพื่อรักษาความเป็นกลาง ไม่ให้อคติเกิดขึ้นในใจตน อันจะส่งผลบั่นทอนความไว้วางใจของคู่ขัดแย้งได้โดยไม่รู้ตัว

7. คุณสมบัติของผู้ใกล้เคียง
คุณสมบัติของผู้ใกล้เคียง กล่าวโดยสรุป มีดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มีสติ มีความประพฤติเรียบร้อย 2) มีคุณธรรมที่ทั้ง 2 ฝ่ายยอมรับ 3) พุดได้ชัดแจ้ง มีความสามารถในการสื่อสารอย่างถูกต้องแม่นยำจากคู่ขัดแย้งฝ่ายหนึ่งไปยังอีกฝ่ายหนึ่ง 4) มีทักษะในการถาม และควบคุมเหตุการณ์โดยไม่ใช้การบีบบังคับ 5) มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องราวขององค์กรหรือตัวบุคคลคู่ขัดแย้ง 6) มีความอ่อนน้อมถ่อมตัว 7) สัมพันธ์กับคู่ขัดแย้งที่มีฐานะตำแหน่งต่างกันอย่างไรก็ตาม มีความเคารพ และเมตตาสู่การใกล้เคียงที่ครบองค์ประกอบ หลักการใกล้เคียงที่กล่าวมาข้างต้นเน้นเรื่องตัวบุคคลและอารมณ์ของคู่ขัดแย้ง ซึ่งเป็นเพียงองค์ประกอบ 1 ใน 3 ของความขัดแย้ง จนดูเหมือนว่าพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่เฉพาะเรื่องจิตใจหรืออารมณ์ความรู้สึกเท่านั้น ที่จริงองค์ประกอบอีก 2 ส่วนคือ ประเด็นปัญหาและกระบวนการในการจัดการกับความขัดแย้ง ก็เป็นเรื่องที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญเช่นกันและถือว่าเป็นสิ่งที่ละเลยไม่ได้ในการแก้ไขความขัดแย้ง การใกล้เคียงความขัดแย้งจะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อคำนึงถึงองค์ประกอบครบทั้ง 3 ประการ การจัดการแต่อารมณ์ความรู้สึกของคู่

ขัดแย้งอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอถึงแม้คู่กรณีจะเริ่มมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน แต่ถ้าหากขาดกระบวนการในการเจรจาที่ดี ก็อาจเกิดปัญหาได้ หรือไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เช่น ลงเอยด้วยการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอม (lose/win) หรือประนีประนอม คือได้คนละครึ่ง ซึ่งก็ยังไม่ดีเท่ากับที่คู่ขัดแย้ง เป็นฝ่าย “ได้” ทั้ง 2 ฝ่าย (win/win) พุทธศาสนาให้ความสำคัญกับกระบวนการแก้ไขความขัดแย้งอย่างไร เห็นได้จากในวินัยของพระสงฆ์ (ซึ่งมิได้มีแค่สิกขาบท 227 ข้ออย่างที่เข้าใจกัน) มีข้อกำหนดอย่างละเอียดเกี่ยวกับการระงับความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ (อธิกรณสมณะ) โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การตัดสินโดยเสียงข้างมาก (เยภุยยสิกา) การคืนดีทั้ง 2 ฝ่าย โดยให้เลิกแล้วต่อกัน (ติณวัตถารกวินัย) อย่างไรก็ตามวิธีการระงับความขัดแย้งดังกล่าวใช้เฉพาะกับพระสงฆ์ มิได้ใช้ทั่วไป อีกทั้งในทางปฏิบัติก็เอามาใช้ภายในหมู่พระสงฆ์น้อยมากจนแทบจะเลือนหายไป ดังนั้นจึงมิได้มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่เลย

สรุป

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในทุกองค์การนั้น มีความเป็นเหตุเป็นผล และเกิดขึ้นอย่างเป็นกระบวนการความขัดแย้งนั้นทำให้เกิดทั้งด้านบวก

และด้านลบต่อองค์การนั้นหมายถึง ความขัดแย้งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ได้หลายแง่มุมโดยสรุปดังนี้ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2534: 20)

ผลทางบวกของความขัดแย้ง ได้แก่ (1) ทำให้องค์การไม่หยุดนิ่ง ไม่เฉื่อยชาเป็นพลังกระตุ้นบุคคลให้มีผลการปฏิบัติงานที่สูงขึ้น (2) ทำให้เกิดการแสวงหาแนวทาง หรือแนวคิดใหม่ ๆ เพิ่มความคิดสร้างสรรค์ เพื่อป้องกันและแก้ไขความขัดแย้ง จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การค้นพบความคิดริเริ่มใหม่ ๆ (3) ทำให้คนเราได้สำรวจและตรวจสอบความคิดของตนเอง และตรวจสอบพฤติกรรมกลุ่ม กระตุ้นให้เกิดการแสวงหาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงใหม่ ๆ เกิดการปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติงาน และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้บริหารต้องเตรียมการระมัดระวังว่า ปัญหาคืออะไร ใครเกี่ยวข้อง และจะแก้ปัญหาได้อย่างไร จึงเกิดการ “สร้างแรงจูงใจใฝ่สำเร็จ” (4) เป็นการตรวจสอบ และประเมินความสามารถของตนอยู่เสมอ พยายามสร้างผลการปฏิบัติที่สูงขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ จากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการคิดอย่างรอบคอบและช่วยบุคคลคอยระวังปัญหาเพื่อหาทางป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น ความขัดแย้งจึงมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้

มนุษย์ต้องพัฒนาอยู่ตลอดเวลา (5) เมื่อมีความขัดแย้งจากภายนอกจะกระตุ้นให้เกิดความกลมเกลียวภายในองค์การ เพื่อแข่งขันกับคนอื่น และกลุ่มอื่น ๆ บางครั้งความขัดแย้งภายในกลุ่ม มักจะทำให้เกิดผู้นำกลุ่มขึ้น เพื่อเป็นตัวกลางในการจัด การกับความขัดแย้ง และทำให้สังคมนั้นมีระเบียบแบบแผน จนกลายเป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์การขึ้นมาร่วม กัน หรือกล่าวได้ว่า ความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ทำให้เกิดการสร้างเอกลักษณ์ในกลุ่มขึ้นมาแล้ว มีการกำหนดบทบาทสถานกลุ่มตามขึ้นมาด้วย

ผลทางลบของความขัดแย้ง ได้แก่ (1) คนทำงานหมดกำลังใจ ท้อแท้ เบื่อหน่าย ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลง และเมื่อเกิดความเครียด สุขภาพกาย และใจจะทรุดโทรม เป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยทางร่างกายและจิตใจได้ (2) เกิดการบั่นทอนมิตรภาพระหว่างเพื่อนร่วมงาน หรือเกิดความบาดหมางกับผู้บังคับบัญชา ทำให้ขาดความร่วมมือทำให้เสียเวลาที่มีค่าในการทำงานไป (3) บรรยากาศความเชื่อใจหมดไป เกิดความระแวงกันขึ้น ทำลายความสมานฉันท์ ทำให้การทำงานเป็นทีมพบกับความล้มเหลวได้ และอาจมีการใช้เล่ห์เหลี่ยมเข้าห้ำหั่นกันได้ จนกลายเป็นเรื่องเล็กเป็นเรื่องใหญ่เพราะความ

ขัดแย้งอย่างหนึ่งนำไปสู่ความขัดแย้ง
อย่างอื่น ๆ อีกได้ (4) เสียเวลา เสีย
ทรัพยากร ขาดหรือเกิดการบิดเบือน
ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ เกิด
ความเสี่ยงในการบริหาร ทำให้สูญเสีย
โอกาสในการแข่งขัน และทำให้
องค์กรไร้เสถียรภาพได้ (5) ทำให้คนดี
มีความสามารถต้องออกจากองค์กรไป
ส่งผลให้อัตราการเข้า-ออกของ

พนักงานสูง ทำให้องค์กรต้องเสียเวลา
เสียงบประมาณในการจ้างและพัฒนา
คนใหม่มาแทน (6) เมื่อความขัดแย้ง
กลายเป็นความรุนแรง ทำให้ต่างฝ่าย
ต่างมุ่งเอาชนะกัน ถกเถียง หรือวิวาท
กัน จนละเลยการดำเนินการตาม
วัตถุประสงค์ขององค์กรที่ได้กำหนด
ไว้

บรรณานุกรม

- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2539). *สันติทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้ว
การพิมพ์.
- พรศักดิ์ ฝ่องแผ้ว. (2545). *ศาสตร์แห่งการวิจัยทางการเมืองและสังคม*.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิทย์ไทยและสมาคมรัฐศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย เล่ม 18, 22, 25, 27, 33*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แมคคอลแนล, จอห์น, เขียน. พระไพศาล วิสาโล และคณะ, แปล. (2538). *ศาสตร์และ
ศิลป์แห่งการระงับความขัดแย้ง: คู่มือสำหรับชาวพุทธผู้ใฝ่สันติ*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- ยูริ, วิลเลียม, เขียน. เบญจรัตน์ แซ่ฉั่ว, แปล. (2547). *กลยุทธ์การสมานไมตรีเพื่อบรรล
สันติร่วมคน: ที่บ้านที่โรงเรียน ที่ทำงานและทุกแห่งในโลก*. กรุงเทพมหานคร:
สวนเงินมีมา.
- วงศา คงดี และสุวิทย์ เลาสศิริวงศ์. (2539). *การสังเคราะห์ประสบการณ์และงาน
เอกสาร การวิจัยการจัดการความขัดแย้งในประเทศไทย*. ขอนแก่น:
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). *ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา*, พิมพ์ครั้งที่
2. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สุพัตรา จิตตเสถียร. (2550). *การจัดการความขัดแย้งในสถานพยาบาลของรัฐระดับ
จังหวัด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สุวิทย์ อุดมพาณิชย์. (2548). *หลักการบริหารสำหรับทันตแพทย์*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2534). *ความขัดแย้ง การบริหารเพื่อความสำเร็จ*. กรุงเทพมหานคร: ตะเกียง.
- Coffey, R. E., Cook, c., & Hunsaker, p. L. (1994). *Management and Organizational Behavior*. Burr Ridge, IL: Irwin.
- DuBrin, A. J. (2003). *Essentials of Management*, 6th ed. Mason: Southwestern.
- Robbins, S. P. (1996). *Organizational Behavior: Concepts, Controversies, Applications*, 7th ed. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Tjosvold, D. (1991). *The Conflict-positive Organization: Stimulate Diversity and Create Unity*. Reading: Addison-wesley.
- Tjosvold, D. (1993). *Learning to Manage Conflict: Getting People to Work Together Productively*. New York: Maxwell Macmillan.
- Van Slyke, E. J. (1999). *Listening to Conflict: Finding Constructive Solution to Workplace Disputes*. New York: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data.

ปัญหาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการแห่งรัฐ ของคนไร้สัญชาติ

Problems of Accessing the Fundamental Rights and State Welfare of Stateless People

นิยม ยากรณ์

Niyom Yakorn

นักวิจัย

Researcher

Corresponding Author, E-mail: mbu.521220@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไร้สัญชาติที่อยู่ในประเทศไทย ตามหลักสิทธิมนุษยชนที่ทั่วโลกกำลังตื่นตัวและมีการรณรงค์กันอย่างจริงจัง ซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐานนี้ ประกอบด้วยสิทธิการจัดตั้งที่อยู่อาศัย สิทธิในการประกอบอาชีพอย่างอิสระ สิทธิในการรับการรักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย และสิทธิในการเข้ารับการศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาตนเอง ในพื้นที่ภาคเหนือของไทยยังมีกลุ่มคนไร้สัญชาติอีกจำนวนมาก ซึ่งมีทั้งที่อพยพเข้ามาเพื่อหนีความยากจน หนีภัยสงครามกลางเมือง รวมทั้งคนไร้สัญชาติที่เกิดในดินแดนของประเทศไทย แต่ต้องเป็นคนไร้สัญชาติ จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพได้ ทำให้ชีวิตไม่มีประสิทธิภาพและไม่มีความมั่นคงยั่งยืน

คำสำคัญ: สิทธิขั้นพื้นฐาน; สวัสดิการแห่งรัฐ; คนไร้สัญชาติ

Abstract

This article aims to study the fundamental rights of stateless people in Thailand. Nowadays, the whole world is awoken and has a serious campaign about human rights. It consists of the right to establish housing, freedom of occupation, receiving medical treatment while

sickness, and the right to education for self-development. In northern Thailand, there are many stateless groups that are immigrants to escape from poverty and the Civil War. This includes stateless people who were born in Thailand but were still stateless. Therefore, they are unable to access the fundamental rights in living. This makes their lives inefficient and without security.

Keywords: Fundamental Rights; State Welfare; Stateless People

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีกลุ่มคนที่เรียกว่า “คนไร้สัญชาติ” อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งกลุ่มคนไร้สัญชาติที่มีสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศไทย และกลุ่มคนไร้สัญชาติที่ไม่มีสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้ว ดังนั้นประเทศไทยจึงมีสถานะเป็นรัฐเจ้าของตัวบุคคล (Personal State) ของคนไร้สัญชาติเหล่านี้ ซึ่งทำให้คนไร้สัญชาติเหล่านี้ไม่ไร้รัฐ แต่หากคนไร้สัญชาตินั้น ไม่ได้รับสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศใดเลย คนไร้สัญชาติเหล่านั้นจะกลายเป็น “คนไร้รัฐ” ซึ่งไม่เพียงถือเป็นคนต่างด้าวทุกประเทศ เพราะไม่มีสัญชาติของรัฐใดเลย และยังไม่อาจอาศัยอยู่ในประเทศใดได้ เพราะไม่มีสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศนั้น ๆ และยังเป็นคนเถื่อนทุกดินแดน (ชลิต ชีช่วง และคณะ, 2552: 1) ความอดอยากยากจนจากประเทศต้นทาง เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย

เป็นจำนวนมาก บางกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาอยู่เป็นเวลานานหลายสิบปี เช่น เวียดนามอพยพ ลาวอพยพ เขมรอพยพ อดีตทหารจีนคณะชาติ จีนฮ่ออพยพ ไทยลื้อ ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า เป็นต้น บางกลุ่มเป็นคนเชื้อสายเดียวกันหรือเป็นญาติพี่น้องกับคนที่อยู่ในประเทศไทยมานานโดยเฉพาะตามแนวชายแดน มีการเดินทางไปมาหาสู่กันและตั้งถิ่นฐานภายหลังมีการกำหนดอาณาเขตของประเทศ เช่น ชาวเขา บุคคลบนพื้นที่สูงเชื้อสายมอญหรือไทยใหญ่ เป็นต้น กลุ่มคนเหล่านี้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมากอยู่ในสถานะของคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย และเมื่อไม่อาจกลับประเทศต้นทางได้จึงตกเป็นคนไร้รัฐไร้สัญชาติ ซึ่งบุคคลเกิดมาเป็นมนุษย์และอยู่ร่วมในสังคม ล้วนต้องการมีสถานะทางกฎหมาย (Legal Status) ทั้งสิ้นซึ่งในประเทศไทยได้มีการระบุสถานะบุคคลโดยการใช้รหัสประจำตัวเป็นเลข 13 หลัก เพื่อบ่งชี้ว่าเป็นใคร มาจาก

ไหนด และมีสถานะใดในฐานะที่เป็นคนของประเทศไทย ถ้ามีคุณสมบัติครบถ้วนก็จะได้สัญชาติไทย ซึ่งส่งผลต่อการได้รับสิทธิต่าง ๆ ที่รัฐจัดสรรให้ เช่น สิทธิทางการศึกษา สิทธิในการรักษาพยาบาล สิทธิทางการเมือง เป็นต้น (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, 2557: 145)

อย่างไรก็ตาม การเป็นคนไร้สัญชาติเป็นเหตุให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้ขาดสิทธิและขาดโอกาสอื่น ๆ อีกมากมาย ทำให้เกิดปัญหามากมายในการดำเนินชีวิต ทั้งการทำงานหาเลี้ยงชีพ การศึกษา การรักษาพยาบาลและสิทธิต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งหากรัฐไม่มีนโยบายการแก้ไขปัญหาคอนไร้สัญชาติ อาจกลายเป็นกลุ่มคนที่สร้างปัญหาให้กับสังคม เพราะความบีบคั้นต่าง ๆ ปัญหาคอนไร้สัญชาติจึงเป็นปัญหาที่ซับซ้อนอย่างยิ่ง ซึ่งสาเหตุหลักมาจากปัญหาการย้ายถิ่นฐานของประชากรและแรงงานประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาคอนไร้สัญชาตินี้มีหน่วยงานของรัฐที่ดูแลหลายหน่วยงานด้วยกัน โดยมีหน่วยงานหลัก คือ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่ในการดูแลเรื่องสัญชาติและทะเบียนราษฎร ส่วนหน่วยงานสภาความมั่นคงแห่งชาติจะดูแลเรื่องความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับคนไร้สัญชาติ และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคง

ของมนุษย์ ดูแลเรื่องชีวิตและความ เป็นอยู่ของกลุ่มคนไร้สัญชาติเหล่านี้ (ประทีป นทีทวีวัฒน์, 2551: 1) แต่ที่ผ่านมา การสำรวจและการให้สัญชาติยังไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร เพราะขั้นตอนในการขอสัญชาตินั้นต้องใช้เวลาในการดำเนินการนานมาก และขาดกลไกการปฏิบัติงานในพื้นที่ ขาดความกระตือรือร้นของบุคคลไร้สัญชาติเองด้วย

ภาคเหนือของไทยมีพื้นที่ติดกับประเทศพม่า หลายชุมชนได้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาตั้งหลักปักฐานอยู่ตามชุมชนแนวตะเข็บชายแดน ซึ่งอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอำเภอหนึ่งที่มียุทธศาสตร์ไร้สัญชาติทั้งที่ตกสำรวจและอยู่ในขั้นตอนการดำเนินการขอสัญชาติอยู่จำนวนมาก โดยชุมชนบ้านหนองเขียว บ้านแกน้อย และบ้านเจือจันทร์ ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรที่มีปัญหาคอนไร้สัญชาติอาศัยอยู่ ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีหลายปัจจัย เช่น แฉ่งเกิดเกินกำหนด อพยพจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาลงหลักปักฐานในชุมชน หรือสถานะบุคคลไม่ชัดเจน เป็นต้น ปัญหาของคนไร้สัญชาติในพื้นที่อำเภอเชียงดาว ส่วนใหญ่ คือ ไม่มีสถานะบุคคลตามกฎหมายของไทย หรือยังไม่มีสถานะ

บุคคลชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งบุคคลบนพื้นที่สูงหลายคนมีจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีเอกสารรับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมายจึงทำให้คนชายขอบ คนไร้สัญชาติ หรือคนไร้รัฐ ถูกมองว่าเป็นปัญหาความมั่นคงของชาติ และการพัฒนาประเทศโดยรวมทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการของรัฐที่จัดไว้ให้แก่คนในรัฐอย่างเท่าเทียมกัน

ดังนั้น จากการที่บุคคลเหล่านี้เคยอาศัยในอาณาเขตดินแดนที่เป็นของประเทศไทยมาก่อน และไม่สามารถผลักดันออกไปได้ ทำให้รัฐบาลต้องกลับมาทบทวนนโยบายการให้สัญชาติไทยแก่บุคคลประเภทนี้ รวมทั้งจากปัญหา ทางด้านมนุษยธรรมและการขาดแคลนแรงงานภายในประเทศ จึงยินยอมให้คนเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายอาศัยอยู่ภายใต้ข้อจำกัดและข้อกำหนดของกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาแทรกซ้อนของชนท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยประเภทหนึ่ง อันเป็นปัญหาเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงภายในของประเทศในด้านการก่อการร้าย คนเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่มีอยู่ในประเทศไทย ที่มีอยู่หลายประเภท ซึ่งในประเทศไทยมีคนต่างด้าวและชนเผ่าหลายกลุ่มที่มี

สถานภาพและสิทธิไม่ชัดเจน โดยรวมผู้อพยพที่เข้ามาอยู่ใน ประเทศไทยเป็นเวลาช้านานแต่ไม่มีชื่อในทะเบียนราษฎร และคนในประเทศใกล้เคียงที่เพิ่งอพยพเข้ามาใหม่อันเนื่องมาจากสาเหตุทางการเมือง เศรษฐกิจและความปลอดภัย คนเหล่านี้ไม่สามารถกลับไปอยู่ในประเทศของตนได้ และมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ตามลำดับ สถานภาพที่เป็นปัญหาทำให้คนเหล่านี้ถูกละเมิดสิทธิและขาดความมั่นคง ซึ่งถ้าไม่มีการแก้ปัญหาดังกล่าว จะทำให้เกิดปัญหาทางสังคมอันจะเป็นผลเสียต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศต่อไปในระยะยาวต่อไป จึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการแห่งรัฐของคนไร้สัญชาติ เพื่อทบทวน แลกเปลี่ยน ข้อมูล แนวความคิดของผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และแก้ไข ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ต้องการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการแห่งรัฐของคนไร้สัญชาติ ในเขตภาคเหนือตอนบน ที่คนไร้สัญชาติได้มีการต่อสู้เรียกร้องสิทธิต่าง ๆ

บทความนี้เป็นการศึกษาปัญหาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและ

สวัสดิการแห่งรัฐของคนไร้สัญชาติ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา 4 ส่วนด้วยกัน ดังนี้ 1) ปัญหาและสาเหตุของความไร้สัญชาติ 2) นโยบายและกรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนไร้สัญชาติ 3) การเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐาน ในการดำรงชีวิตตามมาตรฐานที่เหมาะสม และ 4) ในส่วนสุดท้ายเป็นบทสรุป

เนื้อเรื่อง

ปัญหาและสาเหตุของความไร้สัญชาติ

ในประเทศไทยยังมีกลุ่มคนไร้สัญชาติอีกจำนวนมาก โดยเฉพาะคนบนพื้นที่สูงที่อาศัยอยู่พื้นที่ราบสูง ปัจจุบันรัฐบาลไทยได้ตระหนักและพยายามแก้ไขปัญหาคคนไร้สัญชาติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งรัฐจำเป็นต้องเข้าใจแนวคิดเรื่องสัญชาติ ดังที่ (Castles, 1993) ได้อธิบายความหมายของสัญชาติไว้ว่า สัญชาติ คือ การมีสถานะเป็นสมาชิกของรัฐชาติ ทำให้มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลต่อรัฐชาติ ถือเป็นพันธะทางกฎหมายระหว่างบุคคลกับรัฐ พันธะนี้กำหนดให้สมาชิกทุกคนในรัฐมีสิทธิเสมอภาคกัน ซึ่งบางรัฐอาจถือว่าคนที่มีสัญชาติของรัฐต้องเป็นคนที่มีสายเลือดเดียวกันเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน แต่บางรัฐถือว่าคนจากหลายชาติพันธุ์ที่มารวมอยู่ในรัฐ

เดียวกันต่างก็มีสัญชาติเดียวกัน ส่วน (พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, 2544) ได้ให้ความหมายของสัญชาติเป็นถ้อยคำทางกฎหมายซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ในทางกฎหมายระหว่างปัจเจกบุคคลคนหนึ่งกับรัฐ หนึ่งลักษณะปัจเจกชนตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยในทางบุคคลของรัฐนั้น เป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชนที่ก่อให้เกิดสถานภาพ “คนชาติ” แก่บุคคล

ซึ่งปัญหาและสาเหตุของความไร้สัญชาติในประเทศไทยเกิดได้จากหลายสาเหตุและปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งในงานเขียนของ วรณทนิ รุ่งเรืองสภาคูล (2551) ได้อธิบายถึงปัญหาและสาเหตุของความไร้สัญชาติไว้ว่า โดยทั่วไปรัฐมักยอมรับให้สิทธิอาศัยแก่คนไร้รัฐในช่วงแรกที่พบตัวบุคคลเหล่านั้น และยอมรับให้สัญชาติเมื่อเกิดการผสมกลมกลืนระหว่างบุคคลนั้นและสังคมไทย แต่ยังคงพบว่ามีอีกหลายคนที่ยังไร้รัฐหรือไร้สัญชาติอยู่อีก เพราะคนเหล่านั้น ไม่ทราบถึงวิธีการแก้ไขปัญหาที่พวกเขาประสบอยู่ หรือแม้แต่ในหลายกรณีที่รัฐไทยยอมรับแล้วที่จะให้สัญชาติไทยแก่พวกเขา แต่พวกเขาก็ยังไร้สัญชาติ เพราะเขาไม่ทราบถึงนโยบายการให้สัญชาติของรัฐ ข้อค้นพบนี้จึงต้องมีการพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องการ

แก้ไขปัญหานอกจากนั้นแล้วยังพบความเป็นจริงเกี่ยวกับเด็ก เยาวชนและครอบครัวที่ประสบปัญหาความไร้สัญชาติในภาพกว้าง ๆ ดังนี้

ประการแรก ข้อเท็จจริงอันเป็นสาเหตุของปัญหา ยังไม่มีอะไรที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่สังคมไทยเคยรับรู้ กล่าวคือ สาเหตุแห่งความไร้รัฐ หรือ ไร้สัญชาติปรากฏใน 4 สาเหตุ คือ (1) การอาศัยอยู่ในเขตชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (2) การหนีภัยความตายมาจากประเทศเพื่อนบ้าน (3) การอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลจากอำนาจรัฐ โดยเฉพาะบนพื้นที่สูง หรือในท้องทะเล และ (4) ความไม่รู้ในรากเหง้าของตนหรือไม่อาจพิสูจน์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยอมรับรากเหง้าของตน

ประการที่สอง สังคมไทยยังแยกแยะความแตกต่างของปัญหาความไร้รัฐของบุคคลออกจากปัญหาความไร้สัญชาติไม่ได้ ทั้งที่สองปัญหานี้มีความแตกต่างกัน เมื่อปัญหาแตกต่างกัน กระบวนการแก้ไขจึงแตกต่างกัน หากบุคคลไร้รัฐ การแก้ไขปัญหที่ตรงประเด็น ก็ย่อมต้องให้ความสำคัญคุ้มครองของรัฐ โดยเริ่มต้นจากการให้ความคุ้มครองของรัฐแก่บุคคล แต่ยังไม่จำเป็นต้องให้สัญชาติ แต่ควรให้สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และอาจตามมาด้วยสิทธิที่จะได้รับการรับรองสถานะ

บุคคลตามกฎหมาย ซึ่งทำได้โดยการยอมรับให้มีสถานะทางทะเบียนราษฎร เพื่อที่จะสามารถมีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคล และเมื่อคนไร้รัฐได้รับการรับรองในทะเบียนราษฎรของรัฐใดรัฐหนึ่ง พวกเขาจะไม่ได้ไร้รัฐอีกต่อไป พวกเขาจะไร้เพียงสัญชาติเท่านั้น พวกเขาจะมีสถานะเป็นราษฎรในประเทศที่ยอมรับพวกเขาในทะเบียนราษฎร แม้ไม่มีสัญชาติ พวกเขายังมีรัฐหนึ่งยอมรับให้ความคุ้มครองในสถานะรัฐเจ้าของภูมิลำเนา ดังนั้น จึงทำให้การแก้ไขปัญหาคิดพลาด สังคมไทยไม่เข้าใจคำว่า “ไร้รัฐ” คิดว่าทุกกรณีเป็นเรื่อง “ไร้สัญชาติ” เพื่อแก้ไขปัญหให้ตรงจุดจึงควรต้องแยกปัญหาเป็น 2 ส่วน คือ (1) การจัดการปัญหาความไร้รัฐ และ (2) การจัดการปัญหาความไร้สัญชาติสังคมไทย

ประการที่สาม มีความเป็นไปได้ที่จะแก้ปัญหาคความไร้รัฐและความไร้สัญชาติในสังคมไทย แต่ไม่มีแนวคิดและวิธีการเดียวสำหรับการแก้ไขปัญห ปัญหาความไร้รัฐและความไร้สัญชาติมีความหลากหลายทั้งสาเหตุและปรากฏการณ์ แนวคิดและวิธีการแก้ไขจึงมีความหลากหลาย มีความเป็นไปได้มากที่จะร้องขอให้รัฐให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานแก่คนไร้รัฐ แต่มีความเป็นไปได้น้อยมากที่จะร้องขอให้รัฐให้สัญชาติแก่คนไร้รัฐ

แต่มีความเป็นไปได้ที่จะร้องขอให้รัฐยอมรับให้สัญชาติแก่คนไร้สัญชาติที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรของรัฐมานาน

ประการที่สี่ เมื่อองค์ความรู้เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาคำไรรัฐและความไร้สัญชาติ รวมถึงกระบวนการเรียนรู้ของคนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติที่ยังมีวัยเยาว์ และมีการศึกษา พวกเขาสามารถนำองค์ความรู้นั้นไปแก้ไขปัญหของตนได้ ในขณะที่คนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติที่มีอายุและไม่มีการศึกษา นั้น มิได้ให้ความสนใจที่จะเรียนรู้กฎหมายและนโยบายที่จะแก้ไขปัญหของตน และไม่เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย หวาดกลัวที่จะไปร้องขอสิทธิตามที่ตนมี อย่างไรก็ตาม การที่จะปรับทัศนคติให้แก่คนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติที่มีอายุมากและมีทัศนคติที่จำนนต่อปัญหา หรือแสวงหาการแก้ไขปัญหในทางที่ผิด เช่น การไปซื้อบัตรประชาชนของคนอื่นมาใช้ หรือใช้บัตรประชาชนปลอม แทนที่จะพยายามร้องขอให้ได้มาซึ่งสัญชาติ หรือสิทธิอาศัยที่ถูกต้องตามกฎหมาย

ประการที่ห้า คนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติจำนวนไม่น้อยในหลายพื้นที่ ศึกษาที่จะแก้ไขปัญหของตนเอง โดยการไปซื้อบัตรประชาชนของคนอื่นมาใช้ หรือใช้บัตรประชาชนปลอม และในหลายกรณีที่ถูกจับได้และถูกเพิกถอนสิทธิในสถานะบุคคล แม้ผู้กระทำผิดจะ

ถูกลงโทษ แต่ผู้ได้รับผลกระทบนั้นอาจไม่ใช่เพียงแค่มารดาของผู้ซื้อบัตรประชาชนของผู้อื่นมาใช้เท่านั้น แต่ยังอาจส่งผลไปยังบุตรที่ยังเกิดในระหว่างที่มารดาสวมตัวบุคคลของคนอื่น ปัญหาที่เกิดขึ้นกับมารดาส่งผลถึงบุตรด้วย

ประการที่หก ปัญหาความรู้รัฐ ความไร้สัญชาติที่บุคคลประสบนั้น เป็นปัญหาที่แก้ไขได้ แต่ความคั่งค้างของปัญหาจำนวนไม่น้อย ที่เกิดจากความไม่ยอมรับรู้ในกฎหมายและนโยบายที่มีอยู่และเอื้อต่อการแก้ไขปัญหาคำไรรัฐ ความไร้สัญชาติให้แก่บุคคล ความไม่ยอมรับนั้นไม่หมายถึงถึง “ความไม่รู้” แต่ยังรวมถึง “ความไม่ยอมรับรู้” ปัญหาที่เผชิญอยู่ จึงเป็นปัญหาที่เกิดจากทัศนคติของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีลักษณะตอกลบกับคนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติ

ประการที่เจ็ด ปัญหาความรู้รัฐ ความไร้สัญชาติเกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ 1) ปัญหาความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาการให้สถานะบุคคลที่ขอด้วยกฎหมาย ซึ่งได้แก่ความล่าช้าในกรณีการพิจารณาอนุมัติให้สถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายแก่คนต่างด้าวที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย หรือการพิจารณาอนุมัติให้สัญชาติไทยกับบุตร

ที่เกิดจากบิดาและมารดาต่างด้าวที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย 2) ปัญหาคนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติที่ตกหล่นจากทะเบียนราษฎร เพราะเจ้าหน้าที่รัฐไม่ยอมแจกบัตรและทะเบียนประวัติที่สำรวจแล้วให้กับคนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติ จึงเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่คนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติต้องเผชิญ 3) ปัญหาเรื่องเอกสารที่เจ้าหน้าที่รัฐออกให้ขัดแย้งกันเอง 4) ปัญหาเรื่องข้อมูลตามปากคำของคนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติกับเอกสารของทางราชการไม่ตรงกัน 5) ปัญหาเรื่องทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐต่อคนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติ 6) ปัญหาเรื่องเจ้าหน้าที่รัฐขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถานะบุคคล ที่อาจนำไปสู่การปฏิเสธที่จะรับคำร้องเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ประการที่แปด เกิดจากตัวของคนไร้รัฐและคนไร้สัญชาตินอกจากปัญหาความไร้รัฐและไร้สัญชาติจะมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาลแล้วปัญหาดังกล่าวยังมาจากตัวของคนไร้รัฐและคนไร้สัญชาติเองด้วย คือ 1) การไม่ไปยื่นคำร้องเกี่ยวกับสถานะบุคคลเมื่อเจ้าหน้าที่เปิดรับคำร้องอันเนื่องมาจากความไม่รู้หรือการไม่รับทราบข้อมูล 2) การไม่ติดตามความคืบหน้าภายหลังการดำเนินการยื่นคำร้องเพื่อขอสถานะบุคคลตามกฎหมาย โดยเฉพาะกรณี

ของการขอสถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือการขอสัญชาติไทยตามมาตรา 17 ทวิ วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2543 ดังนั้น บุคคลเหล่านี้จึงไม่ทราบความคืบหน้าของคำร้องของตนว่าได้ดำเนินการไปถึงขั้นใดแล้ว 3) การตกหล่นจากทะเบียนประวัติ หรือทะเบียนราษฎร ซึ่งยังเป็นปัญหาหนึ่งที่พบแต่ในปัจจุบันก็ลดน้อยลงมาก ทั้งนี้เพราะทางเจ้าหน้าที่รัฐได้พยายามทำการสำรวจหลายครั้งเพื่อให้ครอบคลุมกับคนไร้รัฐและคนไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมานาน และตกหล่นจากทะเบียนดังกล่าวให้มากที่สุด

ประการที่เก้า เกิดจากบุคคลที่เข้ามาช่วยคนไร้รัฐ และคนไร้สัญชาติแก้ไขปัญหาดขาดความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายเกี่ยวกับสถานะและสิทธิบุคคล ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การแก้ไขปัญหามิได้คืบหน้าเนื่องจากคนไร้รัฐและคนไร้สัญชาติในประเทศไทยนั้น มีมากกว่าคนทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาดังนั้นปัญหาการขาดผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหาด้านสถานะและสิทธิบุคคล จึงกลายเป็น

ปัญหาที่สำคัญ เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า กระบวนการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหา ความไร้รัฐและความไร้สัญชาตินั้นต้องนำไปสู่ค่าใช้จ่ายในการทำงาน และที่สำคัญคนไร้รัฐและคนไร้สัญชาติส่วนใหญ่ที่เข้าไปช่วยเหลือส่วนใหญ่เป็นคนที่มิฐานะยากจน

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันจะพบว่าทั่วโลกมีบุคคลที่ต้องตกอยู่ในภาวะคนไร้สัญชาติอยู่เป็นจำนวนมาก และเมื่อบุคคลเหล่านั้นตกอยู่ภาวะดังกล่าวแล้ว ผลที่ตามมา คือ ไม่มีรัฐใดที่จะให้ความคุ้มครองดูแลและในบางกรณีอาจหมายรวมถึงไม่มีที่พักพิงอาศัยอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ทำให้บุคคลที่ตกอยู่ในภาวะไร้สัญชาติต้องเกิดความยากลำบากในการดำรงชีวิต เพราะเขาเหล่านั้นย่อมตกอยู่ในสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ปัญหาของคนไร้สัญชาติส่วนใหญ่ คือ ไม่มีสถานะบุคคลตามกฎหมายของประเทศไทยใดเลย และหรือยังไม่มีสถานะบุคคลที่ชอบด้วยกฎหมายไทยอีกด้วย กรณีของบุคคลบนพื้นที่ราบสูงบางคนซึ่งมีจำนวนไม่น้อยไม่มีเอกสารรับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมาย จึงไม่มีเอกสารพิสูจน์ตนที่ออกโดยรัฐใดเลยในโลกหรือโดยองค์การระหว่างประเทศเลยในโลก พวกเขาตกเป็นคนไร้รัฐมิใช่เป็นเพียงคนไร้สัญชาติ ไม่มีรัฐใดเลยให้ความคุ้มครองในฐานะของรัฐ

เจ้าของสัญชาติ หรือแม้เพียงแค่รัฐเจ้าของภูมิลำเนา เป็นคนเข้าเมืองที่ผิดกฎหมายของประเทศ ซึ่งปัญหาด้านสถานะบุคคลที่พบโดยทั่วไป คือ การที่บุคคลอาศัยอยู่ในประเทศไทยแล้วไม่มีสถานะบุคคล ตัวอย่างเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ คือ กลุ่มที่มีความสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์กับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตมากกว่าร้อยปี และมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเอง โดยอาศัยการตั้งถิ่นฐานตามภูมิภาคต่าง ๆ มีทั้งบนภูเขาและพื้นราบ และอาศัยอยู่ในป่า จึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวเป็นกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะบุคคลเป็นจำนวนมาก

นโยบายและกรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนไร้สัญชาติ

แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางปรัชญา กฎหมายของนักปราชญ์ตะวันตก ตั้งแต่สมัยกรีกโรมัน ในช่วงศตวรรษที่ 15-17 เป็นต้นมา โดยมีแนวคิดของนักปราชญ์หลายคน เช่น เพลโต (Plato) อริสโตเติล (Aristotle) โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) มงเตสกีเยอ (Montesquieu) จัง จากส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) เป็นต้น ซึ่งได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมาย ธรรมชาติและสิทธิตามธรรมชาติของ

มนุษย์อันเป็นสิทธิหรือความชอบธรรม ขึ้นพื้นฐานที่มีอยู่ตามธรรมชาติพร้อมกับการเกิดของมนุษย์ ซึ่งไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้หรือโอนกรรมสิทธิ์ให้ผู้อื่นได้ ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาค เนื่องจากลักษณะตามธรรมชาติในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มีการเรียนรู้ มีความสามารถในการใช้เหตุผล รู้จักเคารพความเสมอภาคและมีความอิสระต่อกัน รู้ว่าแต่ละคนไม่ควรจะล่วงละเมิดต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพและทรัพย์สินของกันและกัน มนุษย์จึงมีสิทธิตามธรรมชาติที่จะต่อสู้หรือต่อต้านผู้อื่นที่เข้ามาล่วงละเมิดต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของตน (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2534: 112)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาเมื่อไม่นานมานี้ ซึ่งเกิดขึ้นตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ที่เข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ การสื่อสารที่ไร้พรมแดนทำให้เกิดกระบวนการเรียกร้องสิทธิในหลายประเทศ ที่เมื่อก่อนนั้นเคยถูกกดขี่ ข่มเหง ไม่ได้ได้รับความยุติธรรม และการต่อสู้ดิ้นรน ในการดำรงชีวิต ซึ่งวรพจน์ วิศวพิชญ์ (2543) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ได้ดังนี้ 1) สิทธิมนุษยชน คือ บรรดาสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดโดยไม่อาจ

ถูกตัดรอนหรือพรากไปได้ 2) สิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นหรือมาตรฐานขั้นต่ำที่มนุษย์พึงมีโดยเสมอภาคกัน เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า 3) สิทธิมนุษยชนย่อมไม่ถูกแบ่งแยกและไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องชาติ เชื้อชาติ สีผิว เพศ วัย ภาษา ศาสนา ความเชื่อทางการเมือง หรือความเชื่อในทางอื่นใด พื้นเพทางสังคม สุขภาพทางร่างกาย ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะ รวมทั้งไม่จำกัดด้วยการเวลาและสถานที่ และ 4) สิทธิมนุษยชน ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ ซึ่งตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค ของบุคคลที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2542) ผู้เขียน เห็นว่า หลักสิทธิมนุษยชนที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลาย ๆ ฉบับที่ผ่านมา ยังมีการนำมาปฏิบัติหรือยังไม่นำมาบังคับใช้อย่างจริงจัง ซึ่งบางครั้งคนไทยที่มีสัญชาติไทย เชื้อสายไทยโดยกำเนิดยังไม่ได้รับ

การปฏิบัติในด้านสิทธิมนุษยชนอย่างเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ ยังคงมีความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างเห็นได้ชัดเจน

สหประชาชาติได้จัดทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนโดยตรง และมีผลผูกพันรัฐภาคีทุกรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศจำนวน 7 ฉบับ ได้แก่ 1) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1965 (The Convention of the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: CERD 1965) 2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 (The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: CESCR 1966) 3) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (The International Covenant on Civil and Political Rights: CCPR 1966) 4) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: CEDAW 1979) 5) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการ

ทรมาน และการปฏิบัติ หรือลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ. 1984 (The Convention against Torture, and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT 1984) 6) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (The Convention on the Rights of the Child: CRC 1989) 7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของแรงงานต่างด้าว ค.ศ. 1990 (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers of Members of Their Family: CMW 1990)

อย่างไรก็ตาม สหประชาชาติได้กำหนดกลไกการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศ (Conventional Mechanisms) ดังกล่าว เพื่อทำหน้าที่รับและตรวจรายงานของรัฐภาคีให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะแก่รัฐภาคีในการตีความพันธกรณี การให้ข้อวินิจฉัย (General Comments) เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามพันธกรณี คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้พยายามที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกจัดตั้งสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อ

ช่วยให้มาตรฐานระหว่างประเทศมีผลในทางปฏิบัติในระดับประเทศ และเชื่อมโยงการดำเนินงานกับกลไกของสหประชาชาติที่ดำเนินงานด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนซึ่งกลไกที่ถือว่ามีความสำคัญ ได้แก่ กลไกต่าง ๆ ตามกฎบัตร และข้อมติของสหประชาชาติ (วิชัย ศรีรัตน์, 2548: 19)

นอกจากนั้นยังมีอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2557: 141) ข้อ 1 “ การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ ” หมายถึง การจำแนก การกีดกัน การจำกัด หรือการเลือก โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของเชื้อชาติ สีผิว เชื้อสาย หรือชาติกำเนิด หรือเผ่าพันธุ์กำเนิด ซึ่งมีเจตนาหรือมีผลให้เกิดการระงับหรือกีดกันการเคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และด้านอื่น ๆ ของการดำรงชีวิตในสังคม รวมทั้งการระงับหรือกีดกันการใช้สิทธิเหล่านั้นอย่างเสมอภาคของบุคคล ข้อ 2 รัฐภาคีประณามการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและจะจัดให้มีนโยบายที่จะจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ และส่งเสริมความเข้าใจระหว่างชนทุกเชื้อชาติ โดยวิธีการที่เหมาะสมและไม่

รีรอ และเพื่อการนี้ และ ข้อ 5 เพื่อให้สอดคล้องตามพันธกรณีขั้นพื้นฐานที่ได้จัดวางไว้ตามข้อ 2 ของอนุสัญญานี้ รัฐภาคีจะห้ามและจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ และจะประกันสิทธิของทุกคนให้มีความเสมอภาคกันตามกฎหมาย โดยไม่จำแนกตามเชื้อชาติ สีผิว หรือชาติ หรือเผ่าพันธุ์กำเนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้สิทธิ ดังต่อไปนี้ (ก) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติต่ออย่างเท่าเทียมกันภายใต้ศาลองค์กรอื่น ๆ ทั้งปวง ในกระบวนการยุติธรรม (ข) สิทธิที่บุคคลจะได้รับสวัสดิภาพและการคุ้มครองโดยรัฐให้รอดพ้นจากความรุนแรงหรือการทำร้ายร่างกาย ไม่ว่าโดยการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือโดยกลุ่มบุคคลหรือสถาบันใดก็ตาม

อย่างไรก็ตาม อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ เป็นอนุสัญญาที่ให้หลักประกันแก่คนไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ตามชายขอบ หรือตามตะเข็บชายแดนของประเทศไทยได้รับการคุ้มครองจากอนุสัญญานี้ และเป็นการไม่เลือกปฏิบัติต่อชนเชื้อชาติหนึ่งเชื้อชาติใดเพื่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (2557: 147-149) ยังได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาของกลุ่มสถานะบุคคลที่ไร้สัญชาติ ดังนี้

การรับรองสถานะบุคคลพบว่าสาเหตุปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ ความล่าช้าของหน่วยงานรัฐในการพิจารณาคำร้องขอลงรายการสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7 ทวิ และตามพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 มาตรา 23 การขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายของเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติโดยเฉพาะกรณีที่กฎหมายกำหนดให้เป็นดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ในการรับฟังพยานหลักฐานของผู้ร้อง เช่น หลักฐานทางวิทยาศาสตร์หรือพยานบุคคล และการที่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถกำหนดสถานะทางทะเบียนตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะ และสิทธิของบุคคล เป็นต้น เนื่องจากไม่มีเอกสารพิสูจน์ตนเมื่อยื่นคำร้อง และขาดแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับกรณีดังกล่าว ปัญหาหลักอีกอย่าง คือ การเปลี่ยนตัวเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ และการขาดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติทำให้เกิดความล่าช้าบางกรณีนานถึง 3-4 ปี

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าแม้รัฐบาลจะมีการดำเนินการที่ก้าวหน้าหลายประการ เพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสถานะไม่ชัดเจน ภายใต้ยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคล นโยบายบาง

ประการไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน เช่นกรณี คำสั่ง คสช. ที่ 64 และ 66 และแผนแม่บทแก้ปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งรัฐต้องเสริมสร้างความรู้ และความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนการยอมรับความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทย รวมถึงการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตตามมาตรฐานที่เหมาะสม ที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายในการเข้าถึงสิทธิในการรับบริการสาธารณสุข การศึกษา และฝึกอบรม การประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงชีพตน ทั้งนี้การฝึกอบรมที่ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อเตรียมเข้าทำงาน และการเข้าสู่การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจในประชาคมอาเซียนที่กำลังประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะ ซึ่งการกำหนดให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังไม่มีสถานะบุคคลได้มีสิทธิเข้าฝึกอบรมในหลักสูตรของศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน จะสามารถช่วยคลี่คลายปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะได้อย่างยั่งยืน

การเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ ขั้นพื้นฐาน ในการดำรงชีวิตตาม มาตรฐานที่เหมาะสม

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้กำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดหลายประการ เพื่อดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชนกลุ่มต่าง ๆ ที่ด้อยโอกาส ซึ่งรวมถึงคนไร้สัญชาติด้วยว่าควรมีมาตรฐานขั้นต่ำเกี่ยวกับชีวิตอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่คนไร้สัญชาติจะได้รับการดูแลจากสังคม ซึ่งถือเป็นสิทธิมนุษยชนอันเป็นสิทธิพื้นฐาน ดังนี้ (มานะงามเนตร์, 2551)

1. แนวทางข้อกำหนดด้านสิทธิทางสังคมและการคุ้มครองสิทธิคนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่องการคุ้มครองสิทธิ ในที่นี้หมายถึง

1.1 คนไร้สัญชาติที่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร มีสิทธิอาศัยอย่างน้อยเป็นการชั่วคราวในประเทศไทย

1.2 คนไร้สัญชาติจะต้องไม่ถูกส่งกลับไปนอกราชอาณาจักรไทยโดยไม่สมัครใจ หรือส่งกลับไปปรับความลำบาก หรือความตาย

1.3 ได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยจากการทำงาน ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบเกี่ยวกับการทำงาน

1.4 ได้รับการปฏิบัติในการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคม โดยไม่มีการละเมิดและถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

1.5 สามารถเดินทางไปรับบริการการศึกษา การรักษาพยาบาลได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

2. คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่อง สถานภาพบุคคลทางกฎหมาย ในที่นี้หมายถึง

2.1 บุคคลที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยที่มีเชื้อสายไทย แต่ยังไม่ได้รับการพิจารณาสถานะทางกฎหมาย มีโอกาสได้รับการพิจารณาให้สัญชาติไทย

2.2 บุตรของบุคคลที่มีเชื้อสายไทย ที่เกิดในประเทศไทยได้รับสัญชาติไทย

2.3 บุคคลที่มีชื่ออยู่ในระบบการทะเบียนราษฎร ซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทยติดต่อกันเป็นเวลานานไม่ต่ำกว่า 10 ปี จนกลมกลืนกับสังคมไทย และไม่สามารถเดินทางกลับประเทศต้นทาง มีโอกาสได้รับการพิจารณาสถานะเป็นบุคคลต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย และมีโอกาสได้รับการพิจารณาให้ได้สัญชาติไทย

2.4 บุคคลที่เกิดและอาศัยอยู่ในประเทศไทย แต่ยังไม่มีสถานะ

ทางกฎหมาย และศึกษาสำเร็จในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ได้รับการพิจารณาได้สัญชาติไทย

2.5 บุคคลที่เกิดและอาศัยอยู่ในประเทศไทย แต่ยังไม่มีสถานะทางกฎหมาย และยังไม่สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้นำเข้าสู่กระบวนการพิจารณากำหนดสถานะทางกฎหมาย

2.6 บุคคลที่ขาดบุพการีหรือบุพการีทอดทิ้งตั้งแต่วัยเยาว์ และมีชื่ออยู่ในระบบการทะเบียนของทางราชการ และอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลาอย่างน้อย 10 ปี จนกลมกลืนกับสังคมไทยและมีคุณสมบัติอื่น ๆ ตามหลักเกณฑ์ที่ทางราชการกำหนด ได้รับการพิจารณาให้สัญชาติไทย

2.7 บุคคลที่ขาดบุพการีหรือบุพการีทอดทิ้ง ที่ได้รับสถานะเป็นบุตรบุญธรรมตามคำสั่งของศาล เมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย ได้รับสัญชาติไทย

2.8 บุคคลที่มีผลงาน/ความรู้ความเชี่ยวชาญที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศในด้านการศึกษาศิลปวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการกีฬา รวมทั้งด้านอื่น ๆ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเห็นสมควรได้รับการพิจารณาให้ได้สัญชาติไทย

2.9 บุตรของคนไร้สัญชาติที่เกิดในประเทศไทย ได้รับการแจ้งเกิดและได้รับสูติบัตร ซึ่งเป็นเอกสารแสดงการเกิด

3. แนวทางข้อกำหนดทางสังคมต่อคนไร้สัญชาติ มีการกำหนดมาตรฐานไว้ดังนี้

3.1 คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่อง การเข้าถึงบริการ ในที่นี้หมายถึง 1) คนไร้สัญชาติสามารถเข้าถึงกองทุนสวัสดิการด้านการศึกษาในชุมชน กองทุนส่งเสริมการประกอบอาชีพในชุมชน กระบวนการยุติธรรม 2) สามารถไปใช้บริการจากภาครัฐ สามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนและสังคมจัดขึ้น

3.2 คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่อง การมีส่วนร่วมในที่นี้หมายถึง คนไร้สัญชาติได้รับโอกาสเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในชุมชน

3.3 คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่อง ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ในที่นี้หมายถึง คนไร้สัญชาติ/ครอบครัว มีโอกาสถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมและวิถีของกลุ่มชาติพันธุ์

3.4 คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครอง

พิทักษ์สิทธิเรื่อง การบริโภคข้อมูลข่าวสาร ในที่นี้หมายถึง 1) คนไร้สัญชาติควรได้รับทราบข้อมูลข่าวสารและแหล่งบริการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนและภายนอกชุมชน 2) รับทราบและเข้าใจถึงวิธีการไปใช้สิทธิและบริการที่มีอยู่ตามความต้องการคนไร้สัญชาติ 3) มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนในชุมชน หน่วยงานและสังคม มีฐานข้อมูลชุมชนที่เป็นประโยชน์ในการมาใช้บริการ หรือการมาขอรับความช่วยเหลือ

4. แนวทางข้อกำหนดด้านความมั่นคงในการดำรงชีวิต มีการกำหนดมาตรฐานไว้ ดังนี้

4.1 คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่อง สุขภาพ ในที่นี้หมายถึง คนไร้สัญชาติสามารถเข้ารับบริการด้านสาธารณสุข สุขจากสถานพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ได้รับการดูแลและรับผิดชอบการรักษาเมื่อเจ็บป่วยจากการทำงานจากนายจ้าง

4.2 คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่อง ที่อยู่อาศัย ในที่นี้หมายถึง คนไร้สัญชาติและครอบครัวที่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง โดยมีถิ่นฐานที่อยู่/ทะเบียนบ้าน หรือทะเบียน

ประวัติ (ตามมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง)

5. แนวทางข้อกำหนดด้านการศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานไว้ดังนี้

5.1 คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่อง การศึกษา ในที่นี้หมายถึง บุตรของคนไร้สัญชาติได้รับการศึกษาจนสำเร็จขั้นพื้นฐาน และต้องได้รับหลักฐานทางการศึกษา (ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2548) สถานศึกษาในชุมชนที่มีคนไร้สัญชาติเปิดโอกาสให้ (ไม่ปิดกั้น) บุตรของคนไร้สัญชาติได้เข้าเรียน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (2557: 147-149) ยังได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาของกลุ่มสถานะบุคคลที่ไร้สัญชาติ ดังนี้

การจัดตั้งถิ่นฐาน และการดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ การประกาศพื้นที่เป็นเขตป่าอนุรักษ์ เขตป่าสงวน และเขตอุทยานแห่งชาติ ส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานและทำกินตามวิถีวัฒนธรรม เช่น กรณี คสช. ออกคำสั่ง คสช. ที่ 64/2557 และ ที่ 66/2557 เพื่อการปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ และในส่วน

ประเด็นด้านการประกอบอาชีพ พบ ปัญหาเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิในการ ฝึกอาชีพของกลุ่มบุคคลที่ยังมิได้พิสูจน์ สัญชาติ กรณีที่ระเบียบกรมพัฒนา ฝีมือแรงงานว่าด้วยการฝึกเตรียมเข้า ทำงาน พ.ศ. 2557 ข้อ 8 (3) กำหนด คุณสมบัติของผู้สมัครรับการฝึกต้องมี สัญชาติไทย โดยศูนย์พัฒนาฝีมือ แรงงานในบางจังหวัดจะรับบุคคลไม่มี สัญชาติไทยที่ได้สมัครเข้ารับการ ฝึกอบรมกับศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน แต่เมื่ออบรมครบตามหลักสูตรแล้ว ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานในบางจังหวัด จะปฏิเสธการมอบวุฒิบัตรให้บุคคลที่ เข้ารับการฝึกอบรม โดยอ้างว่า เนื่องจากเป็นบุคคลคนที่ไม่มีสัญชาติ ไทย

การเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ ขั้นพื้นฐาน ในการดำรงชีวิตตาม มาตรฐานที่เหมาะสม แม้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 51 จะให้สิทธิ แต่ในทางปฏิบัติ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิใน การรับบริการสาธารณสุขของกลุ่ม บุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน กรณี ที่มีการจำกัดสถานพยาบาลในการเข้า รับการรักษาของบุคคลที่ไม่มีสถานะ ทางทะเบียน (บุคคลหมายเลข 0) ตาม “กองทุนให้สิทธิ (คินสิทธิ) ขั้นพื้นฐาน ด้านสาธารณสุขกับบุคคลที่มีปัญหา ด้านสถานะและสิทธิ ตามมติ

คณะรัฐมนตรี 23 มีนาคม 2553” ซึ่ง กำหนดสถานพยาบาลที่บุคคลประเภท นี้จะเข้ารับการรักษายาบาลได้ โดย ต้องเป็นสถานพยาบาลสังกัดกระทรวง สาธารณสุขตามภูมิลำเนาในทะเบียน ราษฎรที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่เท่านั้น ไม่ สามารถเข้ารับการรักษายาบาลใน พื้นที่อื่นได้

สรุป

คนไร้สัญชาติที่มีอยู่ในประเทศ ไทย ซึ่งหลักสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ ให้ความสำคัญในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เป็น พลเมืองชั้นสอง หรือกลุ่มคนที่ไม่มี สถานะทางกฎหมายรับรองว่าเป็น พลเมืองของรัฐหนึ่งรัฐใด ซึ่งกลุ่มบุคคล เหล่านี้จึงไม่ได้รับการดูแลและเข้าถึง สวัสดิการแห่งรัฐหรือสิทธิ ขั้นพื้นฐาน ในการดำรงชีวิตตามมาตรฐานสากล รวมทั้งถูกระเบียบ มติคณะรัฐมนตรี ต่าง ๆ ที่ได้นำมาเพื่อแก้ไขปัญหาคนไร้ สัญชาติให้ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานตาม หลักสากล อีกทั้งขั้นตอนการขอ สัญชาติ หรือกระบวนการพิสูจน์ สัญชาติของทางราชการมีหลาย ขั้นตอน ทำให้เกิดปัญหาความล่าช้า เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ไม่เข้าใจถึงกฎหมาย วิธีการปฏิบัติงานที่ถูกต้องชัดเจน ซึ่ง หากยึดถือตามหลักสิทธิมนุษยชนแล้ว ประเทศไทยต้องคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของ

คนไร้สัญชาติที่ยังไม่ได้รับการดูแล ดังนี้ 1) การจัดตั้งถิ่นฐาน และการดำรงชีพตามวิถีวัฒนธรรมของกลุ่ม ซึ่งจะทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ความมั่นคงในที่ดินทำกิน และความมั่นคงทางอาหาร ที่ทั่วโลกต่างประสบปัญหาการขาดแคลนอาหาร ที่มีอยู่อย่างจำกัด หากรัฐไทยอนุญาตหรือจัดสรรที่ดินในเขตพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้สามารถทำการเกษตรเพาะปลูกได้ และยังเป็นการพัฒนาพื้นที่ว่างเปล่า หรือพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน 2) การเข้าถึงสิทธิในและสวัสดิการต่าง ๆ เช่น

การเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาลเมื่อ ยามเจ็บป่วยฉุกเฉิน ซึ่งทุกวันนี้ คนไร้สัญชาติที่เข้ารับการรักษายาบาลต้อง เข้ารับการรักษาที่สถานพยาบาลที่ตนมี รายชื่ออยู่เท่านั้น หากเกิดเจ็บป่วยใน พื้นที่อื่นสถานพยาบาลจะปฏิเสธการ รักษาทันที การเข้าถึงสิทธิในการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาหลายแห่งอนุญาตให้คน ไร้สัญชาติเข้าศึกษาได้ แต่พอจบ หลักสูตรกลับไม่สามารถออกใบ ประกาศ หรือใบรับรองคุณวุฒิ การศึกษาให้ได้ เนื่องจากติดระเบียบ ของทางราชการ

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2557). *รายงานการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2557*. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- ชลิต ชีช่วง และคณะ. (2552). *การสำรวจคนไร้สัญชาติและคนชายขอบในจังหวัดกาญจนบุรี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ประทีป นทีทวีวัฒน์. (2551). *นโยบายการแก้ไขปัญหาคคนไร้สัญชาติ: ปัญหาในการนำนโยบายไปปฏิบัติ*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ราชศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2534). *นิติปรัชญา*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. (2544). *คำอธิบายกฎหมายสัญชาติไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- มานะ งามเนตร. (2551). *มาตรฐานชีวิตของคนไร้สัญชาติ*. สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2551, จาก <http://www.statelessperson.com/www/?q=node/3362>

- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). *สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- วรรณที รุ่งเรืองสากุล. *สภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาความไร้รัฐและไร้สัญชาติ ใน ประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2560, จาก <http://www.archanwell.org/autopage/print.php>
- วิชัย ศรีรัตน์. (2548). *แนวคิดและพัฒนากฎหมายสิทธิมนุษยชน*. ใน เอกสารประกอบการสอนชุดวิชากฎหมายสิทธิมนุษยชน หน่วยที่ 1-4. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Castles, Stephen and Miller, Mark. (1993). *The Age of Migration: International Population Movement in the Modern World*. Basingstoke: Macmillan.

การสร้างสรรคความสุขของครูผู้สอน Creating the Happiness of Teachers in Teaching

ธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา

Thammarat Potisuwannapanya

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Chaiyaphum Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: vrompaen911@gmail.com

บทคัดย่อ

ครูมีหน้าที่แนะแนวทางในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนและมีความสำคัญในการดูแลเด็กและเยาวชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ครูเป็นบุคคลที่สังคมคาดหวังและยกย่องให้เป็นแม่พิมพ์ของชาติ มีเกียรติเป็นที่เคารพเชื่อถือและศรัทธาของชุมชน การที่ครูปฏิบัติกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดขึ้น จะต้องใช้ทักษะ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน รวมถึงความคิดความรู้สึก และการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ของครูที่มีต่องานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ครูต้องรู้สึกสนุกและพึงพอใจในงานที่ทำ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ทำตัวให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน ตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างผู้ร่วมงาน มีความผูกพันในงานที่ทำ ทำให้เกิดแรงผลักดันในทางบวกให้กับตนเองและองค์กร ทั้งยังสามารถเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์ความสุข; การปฏิบัติการสอน; ครูประถมศึกษา

Abstract

Teachers are responsible for guiding learning to students. They are important to take care of children for growing with physical, mental, emotional, social, and intellectual wellness. They are expected and honored by people as the mold of the nation. They are also respected

by society. The teachers who have been successful in activities as their roles have to practice skills, knowledge, ability, and get experience to apply in their own work. In addition, they have to have thoughts, feelings, and expressions in creative ways to their work and environment. They have to enjoy the work, satisfy the duties, admire themselves, be accepted by colleagues, pay intention to the task for reaching the goal, cooperate and assist colleagues, engage in the work, encourage themselves and organization in a positive way, and also face problems and obstacles in working properly.

Keywords: Happiness Creation; Teaching Practice; Elementary School Teachers

บทนำ

สภาพสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีการพัฒนาด้านนวัตกรรมต่าง ๆ ทำให้การดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลเปลี่ยนแปลงไป ต้องมีการปรับตัวตลอดเวลาเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ส่งผลให้คนจำนวนมากเกิดความเครียดเพราะต้องเผชิญกับเหตุการณ์และปัญหาต่าง ๆ จนทำให้ความสุขในการดำรงชีวิตลดลง มีปัญหาสุขภาพจิตจนเกิดการเจ็บป่วยทางจิตได้ สุขภาพจิต เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไรหรือไม่ ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม สุขภาพดีจะถูกละเลยยกขึ้นมาในฐานะที่เป็นยอดแห่งความปรารถนาของมนุษย์ทุกคน และมักจะถูกละ

ค่าตามอยู่เสมอ ๆ ว่าแล้วความสุขที่แท้จริงคืออะไร ศาสตร์แห่งความสุขจึงก่อกำเนิดขึ้นและความพยายามอธิบายในหลายแง่มุมไม่ว่าจะเป็นทางด้านปรัชญา ศาสนา หรือเศรษฐศาสตร์ ในมุมมองของนักปรัชญา ความสุขมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับทางจริยศาสตร์ ตลอดจนการแสวงหาคคุณค่า ส่วนในมุมมองทางศาสนามักมุ่งเน้นในกระบวนการพัฒนาจิต พัฒนาอารมณ์ให้เกิดความสุข เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2545) อธิบายถึงความสุขในเชิงศาสนาพุทธ หมายถึงการดับอวิชชา การดับกิเลส หรือการดับทุกข์ ทั้ง 3 นี้เป็นเป้าหมายอันสูงสุด คือ สุข หรือความสันติ สุขมีความสำคัญมากในการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนา

แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้ 1) กามสุข คือ สุขเนื่องจากกาม 2) ฌานสุข คือ สุขเนื่องจากฌาน 3) นิพพานสุข สุขเนื่องด้วยนิพพาน เป็นความสุขที่เกิดจากภาวะไร้ตัณหา ส่วนในมุมมองเชิงเศรษฐศาสตร์มักเชื่อว่า ความสุขในสังคมเหล่านั้น มีฐานคิดอยู่กับวัตถุและความพอใจในวัตถุ นักเศรษฐศาสตร์ Jeremy Bentham ได้ นำ แนว คิด เกี่ยวกับความสุขมาพัฒนาเป็นทฤษฎีว่าด้วยอรรถประโยชน์ (Utility) ความสุขในทางเศรษฐศาสตร์จึงเป็นความพอใจในการได้อรรถประโยชน์ และใช้อรรถประโยชน์โดยการบริโภค อุปโภค และการได้ประโยชน์อื่น ๆ จากวัตถุต่าง ๆ (กนกพร นิตยนิธิพิสุทธิ และณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2553)

ความสุขในการทำงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญกับบุคคลในสังคมปัจจุบัน เพราะในช่วงวัยทำงานเราใช้ชีวิตในการทำงานไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของแต่ละวัน และในเวลาของคนปกติทั่วไปเกินกว่าครึ่งชีวิต แต่ละบุคคลต้องทำงานไม่ต่ำกว่า 35 ปี สถานที่ทำงานจึงควรเป็นสวรรค์ของเราที่จะทำงานได้อย่างมีความสุข แต่ในทางตรงกันข้ามคงเป็นเรื่องเศร้ามากที่เราจะต้องทนทำงานถึงวันละ 8-10 ชั่วโมง หรืออาจมากกว่านั้นและรอคอยแต่วันหยุดในแต่ละสัปดาห์ ดังนั้น การสร้างเสริมความสุขในการทำงาน

จะส่งผลต่อสภาพร่างกายและจิตใจทั้งทางตรงและทางอ้อมอันจะส่งผลต่อการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ชนิกา ตูจินดา, 2552)

การประกอบอาชีพนับเป็นกิจกรรมสำคัญของการดำเนินชีวิตที่ใช้ระยะเวลายาวนานกว่าการทำกิจกรรมอื่น ๆ ความสุขในการทำงานจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการมีชีวิตที่เป็นสุข ผู้ที่สามารถสร้างความสุขในการทำงานได้ ชีวิตส่วนใหญ่ของผู้นั้นจะมีความสุข ผู้ที่ไม่สามารถทำให้การทำงานมีความสุข ชีวิตส่วนใหญ่จะมีความทุกข์ ความสุขในการทำงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญกับบุคคลในสังคมปัจจุบัน เพราะในช่วงวัยทำงานเราใช้ชีวิตในการทำงานไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของแต่ละวันและในช่วงเวลาของคนปกติทั่วไปเกินกว่าครึ่งชีวิต แต่ละบุคคลต้องทำงานไม่ต่ำกว่า 35 ปี สถานที่ทำงานจึงควรเป็นสวรรค์ของเราที่จะทำงานได้อย่างมีความสุข แต่ในทางตรงกันข้ามคงเป็นเรื่องที่น่าเศร้ามากที่เราจะต้องทนทำงานถึงวันละ 8-10 ชั่วโมง หรืออาจมากกว่านั้น และรอคอยแต่วันหยุดในแต่ละสัปดาห์ การสร้างเสริมความสุขในการทำงานจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะความสุขในการทำงานจะส่งผลต่อสภาพร่างกายและจิตใจทั้งทางตรงและทางอ้อมอันจะส่งผลต่อการทำงานให้มี

ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กลไกหนึ่งที่เป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวคือ ครู

ครูมีหน้าที่แนะแนวทางในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนและมีความสำคัญในการดูแลเด็กและเยาวชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ครูเป็นบุคคลที่สังคมคาดหวังและยกย่องให้เป็นแม่พิมพ์ของชาติ สถานภาพของครูในอดีต มีเกียรติ เป็นที่เคารพเชื่อถือและศรัทธาของชุมชน ปัญหาของครูในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ คือ ประชาชนขาดความเชื่อถือและศรัทธาในตัวครู อันเนื่องมาจากเงื่อนไขหลายประการที่รุมเร้าทั้งปัญหาส่วนตัวและปัญหาในการทำงาน ปัญหาของครูที่ควรได้รับการแก้ไขเร่งด่วนในหลายประเด็น เช่น ความสุขในการปฏิบัติงานการสอน เป็นต้น

เนื้อเรื่อง

การสร้างสรรค์ความสุขในการปฏิบัติการสอน

ความสุขเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ทุกคนปรารถนาที่จะมี ไม่ว่าจะเป็นในแง่มุมของชีวิตส่วนตัว ครอบครัว หรือการทำงาน คนที่มีความสุข คือคนที่มีภาวะอารมณ์ทางบวกอยู่เสมอ ซึ่งโดยทั่วไปคนทำงานใช้เวลาไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสาม

ของแต่ละวัน ใช้ชีวิตอยู่ในที่ทำงาน เสมือนเป็นบ้านหลังที่สอง สามารถสร้างความสุขในการทำงานได้โดยวิธีการหลากหลายวิธี เช่น การแก้ปัญหาอย่างถูกวิธีการทำงานย่อมมีปัญหามาเป็นธรรมดา ไม่ควรแก้ปัญหาโดยการใช้อารมณ์ จะทำให้เครียดมากขึ้น ทุกปัญหามีทางออก ถ้าคิดไม่ออกหาคนช่วย ฝึกการถาม เมื่อแก้ปัญหาได้ ก็จะสบายใจ หายเครียด การพูดอย่างสร้างสรรค์ จะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน สวัสดิ์ ขอโทษ ขอขอบคุณ เป็นประโยคที่ควรพูดติดปาก หมั่นพูดชมเชย ใต้ถามทุกข์สุข ให้กำลังใจ ประสานความเข้าใจ เพื่อลดความขัดแย้งในการทำงาน จะช่วยตัดปัญหา ลดความเครียดได้ เป็นต้น

ความสุขจึงเป็นการรับรู้ของบุคคลต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์แล้วเกิดความรู้สึกทางบวก เช่น สนุกสนาน มีความยินดี เบิกบานใจ ชาบซึ่งใจ พึงพอใจ โดยปราศจากความรู้สึกทางลบ เช่น ความวิตกกังวล และความซึมเศร้า นั่นเอง ส่วนในเรื่องของการทำงานนั้น การปฏิบัติกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จ ตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดขึ้นเฉพาะของบุคคล เฉพาะตำแหน่ง ภายในองค์กร ซึ่งต้องใช้ทักษะ ความรู้ ความสามารถ ประสพการณ์มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน

ดังนั้น ในการสร้างความสุขในการทำงานสามารถทำได้ไม่ยาก โดยเริ่มจากตัวเราเองก่อน ด้วยการปรับเปลี่ยนความคิดและทัศนคติในการทำงาน มองโลกในแง่บวก อย่างไรก็ตาม หัวหน้างานและผู้บริหารก็มีส่วนอย่างมากในการการสร้างความสุขในการทำงานได้โดยการไม่ถือตัว ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความเป็นธรรมแก่พนักงานทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ ชี้แนะแนวทางในการทำงานให้แก่พนักงานอย่างเหมาะสม และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในที่ทำงาน เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี ผ่อนคลาย ไม่เครียด พนักงานจะได้มีความสุขในการทำงานมากขึ้น มีความกระตือรือร้นในการมาทำงาน พนักงานก็จะแข็งแรงและเป็นสุข และมีประสิทธิภาพในระยะยาวต่อไป

องค์ประกอบของการสร้างสรรค์ความสุข

ในการปฏิบัติการสอนเป็นบทบาทหน้าที่ของครู เป็นภารกิจที่ครูต้องทำโดยอาศัยหลักคุณธรรม จริยธรรม กฎหมาย หรือด้วยสำนึกที่ถูกต้องเหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อการสอน การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การปฏิบัติงานวิชาการ มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลต่าง ๆ ประเมินผลการเรียนการสอน

เพื่อแก้ปัญหาในการเรียนการสอนและบริการสังคม ถึงแม้ว่าคนเราส่วนใหญ่มักจะคิดถึงเรื่องความสุข และดูเหมือนว่าทุก ๆ คนทำทุกอย่างในชีวิตเพื่อที่จะได้สร้างความสุขให้กับตนเอง เพราะความสุขเป็นสิ่งที่มีความแปลกในตัวของมันเอง ความสุขจึงเป็นเรื่องของบุคคลแต่ละคน หรือจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นปรากฏการณ์ทางจิตใจของแต่ละคน

จะเห็นได้ว่า ความสุขในการทำงาน เป็นการแสดงออกทางด้านความคิด ความรู้สึก การแสดงออกในทางสร้างสรรค์ของครูที่มีต่องานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน เช่น รู้สึกสนุกกับงานที่ทำ มีความพึงพอใจในงานที่ทำ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน มีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างผู้ร่วมงาน มีความผูกพันในงานที่ทำ ทำให้เกิดแรงผลักดันในทางบวกให้กับตนเองและองค์กร ทั้งยังสามารถเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบของความสุขในการทำงานของครู ประถมศึกษา ที่นักวิชาการได้เสนอไว้นั้น แม้จะระบุชื่อที่แตกต่างกันแต่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน

ดังนั้นผู้เขียนจึงได้รวมองค์ประกอบที่มีความหมายใกล้เคียงกันเข้าเป็นองค์ประกอบหลักเดียวกัน แล้วคัดเลือกองค์ประกอบที่มีความถี่ตั้งแต่ 4 หรือร้อยละ 40 โดยเรียงลำดับจากความถี่มากไปน้อย องค์ประกอบที่ได้รับการคัดสรรแล้ว ประกอบด้วย ความพึงพอใจในการทำงาน ความสำเร็จในการทำงาน คุณภาพชีวิตในการทำงาน วัฒนธรรมองค์การ ลักษณะงานที่ทำ และมนุษยสัมพันธ์ในที่ทำงาน ส่วนอัญชลี ช่างตระกูล (2549) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบที่ใช้วัดความสำเร็จ ประกอบด้วย ความสำเร็จด้านการทำงาน ความสำเร็จด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสำเร็จด้านสวัสดิการ ความสำเร็จด้านความก้าวหน้าในงาน และมนัสวรรณ จิตรเกษมสุข (2553) ยังได้อธิบายไว้ว่า ความสำเร็จในการทำงาน แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ความสำเร็จในการทำงานที่สังเกตได้ (Extrinsic Success) หมายถึง ผลลัพธ์ทางบวกจากการทำงานในเชิงรูปธรรม และสามารถสังเกตได้แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านรายได้ ด้านการเลื่อนตำแหน่ง และด้านบทบาทหน้าที่ และ 2) ความสำเร็จในการทำงานภายในตัวบุคคล (Intrinsic Success) เป็นผลลัพธ์ทางบวกจากการทำงานที่แต่ละบุคคลรับรู้ในเชิงนามธรรมต่ออาชีพ

ของตน เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ โดยใช้ความสนใจหรือประสบการณ์ภายในของแต่ละบุคคลเป็นตัววัดผลงานของตนเอง อันได้แก่ ความภาคภูมิใจในผลสัมฤทธิ์จากการทำงาน และความพึงพอใจในการทำงาน

การสร้างสรรคความสุขในการปฏิบัติการสอน หรือความพึงพอใจในการทำงาน จึงเป็นสภาวะของอารมณ์ความรู้สึก และเจตคติทางบวกของครูที่มีต่องานที่ปฏิบัติ โดยแสดงออกมาเป็นความสนใจ ความกระตือรือร้น ความเต็มใจและสนุก ร่าเริง เป็นต้น เมื่อผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในงานที่ทำ เขาก็จะมีความพยายามอุตสาหะ มีความสุขในการทำงาน และความมุ่งมั่นจนงานนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งองค์ประกอบความสุขในการทำงานของครูประถมศึกษาที่ผ่านเกณฑ์การพิจารณา จะมีความพึงพอใจในการทำงาน ความสำเร็จในการทำงาน คุณภาพชีวิตในการทำงาน วัฒนธรรมองค์การ ลักษณะงานที่ทำ และมนุษยสัมพันธ์ในที่ทำงาน ซึ่งสามารถเขียนเป็นโมเดลการวัดองค์ประกอบหลักความสุขในการทำงานของครูประถมศึกษา ดังรูปประกอบ

รูปแบบการวัดองค์ประกอบหลักความสุข
ในการทำงานของครูประถมศึกษา

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคความสุขในการสอน

การสร้างความสุขในการทำงาน สามารถทำได้ตามสมการและต้องเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขต่างๆ ประกอบด้วย 1) ลักษณะงาน ถ้าได้งานที่เรารัก เราจะมีความสุข แต่ถ้าหากเราไม่สามารถเลือกงานได้ เราต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับงานที่เราทำอยู่ แสวงหาวิธีที่จะทำให้เราพอใจกับงานที่ได้รับมอบหมาย 2) การได้รับงานที่ท้าทายความสามารถ ทำให้คนมีความสุขหรือได้รับการยอมรับ โดยเฉพาะงานที่ยาก ต้องใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และทำงานที่เป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ ยิ่งทำงานนั้นสำเร็จลงได้ก็จะเกิดความภูมิใจ ทำให้มีความเชื่อมั่นและมีความสุขที่ได้รับเกียรติ 3) การได้ทำงานที่แต่ละคนมีใจรักและอยากทำถือว่าเป็นงานที่สนุกสนาน สร้างความพึงพอใจสูงสุด เพราะได้ตอบสนอง

ความต้องการของผู้ปฏิบัติงานนั้น ๆ จะมีผลทำให้เกิดความชอบ มีความพยายาม มีใจฝึกฝน หมั่นไตร่ตรอง จนเกิดความทุ่มเทให้กับงานอย่างจริงจัง (สมิต สัชฌุกร: 2550)

องค์ประกอบต่าง ๆ ของความสุขในการทำงานนั้นเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในการทำงานและความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งสามารถจำแนกออกมาได้ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) นโยบายและการบริหารองค์กร ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการบริหาร การปกครอง การบังคับบัญชา การนิเทศงาน นโยบายขององค์กรและธรรมนูญองค์กร 2) การจัดสวัสดิการและการเดินทาง ที่อยู่อาศัยที่หน่วยงานจัดให้บุคลากร 3) เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทนที่เพียงพอและเหมาะสมกับงานที่ทำ 4) ความสัมพันธ์ทางสังคมภายในหน่วยงานทั้งกับผู้บังคับบัญชาและกับเพื่อนร่วมงาน ได้แก่ ความรู้สึกรักใคร่ปรองดอง ความรู้สึกต่อชุมชนองค์กร ความสัมพันธ์ที่สนิทสนม ไม่แบ่งชั้นวรรณะในหน่วยงาน เป็นต้น 5) ลักษณะสภาพแวดล้อมหรือสภาพการทำงาน ได้แก่ สถานที่ทำงาน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ขนาดองค์กร ชื่อเสียง ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร บทบาทและหน้าที่ใน

การทำงานในองค์กร 6) โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ความสำเร็จในการทำงาน และการเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น 7) ความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตด้านอื่น ๆ ได้แก่ การสร้างกุศลทางชีวิตทั้งทางด้านการทำงานและครอบครัว หรือความเป็นส่วนตัวของบุคคลและการแบ่งเวลาในการทำงาน

Herzberg (1959) กล่าวว่า ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงาน (Motivation Factors or Motivators) เป็นปัจจัยภายในหรือความต้องการภายในของบุคลากรที่มีอิทธิพลในการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง และเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ทัศนคติทางบวกและการจูงใจที่แท้จริง ประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่ 1. ความสำเร็จในการทำงาน (Achievement) คือ การที่สามารถทำงานได้สำเร็จ ทันทตามเป้าหมาย การมีส่วนร่วมในการทำงานของหน่วยงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ การรู้จักป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น และเมื่องานสำเร็จก็เกิดความรู้สึกพอใจในความสำเร็จนั้น ได้แก่ การได้ใช้ความรู้ทางวิชาการในการปฏิบัติตามเป้าหมายที่คาดหวัง การเปิดโอกาสให้ตัดสินใจในการทำงานของตนเองได้สำเร็จตามเป้าหมายที่วาง

ไว้ 2. การได้รับการยอมรับ (Recognition) คือ การได้รับความยอมรับนับถือจากบุคคลรอบข้าง หรือได้รับการยกย่องชมเชยในความสามารถ รวมทั้งการให้กำลังใจหรือการแสดงออกอื่นใดที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในความสามารถ ได้แก่ การยกย่องชมเชยภายในองค์กร ความภาคภูมิใจในอาชีพ การได้รับการยอมรับจากองค์กร การได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน และการมีเกียรติมีศักดิ์ศรีในอาชีพ เป็นต้น 3. ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (Advancement) หรือโอกาสในการเจริญเติบโต (Possibility of Growth) คือ การมีโอกาสได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น การได้รับการเลื่อนขั้นเมื่อปฏิบัติงานสำเร็จ การมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหรือการได้รับการฝึกอบรม เป็นต้น 4. ลักษณะงานที่ทำ (Work Itself) คือ ความน่าสนใจของงาน งานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสำคัญ มีคุณค่า เป็นงานที่ใช้ความคิด มีความท้าทายความสามารถในการทำงาน ความมีอิสระในการทำงาน เป็นงานที่ตรงกับความถนัดและความรู้ที่ได้ศึกษามา เป็นต้น 5. ความรับผิดชอบ (Responsibility) คือ การได้มีโอกาสได้รับมอบหมายงานหรือมีส่วนร่วมในงานที่ได้รับมอบหมาย ไม่ควบคุมมาก

เกินไปจนขาดอิสระในการทำงาน ได้แก่ ความเหมาะสมของปริมาณงาน การได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจในงานที่รับผิดชอบ และได้รับมอบหมายงานสำคัญ เป็นต้น

Diener (2000) ได้กล่าวว่า ปัจจัยหรือองค์ประกอบของความสุข เกิดขึ้นจากปัจจัยหลายอย่างที่แตกต่างกัน เช่น อายุ รายได้ สภาพแวดล้อม ที่ส่งผลต่อความต้องการของบุคคลทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตนำมาซึ่งความสุข ดังนี้ 1. ความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) หมายถึง การที่บุคคลมีความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองเป็น และกระทำอยู่ สัมพันธ์กับเป้าหมายของชีวิตที่มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ลงมือทำได้ตามความตั้งใจ มีเหตุผล เข้าใจและยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องปรับตัวมากนัก 2. ความพึงพอใจในงาน (Work Satisfaction) หมายถึง การที่บุคคลได้กระทำในสิ่งที่ตนรักและชอบ พึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในการทำงาน มีความสุขเมื่อทำงานได้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายตลอดจนงานที่ทำนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม 3. อารมณ์ทางบวก (Positive Effect) หมายถึง การมีความสุขเป็นสุข อารมณ์ดี ร่าเริง ยิ้มแย้มแจ่มใสเบิกบานได้เสมอเมื่อทำงาน มีความชื่น

ชอบและสนุกสนานกับการทำงาน รักและศรัทธาในงานที่ตนดูแล รับรู้ถึงความดีงามและคุณประโยชน์ของงานที่ทำ 4. อารมณ์ทางลบ (Negative Effect) หมายถึง การที่บุคคลมีอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นทุกข์กับสิ่งไม่ดีที่เกิดขึ้นในการทำงาน เช่น คับข้องใจ เบื่อหน่าย ไม่สบายใจ เมื่อเห็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องและอยากปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อสนองความต้องการของตนให้มีความสุข

Warr (2007: 200) ได้กล่าวว่า ความสุขในการทำงาน มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ 1. ความเพลิดเพลินในการทำงาน (Pleasure) คือ ความรู้สึกของบุคคลในขณะที่ทำงานเป็นความรู้สึกชอบใจ พึงพอใจ และยินดีในการปฏิบัติงานของตน ทำงานด้วยความสนุกสนาน ไม่รู้จักเบื่อ ลืมความกังวล รู้สึกสนุก และมีจิตใจจดจ่ออยู่กับงานจนไม่รู้ว่าเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็วและยังคงทำงานต่อแม้จะหมดเวลาทำงาน 2. ความกระตือรือร้นในการทำงาน (Enthusiasm) คือ ความรู้สึกของบุคคลในขณะที่ทำงานเป็นความรู้สึกว่าอยากทำงาน มีความตื่นตัว ทำงานได้อย่างคล่องแคล่วรวดเร็ว กระฉับกระเฉง มีชีวิตชีวาในการทำงาน สะท้อนให้เห็นถึงสภาวะของจิตใจที่มีความร่าเริง กระตุ้นให้มีความอยากรู้อยากเห็น อยากศึกษา ผล

จากการที่เขาสนใจเรื่องต่าง ๆ หลายด้าน ทำให้เมื่อเจอปัญหาเขาจะไม่ย่อท้อ มีการเตรียมตัวให้พร้อมในการทำงาน พร้อมจะเผชิญปัญหาในการทำงาน สนใจและมองหาหนทางในการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ตื่นตัวที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ หรือรับข้อมูลข่าวสาร พร้อมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคให้ลุล่วงไป และมักมาทำงานก่อนเวลางานเสมอ พยายามที่จะทำงานให้เสร็จก่อนหรือตรงตามเวลาที่กำหนด ซึ่งแตกต่างจากคนที่ขาดความกระตือรือร้น จะเป็นคนที่ไม่อยากให้วันทำงานมาถึง รอคอยเวลาเลิกงาน ทำงานด้วยความเฉื่อยชา ไม่สนใจรับฟังข้อมูลข่าวสารใด ๆ เลย ทำงานเพียงเพื่อให้งานของตนเองเสร็จเท่านั้น 3. ความสบายใจในการทำงาน (Comfort) คือ ความรู้สึกของบุคคลในขณะที่ทำงานและเป็นความรู้สึกสบายใจกับการทำงาน และรู้สึกว่าทำงานด้วยความราบรื่น ไม่มีความรู้สึกเครียดหรือวิตกกังวลใด ๆ ในการทำงาน ไม่มีความอึดอัดใจ

จะเห็นได้ว่า ความสุขในการทำงานนั้น มีเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานของครูผู้สอนหรือบุคคลในองค์กร มีหลายเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการปฏิบัติงาน บรรยากาศองค์กร สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม แรงจูงใจใน

การทำงาน การสนับสนุนทางสังคมและความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคทำงาน ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนั้น ล้วนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุขในการทำงาน ดังนั้นในการปฏิบัติการสอนของครูผู้สอน ควรมีการส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรทางการศึกษาเหล่านั้น ให้ปฏิบัติงานอย่างมีความสุข รู้สึกอยากเกิดการเรียนรู้ และพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรและพัฒนาวิชาชีพ ให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น อันจะเกิดผลดีต่อผู้รับบริการให้ได้รับบริการที่มีคุณภาพ

ดังนั้น ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการปฏิบัติการสอนที่ส่งเสริมให้ครูผู้สอนเกิดความสุขในการทำงานนั้น ประกอบด้วย 1. ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา จิตวิญญาณ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ และสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมหรือฝึกฝนได้เช่น การสนับสนุนส่งเสริมให้บุคคลมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม โดยการฝึกอบรม หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น 2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม และสภาพแวดล้อมในการทำงาน องค์กรที่มีการส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อ

การปฏิบัติงาน ทั้งทางด้านทรัพยากร อุปกรณ์ เครื่องมือที่เพียงพอ สถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน อีกทั้งการส่งเสริมบรรยากาศในการทำงานที่มีการเกื้อกูลกัน มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน มีสัมพันธภาพที่ดีในการติดต่อสื่อสาร และประสานงานกัน ทำให้ทุกคนในองค์กรเกิดความสุขในการทำงาน มีผลให้องค์การประสบความสำเร็จและมีความก้าวหน้ามากขึ้น

สรุป

ความสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไรหรือไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตามความสุขมักจะถูกหยิบยกขึ้นมาในฐานะที่เป็นยอดแห่งความปรารถนาของมนุษย์ทุกคน และมักจะถูกตั้งคำถามอยู่เสมอ ๆ ว่าแล้วความสุขที่แท้จริงคืออะไร ในการสร้างความสุขในการทำงานสามารถทำได้ไม่ยาก โดยเริ่มจากตัวเราเองก่อน ด้วยการปรับเปลี่ยนความคิดและทัศนคติในการทำงาน มองโลกในแง่บวก อย่่างไรก็ตาม หัวหน้างานและผู้บริหารก็มีส่วนอย่างมากในการการสร้างความสุขในการทำงานได้โดยการไม่ถือตัว ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความเป็นธรรมแก่พนักงานทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ ชี้แนะแนวทางในการทำงานให้แก่พนักงานอย่างเหมาะสม และสนับสนุน

กิจกรรมต่าง ๆ ในที่ทำงาน เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี ผ่อนคลาย ไม่เครียด พนักงานจะได้มีความสุขในการทำงานมากขึ้น มีความกระตือรือร้นในการมาทำงาน พนักงานก็จะแข็งแรงและเป็นสุข และมีประสิทธิผลในระยะยาวต่อไป

ความสุขในการทำงานนั้น มีเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานของครูผู้สอนหรือบุคคลในองค์กร มีหลายเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการปฏิบัติงาน บรรยากาศขององค์กร สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม แรงจูงใจในการทำงาน การสนับสนุนทางสังคม และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคทำงาน ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนั้น ล้วนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุขในการทำงาน ดังนั้นในการปฏิบัติการสอนของครูผู้สอน ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรทางการศึกษาเหล่านั้น ให้ปฏิบัติงานอย่างมีความสุข รู้สึกอยากเกิดการเรียนรู้ และพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรและพัฒนาวิชาชีพ ให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น อันจะเกิดผลดีต่อผู้รับบริการให้ได้รับบริการที่มีคุณภาพ

ครูมีหน้าที่แนะแนวทางในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนและมีความสำคัญในการดูแลเด็กและเยาวชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ

อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ครูเป็นบุคคลที่สังคมคาดหวังและยกย่องให้เป็นแม่พิมพ์ของชาติ สถานภาพของครูในอดีต มีเกียรติ เป็นที่เคารพเชื่อถือและศรัทธาของชุมชน เจื่อนใจสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการปฏิบัติการสอนที่ส่งเสริมให้ครูผู้สอนเกิดความสุขในการทำงานนั้น จึงประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา จิตวิญญาณ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ และสามารถเรียนรู้เพิ่มเติม หรือฝึกฝนได้เช่น การสนับสนุนส่งเสริมให้บุคคลมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม โดยการ

ฝึกอบรม หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น 2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม และสภาพแวดล้อมในการทำงาน องค์การที่มีการส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน ทั้งทางด้านทรัพยากรอุปกรณ์ เครื่องมือที่เพียงพอ สถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน อีกทั้งการส่งเสริมบรรยากาศในการทำงานที่มีการเกื้อกูลกัน มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน มีสัมพันธภาพที่ดีในการติดต่อสื่อสารและประสานงานกัน ทำให้ทุกคนในองค์การเกิดความสุขในการทำงาน มีผลให้องค์การประสบความสำเร็จและมีความก้าวหน้ามากขึ้น

บรรณานุกรม

- กนกพร นิตยน์ธิพฤทธิ และณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2553). *ความสุขมณฑลความรู้ใหม่ในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: เอดิชั่นเพรส โปรดักส์.
- คมกริช สุรเวช. (2554). *ความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชุมพร*. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิรา เต็มจิตอารีย์. (2550). *ทำอย่างไรจึงจะอยู่อย่างมีความสุข*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชนิกา ตูจินดา. (2552). *Happy 8 Workplace ความสุข 8 ประการในที่ทำงาน*. สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.thaihealth.or.th/nod/12827>
- ชุตินพนธ์ ฟาปัญญา. (2552). *ความสุขในการทำงานของพนักงาน บริษัท ควอลิตี้เซรามิค จังหวัดลำปาง*. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ทัศนิกา เทพสุริวงศ์. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการทำงาน ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคและความสุขในการทำงาน: ศึกษาเฉพาะกรณีพยาบาลประจำการโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เนตรสวรรค์ จินตนาวลี. (2553). *ความสุขของการปฏิบัติงานของพยาบาลในโรงพยาบาล จังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). *ความสุขของครอบครัวคือสันติสุขของสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- รวมศิริ เมเนะโพธิ. (2550). *เครื่องมือวัดการทำงานอย่างมีความสุข*. สารนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- โรจนรินทร์ โกมลหิรัญ. (2551). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของความเครียดในการทำงานของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมิต สัจฉกร. (2550). *การต้อนรับและบริการที่เป็นเลิศ (Excellence Service)*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สายธาร.
- อุมาภรณ์ ภัทรวาณิชย์ และคณะ. (2559). *สมดุลแห่งความสุขครู*. กรุงเทพมหานคร: แท่นทองซินวัฒน์การพิมพ์.
- Diener, E. (2003). Subjective Well-being. *Psychological Bulletin*, 95 (3), 542-575.
- Herzberg, F., Mausner, B. and Synderman, B. B. (1959). *The Motivation to Work*. New York: John Willey.
- Manion, J. (2003). Joy at Work: Creating a Positive Workplace. *Journal of Nursing Administration*, 33 (12), 652-655.
- Warr, P. (2007). *Work Happiness and Unhappiness*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Aggañña Sutta: The Essential Account of Evolution of Human Society and Kingship

Singkham Rakpa

School of Liberal Arts, University of Phayao

Corresponding Author, E-mail: singham.ra@up.ac.th

Abstract

Aggañña Sutta of the Digha Nikāya, the first division of the Sutta Pitaka, has outstanding content revealing the comprehensive account of social development or the origin of human society. In the Sutta, how the kingship was formed is also illustrated. The main aim of the paper is to examine the Buddhist theory of the origin of society. As elucidated by the Sutta, evolution of the human society came into existence started with the account how the world passes away and begins. The Sutta gives two main accounts related to human society: (1) a comprehensive account of economic condition, social functions, men's behaviors, social changes, three basic unions in the society: family, village, and town, system of the institution (self-ruled institution) and (2) the origin of kingship, duties for the kings, King's qualification, and a man-made kingship.

Keywords: Aggañña Sutta; Kingship; Social Evolution;
Society Dissolution

Introduction

Among thirty-four Suttas in the Digha Nikāya, or "Collection of Long Discourses",

the first division of the Sutta Pitaka, the Aggañña Sutta has outstanding content revealing comprehensive account of

social development or the origin of human society. It also informs how the kingship was formed. In this paper, the main emphasis is to examine the Buddhist theory of the origin of society. In fact, the story of the Aggañña Sutta is also found in the Mahavastu (The Mahāvastu, Online) and Dulva - a translation of the Vinaya Pitaka from Tibetan source (The Dulva, equivalent to the Vinaya, Online). According to Sutta, two novices named Vasettha and Bharaddhava from Brahmana's family, who after becoming the Sangha members were scolded and vehemently criticized by the Brahmins and the superiority of Brahmana caste over the other castes was praised by them (Brahmins). The Buddha, to confirm his idea against the caste system, narrated the story which he called "old tale) that was forgotten by Brahmins. Then he went on his explanation against Brahmanism on variety of supporting theoretical grounds like social biological

base, psychological base etc. The main discussion in this paper is only one of the issues in the Aggañña Sutta, the evolution of society and the origin of kingship.

Content

Misinterpretations on Aggañña Sutta

The story of the Aggañña Sutta describes the evolution and dissolution of society. Aggañña Sutta is the 27th Sutta in the Digha Nikāya where there are various misinterpretations by western scholars. Here are five misinterpretations:

1. Some scholars have said that Aggañña Sutta deals with mythology. Panda's workers 'Studies in Origin of Buddhism', mentions that Aggañña Sutta is mythology and because of this, it is a later Sutta. (Pande, 1995) In 'A History of Indian Literature', Winternitz points out that Suttas No. 17-21 in Digha Nikāya belong to mythology. (Winternitz, 1997), but Aggañña Sutta is the 27th

Sutta in DN. Accordingly, it cannot be mythology.

2. Scholars say that Aggañña Sutta deals with the origin of the world and society. But it does not say anything about the origin of the world and society. According to the Buddha, the first beginning of the world cannot be seen. Therefore, Aggañña Sutta cannot be against the Buddha's teaching. The story begins thus:

"Hoti kho so Vasettha samayo, yam kadaci karahaci dighassa addhuno accayena ayam loko samvattati..." (There comes a time, Vasettha, when sooner or later, after the lapse of a long period, this world passes away...).

The word 'samvattati' means to be evolved, to be in the process of evolution, to perish, dissolve. The story of the Aggañña Sutta speaks about the beginning and closing of the society. The society there begins:

"Hoti kho so Vasettha samayo, yam kadaci karahaci

dighassa addhuno accayena ayam loko vivattati..." (There comes also a time, Vasettha, when sooner or later, this world begins to re—evolve....)

Beings are born in the world of radiance (abhassara), one of 16 Brahma Realm). A Brahma-world is the state "where radiant live divas from whose bodies rays of light are emitted, like lightning. It belongs to the Rūpaloka and is in the plane of second jhāna (Abhs. V. 3; Compendium 138, n. 4)". According to Buddhaghosa (MA.i.29; VibhA.520; cp. DA. II. 510), the ābhassaras are so called because radiance spreads from their bodies in all directions, like flames from a torch (*dandadīpikāya acacia viya autism sarīrato ābhāchijjivā chijjivā patantī via saratī visaratī the Abhassarā*). Those beings came back to this world. After the dissolution, the beings are still there, and so is the world. The Sutta describes how those radiant beings came down to the earth. It does not talk

about the origin of the world. It mainly describes the evolution and dissolution of the society, the historical fact — how the society evolves and passes away. The world never comes to nothingness.*

3. Aggañña Sutta has been described as a creation of myth, if so, there must be a creator, but it is completely silent on this matter. How the creator came into the world and creates it is baseless. Aggañña Sutta begins with the society which is there; the beings come back to the world from Radiance Abhassara. There is no necessity to create, because all are there. The story starts in the middle. When the creator creates the world, it will be there forever. According to Aggañña Sutta, the world is constantly changing. That is why the Sutta uses the present tense. The Buddha starts to discuss present

problems of the world, no interesting about the origin of the world.

4. B.C. Law, one of the best Indian scholars and Buddhist writer, wrote about 100 Buddhist books. In his work 'The History of Pali Literature' (Vol.2), he says that the Aggañña Sutta describes the evolution of the society, but its analysis or method is not scientific. (B.C Law, 1976). To the Buddha, it is nonsense, rather because he preached it in the 6th B.C. We cannot compare Him with Darwin or modern science. Buddhism should be studied as Buddhism. Science should be studied as a science.

Rhys Davids translated the Aggañña Sutta into English. He said that the story of the Aggañña Sutta is really scientific; it is more scientific than the Hindu stories. The Aggañña Sutta says that beings came from the world of Radiance Abhassara. It cannot be proved or disproved. To the teaching, there are a lot of scientific statements in the

* See more details in
http://www.palikanon.com/english/pali_names/aa/aabhassara.htm

Aggañña Sutta: 1) the world before the evolution was under water and completely dark, 2) the first plant appeared in the world is mushroom.

5. The story of Aggañña Sutta, the scholar said, is an incidental utterance of the Buddha. The Buddha did not preach it deliberately. The story of Aggañña Sutta describes the evolution and dissolution of the world. These stories are not preached by the Buddha, but it is later development. The point of view in this matter the story of Aggañña Sutta is a deliberate attempt. Why? Because the Buddha told Vasettha, when Vasettha said about that Brahmins' statement "Brahmins are a higher social grade, but others are low and dark.", and then the Buddha said whether Brahmins or others are same. The Buddha gives some reasons. For instance, for the historical evolution of society, the Buddha shows that the story is told about the day to day experience. The Brahmins could

not be born from Maha Brahma's mouth etc.

Richard Gombrich, in his work *'Theravada Buddhism: A social history from Benares to Colombo'*, comments that the Aggañña Sutta is "an extended satire on Brahminical ideas, full of parody and puns... As a debunking job I think the sermon is serious: its main aim is to show that the class system is nothing but a human invention"; however, "I cannot go here into all the reasons why I think that the positive statements in the myth are satirical and not meant to be taken literally." (Gombrich, 1988) In conclusion, the Buddha deliberately released the Aggañña Sutta in order to show Vasettha the social background.

An Outline of Aggañña Sutta

When the beings from the world of Radiance came to life as a human, all had become one world of water, which was absolutely dark. The earth appeared out of water. One of

the beings tasted the earth. On account of this, craving entered into the inhabitants of earth. At this stage, the full solar system came into function. The complexions, fair and dark, appeared among the inhabitants. Those who were fair were proud and despised the dark. Such pride entered into the human mind. People started feeding on plants. The first plants on earth were told to be a mushroom (*ahicchattako*) and creepers (*ladalata*). Then rice appeared on earth. From this onwards, people fed on rice and only rice. For this first time, the Sutta speaks of sex, male and female. The urge for sex which gave rise to further changes in the society appeared in men and women. And at this very early stage, sexual intercourse which was obviously done in public was considered to be immoral, because that was done in public. Those who were caught in action were not allowed to live with others. They were chased out. The

Sutta says, that shelter appeared as a hiding place for those who are engaged in sex.

So far the rice was common property. Whenever they needed rice, they went to the field and fetched it. There was no holding. But with the appearance of shelter, it occurred to some people that they could store up rice for so many days that led to the institution of private property, and led to the new development. Stealing, the first volitional anti—social act, took place. At this stage, the society decided to establish the institution of Kingship. This is the outline of the establishment of society. On the base of this outline, main features of the society in the Aggañña Sutta will be discussed.

An Analysis of Aggañña Sutta

Aggañña Sutta deals with two main features of the society: rice cultivation and cattle breeding and economic

condition of the society. It is quite clear in the story that India was an agricultural society. The main food was rice. At first stage, there was self-grown rice. At the second stage, people started storing up rice. At the third stage, people had to cultivate rice. Later the quality of rice degenerated. The Sutta described that early, there were no husk and powder. Later on, husk appeared and powder appeared between the husk and grain. Besides, agriculture, cattle breeding, "*anne gomayam khipanti*" is found in one place of the story. When some people engaged in sexual intercourse in public, others threw cow dung over them. According to this incident, what they knew was cattle breeding.

1. Aggañña Sutta as an Account of Social Changes

Aggañña Sutta contains important information related to social changes as described below.

A. From common property changed to the system

of private property

Economically, this society is witnessing the change from common property to the system of private property. At first, all the property belonged to the public. Such as rice, at first stage, people went to gather rice in the morning and evening in a public field. But later, due to laziness, some people fetched much rice for themselves. So other had not much rice. So, they decided to divide the common property. The only thing they could divide was paddy field. So they divided the land according to their whim and fancies. Thus, private property emerged. As a result, this brought a lot of changes in society. Private property changed the concept of people's thinking. This is the beginning of the idea of "my land, my house, and my family."

B. There are three basic unions in the society: family, village and town: Family

Family is the basic union in society. The family

consists of husband, wife and children. In Aggañña Sutta, there is no mention about children. Women are spoken of only once in the whole story. Only adults were there in society. The institution of marriage is also not mentioned, but male and female lived together. Females were only confined to housekeeping. What men expect from women is sexual satisfaction. So it was a patriarchic society. People had their own house for the purpose of sexual intercourse.

Village and town (gama and nigama)

The story speaks about the village (gama) and nigama (town or semi—town). This is the most developed society depicted in the Aggañña Sutta. Actually this is not an urban society.

C. A system of the institution (self-ruled institution)

People used to gather together and had their agreement. Everything was done on the majority side. For

example, when sex was done in the public, the majority considered that it was immoral. So people decided to send them away from society for one or two months as punishment. So punishment was there in the society from the society agreement.

D. The self-ruled institution changed to Kingship

With an introduction of private property, stealing came to exist, because until that time there was no their own property. Nothing belonged to them. With stealing, law and order were disturbed. So people thought of remodeling their society. Then, they decided to change the system and elect a leader or King. The concept of kingship in Buddhism is clearly stated in the Aggañña Sutta.

2. Kingship in Aggañña Sutta

The answer to the question “How was the first king elected?” is clearly explained in the Sutta. In Aggañña Sutta, the Buddha told Vasettha,

"Now, those beings, Vasettha, gathered themselves together, and bewailed these things saying, 'From out evil deeds, Sirs, becoming manifest, inasmuch as stealing, censure, lying, punishment have become known, what if we were to select a certain being, who should be wrathful when indignation is right, who should be censured that which should rightly be censured and should banish him who deserves to be banished? But we will give him in return a proportion of rice'"

So, according to the Aggañña Sutta, the first king was selected unanimously by the people. In the assembly (sannipata), one person suggested, *"Yannunaham ekam sattam sammanneyyma* - should we elect an individual to be the king?" This was accepted unanimously. Based on the Sutta, there is a full description of a king and related information about.

A. Three assigned duties for the kings

Before this particular person was elected, people put forwards three demands to him: 1. He should be wrathful when indignation is right. 2. He should censure that which should rightly be censured. 3. He should banish him who deserves to be banished.

Before the election, (this particular person agreed to perform these duties), people said if the king acted according to these three duties, they would give him a proportion of rice in return. Later on, the king did perform these duties and the people did give him a proportion of rice in return. From the successive sequence of the events, the kingship is nothing but it originated between the elected one and the people. In other words, it was a contract.

B. The King's qualification:

According to the Sutta, this particular person must have certain qualification for the king.

He must be:

1. *Abhiriipatara-the most handsome*

2. *Dassantyatara-the best favored*

3. *Pasadikatarata-the most attractive*

4. *Mahesakkhatarata-the most capable.*

From the above requirements, the person who was selected was not an ordinary person. The first three words are taken by some scholars as indicating only the bodily feature or bodily beauty. This is not complete, because in the Sonadanda Sutta of Digha Nikāya (Sonadanda Sutta is the 4th Sutta in Digha Nikāya, Online), the Buddha is described as the most handsome the best favoured and the most attractive. In Canki Sutta of Majjhima Nikāya (Canki Sutta is the 95th Sutta in Majjhima Nikāya, Online). These three words are used to describe Brahmanas. So the three words used in the two Suttas indicate not only the bodily beauty, but

the popularity influence of the Buddha. Mahesakkhatarata or mahesakkyatarata means one should be described as the best among the gods. In Vedic literature, this word is not used for human beings, but only for God. Therefore, the first three words indicate the ethical aspects of human personality. So the first king had the quality of heart and body.

In a comparison of these four words with Mahavastu and Dulva, in the Mahavastu, only two words are given for the selected person: 1. The most gracious (3) 2. The mighty (4th)

The first three words in Aggañña Sutta are translated as the most gracious in the Mahavastu, and the last one is translated as the mighty.

In Dulava, the first three words in DN. Are translated as the most handsome and the best looking and the last one is translated as the strongest and largest:

1. The most handsome the first three words in Aggañña

Sutta

2. The better looking the first three words in Aggañña Sutta

3. The largest the fourth in the Aggañña Sutta.

4. The strongest the fourth in the Aggañña Sutta.

From the above account, it is clear that the first king must have a very good combination of heart and body with his physical strength. It means a weak person cannot be a king.

C. The three designations of a king

To perform the king's duties, the selected person is given three designations. Clear details about assigned duties are clearly stated in Aggañña Sutta and Dulva as follows:

1. Mahasammata: It is the person who was elected by the whole community unanimously, but in the Dulva of Tibet it was honored by many. So in Aggañña Sutta, it was a unanimous decision, but in the Dulva, it was a majority decision.

2. Khattiya: It is the Lord

of the field. It means the land owner became a ruler. This indicates that the king was selected after the rise of private property. Therefore, people in society wanted to cultivate their land and develop their property privately without outside interference. Thus, they decided to have a king. If the system of private property did not come to, society, there would not be a king.

This elected person later was called Raja meaning "he who-delights others or he charms the others by the norm of what ought to be charmed. In Mahavastu, two more are added:

(1) Janapadasthavariyaprapta - the person who has achieved stability of his country. Here Janapada means country and (2) Mordhanabhishitta - the king was consecrated or appreciated as a head.

This consecration of the king must be an addition. Mahavastu was written in the first century B.C. At that time,

the king was consecrated. So the author of the Mahavastu might think that the first king was also consecrated.

From the designations of two and four, it is easily to imagine that there was an establishment of an army. Khattiya was lord of the land and he should have some people to help him. That was definitely his army. So with the establishment of a king, an army was automatically established.

D. The kingship was man-made:

According to the Aggañña Sutta, the kingship was man-made, not created by God as indicated in Hindu tradition. In Hindu tradition, it is said that the kingship was God-made. In the Mahabharata, Santi Parva, there are three stories, talking about the origin of kingship. They are (1) Aitareya (2) Taittiriya (3) Arthashastra). All these stories say that the kingship was created by God. The first king was appointed in heaven, not on the earth, because they

wanted to fight with demons and asuras. So in one story, Visanu said, and another story Pajapati said,

"Here is your powerful king. He will lead you from victory to victory. "But Aggañña Sutta is very different from Hindu stories of kingship. The significance is that the king was not all powerful according to the Pali story, because the king was elected by the people. He was similar to other people, not a different person. The king should not violate people. To indicate this meaning, there is a very important word in the story. That is 'sammā - right.' The king should be wrathful when indignation is right (sammā). The king should censure that should rightly be censured. The king should punish him when it is right (Samoā). So the king can do no wrong. Again, the king should delight the people righteously (samma). Therefore, the king was similar to others in so many ways. He should perform his

duty righteously. So the king's power is limited.

E. The king's duties:

In the Aggañña Sutta, the king is assigned to three duties as given below. 1. Indignation 2. Censure 3. Punishment.

In 'Aspects of Politic idea and Institution in Ancient India', Aggañña Sutta was observed by Sharma (R.S. Sharma, 2005) that,

"These three things are only an expression of the king's displeasure at the anti-social behaviour of the people."

And according to him, these are negative terms, and do not indicate any specific duty of the king. But instead of these three, the other two texts: Mahavastu and Dulva, assigned punishment and reward are the king's duties. In another word, the authors of Mahavastu and Dulva have understood these three words as punishment and reward. So, punishment and reward are not negative terms definitely. So, the king is empowered to reward and punishment. When a person is

empowered to punishment he is the natural development of the situation.

In the Aggañña Sutta, people agreed to give the king a proportion of rice, but the amount of the proportion of rice is not mentioned Mahavastu says that the proportion of rice, which should be given to the king is one sixth (1/6) of the product of the people. Dulva says that, in addition to the proportion of rice, how much it did not say, a collection of fruits should be given to the king by the people.

There are three duties assigned to the king, and only one single duty assigned to the people. So some people observe that this contract between the king and people is not balanced one, to be a balanced contract the people should have agreed to do three duties according to this treaty, because, otherwise, it does not taste, not legally valid. But a proportion of rice, which is agreed to give to the king does

not violate the balanced nature of the contract, because the people decided to have a king in that society to safeguard the paddy field and they wanted to do cultivation of rice without interference. The rice was the main source of income. They cultivated only rice. There was no other cultivation according to the story. Their food was rice. So, they agreed to give 1/6 rice of their product according to Mahavastu. That was a big sacrifice.

In the development of the kingship, there arose an institution called taxation. This is the beginning of taxation. Even in primitive society, people were ready to give something from what they had. And it indicates that there could be a treasure with the king and tax officers the story is silent on this thing.

F. King

Another point which should be looked into the story is whether there was only one king or a number of kings. At the end of the story, there is a

statement thus:

"Evametassa khattiyamandalassa poranena aggannena akkharena abhinib-Bhattiahosi..." (Thus, this was the origin of this social circle of the nobles, according to the ancient expression)

The word 'khattiyamandala' is in the singular. So it is not clear whether the people who assembled to choose a king, selected one king or many kings. But the word does not talk about the king or kings selected in the assembly. This word is used to mean that the khattiyas were present during the time of the Buddha, because not only the khattiyamandala, but other mandalas, Brahmanamandala, Vessamandala and Suddamandala are also mentioned at the end of the story. This word 'khattiya', even though it is in the plural; has nothing to do with the first selected king. This speaks of the khattiyas who were there in India during the time of the

Buddha. At the very beginning of the story, the Sutta says that the assembly selected only one king 'ekam sattam'. So the idea of republic system was not known to this society. Dulva has misunderstood the word 'khattiyamandala' and says that the people assemble and chose among themselves those who were the finest looking. But in the Pali version, only one person was selected as a king. From the above account, the king is man-made, not god made. This is the end of the story of the Aggañña Sutta.

Conclusion

The Aggañña Sutta contains useful information related to the social evolution and dissolution, caste system, the Buddha's views against the caste system, the origin of kingship etc. The above discussion is only one of issues in the Aggañña Sutta. The Buddha's main emphasis is to give comprehensive elaboration to two novices named Vasettha

and Bharadavaja from Brahmin's family who after becoming the Sangha members were scolded and vehemently criticized by Brahmins and the superiority of Brahmana caste over the other castes. In his reply the Buddha related story as in Aggañña Sutta showing that no one can claim superior status above others. Buddha still confirmed his idea that is against the Brahmanism on caste system. The Buddha's explanation given was on the ground of scientific, biological and social base. Buddha's argument is given to support human equality in society. In his tale, human race originated from the same race, the radiant beings from Brahma world. A king is not from the god or any supreme power but society selection. Everyone is equal with law and order and man can be judged good or bad on account of his/ her conduct, not from the social class he or she belongs.

References

- Assess to Insight: Readings in Theravada Buddhism*. Retrieved on April 20, 2017, from <http://www.accesstoinsight.org>
- Digha Nikāya, ed. T. W. Rhys Davids & J. F. Carpenter, 3 Vols. London: PTS, 1890-1911. Tr. T. W. & C. A. F. Rhys Davids. (2000). *The Dialogue of the Buddha, 3 Vols*. Delhi: Motilal Banarsidass; (originally published London: PTS, 1899-1921). Also translated by M. Walshe. (1987). *Thus I have Heard: The Long Discourse of the Buddha*. London: Wisdom Publications.
- Gombrich, Richard F. (1988). *Theravada Buddhism: A Social History from Benares to Colombo*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Kautilya's Arthashastra: Book I, Concerning Discipline*. Retrieved on May 26, 2017, from <http://www.sdstate.edu/projectsouthasia/upload/Book-I-Concerning-Discipline.pdf>
- Law, B. C. (1976). *A History of Pali Literature, Vol. II*. New Delhi: Jawahar Nagar.
- Pande, G. C. (1995). *Studies in the Origins of Buddhism*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Sharma, R. S. (2005). *Aspects of Political Ideas and Institutions in Ancient India*. Delhi: Motilal Banarsidass, Fifth Revised Edition.
- The Mahāvastu (Sanskrit for "Great Event" or "Great Story")*. Retrieved on April 20, 2017, from <https://en.wikipedia.org/wiki/Mahāvastu>
- Winternitz, M. (1997). *A History of Indian Literature II*. New Delhi: Motilal Banarsidass.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ ในมิติด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา ศาสนา ภาษา ศิลปวัฒนธรรม การศึกษา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคมและสหวิทยาการ
- 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนา กับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม
- 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)

ทั้งนี้ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ ตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุมติวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจัย หรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-12 หน้ากระดาษ A4 (รวมบรรณานุกรม) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า โดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องจำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 20 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัด และอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทย และภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ส่วนหน่วยงานสังกัดระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษตัวธรรมดาด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. และอีเมลของผู้เขียนสำหรับติดต่อให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่มี

ผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวยก ท้ายชื่อผู้เขียนเพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับหน่วยงานสังกัด

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมร สุดใจ², สมใจ สมศรี²

Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai², Somjai Somsri²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹

Pongratchadapisek School²

Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมใจ สมศรี²

Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹

Pongratchadapisek School²

Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยไม่เกิน 300 คำ

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัด แบบ Before 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข ค่าย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 5 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย และผลการวิจัยโดยสรุปให้สั้นและกระชับความ

2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด

(4)

3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิก็ได้

6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

7. สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8. บรรณานุกรม (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงอรรถเท่านั้น โดยใช้อ้างอิงระบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 3 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract)

2. บทนำ (Introduction)

3. เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4. สรุป (Conclusion)

5. บรรณานุกรม (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและบรรณานุกรมทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนาม-ปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุ

ชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน ปีที่จัดพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เพื่อกำกับท้ายเนื้อความที่อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในบรรณานุกรมท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283), (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)
2. ผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างอิงชื่อผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระมหาสุทิตย อาภากรโ, 2554: 44)
3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระมหาสุทิตย อาภากรโ และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2553: 44) หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2548: 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 44)
4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่มคำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) และคณะ, 2548: 55)
5. ให้เรียงลำดับบรรณานุกรมตามลำดับพยัญชนะตัวแรกของชื่อผู้แต่ง

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น (Keown, 2003: 4)
2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น (Hersey & Blanchard, 2000: 3) และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 เอกสาร เช่น (Keown, 2003: 4; Hersey & Blanchard, 2000: 3)
3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al, ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง (Kaiser, et al., 2008: 55)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัย

4.2 บรรณานุกรม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ./ ครั้งที่พิมพ์./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ, (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ในชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ ชื่อเรื่อง/ เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์สตัน และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่/ (ฉบับที่)/ เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ธิดาวิมล หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ ๔ เครื่องมือ การวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ในชื่อสารานุกรม./ เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./
สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนธิ อาจพันธ์. (2537). หม้อคอกวาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อวิทยานิพนธ์./ ระดับวิทยานิพนธ์/ สารนิพนธ์/ หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปี)./ ตำแหน่ง./ สัมภาษณ์./ วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (2558). *อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปณโณ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนา และวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

ตัวอย่างบรรณานุกรม

บรรณานุกรม

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พงศ์สานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.

โกนิฐฐ์ ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปณโณ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนา และวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก, 24 สิงหาคม 2550.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*, Vol. 1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.
- Boo, E. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- Keown, D. (1995). *Are There "Human Right" in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- John, J. L. (1987). *Carrying Capacity for Tourism Development in National Part of the United States*, UNEP, Industry and Environment. Vol. 9 No. 1.
- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., Robert, M. K. & Hal, B. J. (Eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย (กรณีส่งบทความทางไปรษณีย์)

1. ต้นฉบับ จำนวน 3 ชุด จำแนกเป็น
 - ต้นฉบับที่ไม่ระบุชื่อผู้แต่ง จำนวน 2 ชุด
 - ต้นฉบับที่ระบุชื่อผู้แต่ง จำนวน 1 ชุด

เอกสารต้องระบุรายละเอียดของผู้เขียนบทความ (Author (s)) ได้แก่ ชื่อหน่วยงานสังกัด โดยมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เฉพาะผู้รับผิดชอบบทความ (Corresponding Author) ให้ระบุ E-mail ที่สามารถติดต่อได้ ในกรณีที่ต้นฉบับดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หรือหลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

2. แผ่นซีดีบรรจุข้อมูลต้นฉบับ จำนวน 1 แผ่น (ระบุชื่อบทความและชื่อผู้เขียน)

3. กรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

5.2 ช่องทางการจัดส่งต้นฉบับ

1. ส่งต้นฉบับด้วยตนเองทางไปรษณีย์ โดยเจ้าหน้าที่ของถึง “กองบรรณาธิการ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ เลขที่ 566 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000”

2. ส่งทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) แนบไฟล์ต้นฉบับ (File Attachment) และไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ ในรูปแบบไฟล์ Word, PDF มายัง E-mail: jsbsmcu@gmail.com

3. ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ” โดยผู้เขียนต้องลงทะเบียนในระบบวารสารบัณฑิตแสงโคมคำก่อน ตามลิงค์ <https://www.firstojs.com/index.php/jsb> ส่งบทความต้นฉบับ (File Attachment) พร้อมแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.doc ของ Microsoft Word หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์รูปภาพ ในสกุล *.pdf *.jpg *.png หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตาราง และบรรณานุกรม) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นเกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่าน จะเข้าสู่การพิจารณากลั่นกรองของผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณากลั่นกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร และหลังจากการตีพิมพ์เรียบร้อยแล้ว ผู้เขียนจะได้รับวารสารเล่มที่นำบทความลงตีพิมพ์ จำนวน 1 เล่ม

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์
วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....
ระดับการศึกษาสูงสุด.....ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ชื่อบทความ
(ภาษาไทย).....

(English).....

ชื่อผู้เขียนร่วม
1.
2.
3.
4.
5.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

โทรศัพท์.....E-mail

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้
อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักการ
พิจารณาต้นฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิ์พิจารณา ตรวจสอบแก้ต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอ
มอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ใน
กรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่
ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน
()

ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ชื่อบทความภาษาไทย (20 pt.)
Title in English (18 pt.)
 เว้น 1 บรรทัด
ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)
ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)
 ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)
 ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)
 อีเมลของผู้เขียน (14 pt. ตัวธรรมดา)
 เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....
(ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. (Before 6 pt.)

คำสำคัญ (18 pt.):;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
 (Before 6 pt.)

Abstract (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....
(ขนาด 16 pt.).....

(Before 6 pt.)

Keywords (18 pt.):;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
 (Before 6 pt.)

บทนำ (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(ขนาด 16 pt.).....

(Before 6 pt.)

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt.)
 1.(ขนาด 16 pt.).....
 2.
 3.
 (Before 6 pt.)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(ขนาด 16 pt.).....

 (Before 6 pt.)

ผลการวิจัย (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(ขนาด 16 pt.).....

 (Before 6 pt.)

อภิปรายผล (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(ขนาด 16 pt.).....

 (Before 6 pt.)

สรุป (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(ขนาด 16 pt.).....

 (Before 6 pt.)

บรรณานุกรม (18 pt.)
(ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
(ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
(ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

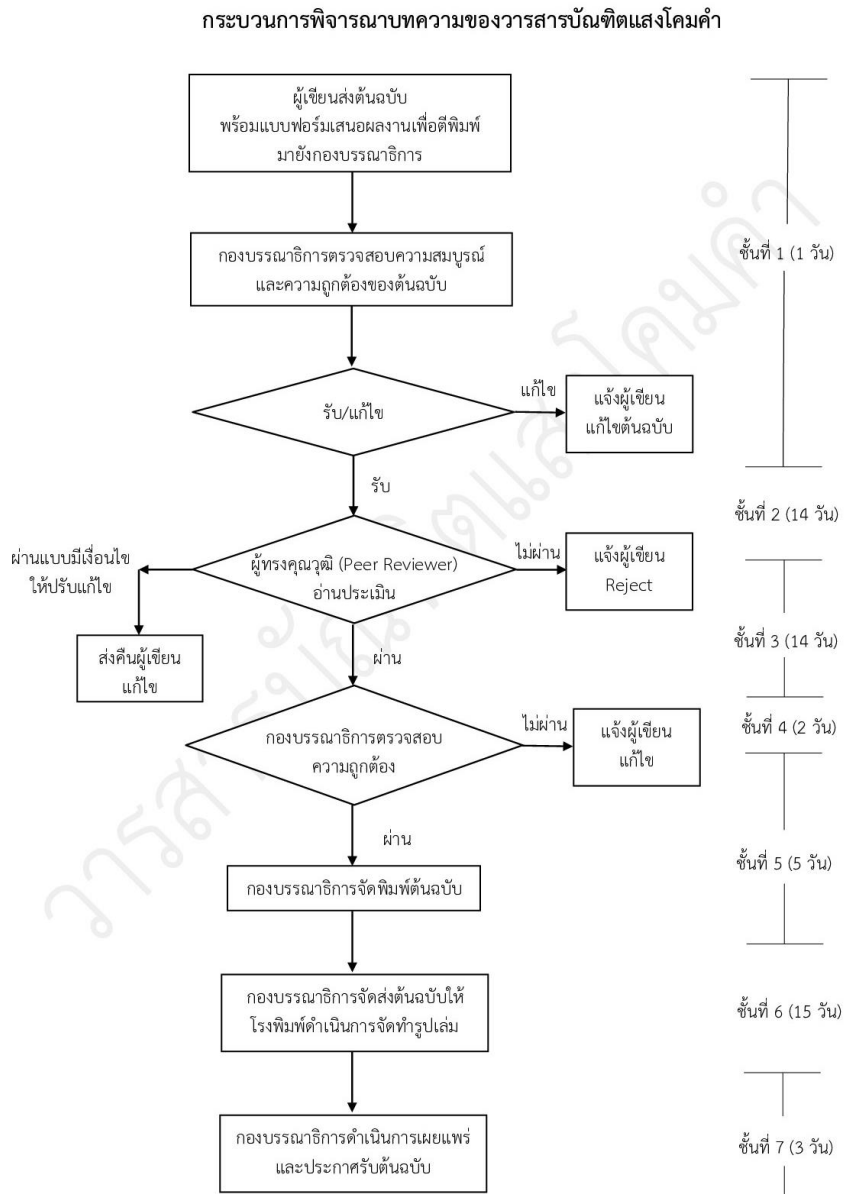
1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

[illegible]

[illegible]

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

566 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000

โทรศัพท์ 0-5487-0141

E-mail: jsbsmcu@gmail.com

www.firstojs.com/index.php/jsb/index